

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

DOSYA: TARİHSEL BİR UĞRAKTA GENÇLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ

Kırılmaya Giderken Gençlik Mücadelesi ve Görevlerimiz
ARZUM YALÇIN

Gençlik Mücadelesinde Sorular ve Sorunlar
SELİN ERHAN

Gençlik ve Siyaset: Bilmek ve Olmak Meselesi
ILGAZ ÖZER

Kapitalizmin Krizi ve Gençliğin Mücadelesi:
Barınma Hakkı
İLAYDA CANTAŞ

Gitmek ve Kalmak Arasında:
Gençliğin Göç Fenomenine Bakış
BUKET YALÇIN

Gençlerin Partisi Olmak
AYLİN AÇIKGÖZ

BERAT ÇELİKOĞLU • DERYA BİLGE

SAĞLIKTA YENİ SOSYALLEŞTİRME PROGRAMI
TİP BİLİM KURULU SAĞLIK POLİTİKALARI ÇALIŞMA GRUBU

19

EYLÜL'22

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

SAYI

19

EYLÜL'22

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

Üç Aylık Teorik Dergi

Yayın türü: Yaygın-süreli yayın

EYLÜL - 2022

Birlik Yayın Gıda San. ve Tic. Ltd. Şirketi Adına İmtiyaz sahibi: Furkan Seyhan

Sorumlu Müdür: **Can Soyer**

Adres: **Birlik Yayın Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.**

OSMANAĞA MAH. GENERAL ASIM GÜNDÜZ CAD. B BLOK YEĞİNER NO: 37 İÇ KAPI NO: 74 KADIKÖY/ İSTANBUL

Baskı: **Deren Matbaacılık SAN. ve TİC. LTD.ŞTİ.** / Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. No: 9/Z Beylikdüzü/ İstanbul

KOMÜNİST Sayı: 19

İÇİNDEKİLER

Sunuş	5
Kırılmaya Giderken Gençlik Mücadelesi ve Görevlerimiz	9
Arzum Yalçın	
Gençlik Mücadelesinde Sorular ve Sorunlar	17
Selin Erhan	
Gençlik ve Siyaset: Bilmek ve Olmak Meselesi	27
İlgaz Özer	
Kapitalizmin Krizi ve Gençliğin Mücadelesi: Barınma Hakkı	33
İlayda Cantaş	
Gitmek ve Kalmak Arasında: Gençliğin Göç Fenomenine Bakış	41
Buket Yalçın	
Gençlerin Partisi Olmak	49
Aylin Açıkgöz	

Gündem

Popülizmden Radikalizme: AKP ve Yasakçı Militanlık 55
Berat Çelikoğlu

Katkı

Öznesiz Nesnellik, Nesnesiz Öznellik 61
Derya Bilge

Belge

Türkiye'nin Sağlık Sorunları Ve Çözüm Önerisi:
Sağlıkta Yeni Sosyalleştirme Programı 73
TİP Bilim Kurulu Sağlık Politikaları Çalışma Grubu

Müfredat

Marksist Sözlük - 3 **Kapitalizm ve Sömürü** 115

Kitaplık

Devrim Tarihinden Portreler 123
Ufuk Akkuş

Sunuş

Komünist'in 19. sayısından merhaba.

Türkiye hem tarihinin hem de 20 yılı geçen Saray iktidarının son safhasına girmiş durumda. Ancak bu tablo hem siyasal hem de toplumsal açıdan sorunların geride kaldığı, en azından hafiflediği anlamına gelmiyor. Tam aksine, içinden geçtiğimiz günler ekonominin ekolojisiye, eğitimden sağlığa, hukuktan dış politikaya kadar her başlığa yayılan sistematik bir krize tanık oluyor. Bu krizin toplumun tüm kesimlerini ağır ve sarsıcı biçimde etkilediği açık. Elbette gençlik de bu toplum kesimlerinin başında gelenler arasında. Türkiye'nin siyasal tarihinde mücadeleciliği ve önemli kırılma anlarında misyon taşıyıcılığı ile her zaman özel bir yer tutmuş olan gençlik, şimdilerde bir kez daha önemli bir görevle karşı karşıya. Ülkemizin hiç bitmeyecekmiş gibi duran karanlığından çıkışta hem inatçılığı hem kararlılığı ve hem sorumluluk üstlenme alışkanlığı ile tüm gözler gençliğe çevrilmiş durumda.

Elbette, gençlik yekpare bir blok olmadığı gibi tüm davranış ve tepkilerinde homojen de değil. Ayrıca gençlik, mevcut Saray Rejimi tarafından dört br yandan kuşatılmış, bağımsız bir tavır takınmasını engellemek adına sürekli bir baskı altına alınmış, kent yaşamından kampüs ortamına kadar devlet gücü tarafından sıkıştırılmış halde. Ülkedeki iktidar ve ana muhalefet siyasetinin yozlaşmışlığı ve çürümüşlüğü de gençliğin siyasete olan ilgisini aşındırıyor. Bu söylemenler, gençliğin harekete geçmeyeceğini değil, harekete geçmesi için aradığı koşulların ve davetin iyi düşünülmesi gerektiğini anlatıyor aslında. Açık ki, bugün gençlik, kendisini dikkate almayan, kendisini temsil etmesine izin vermeyen, kendisinden sadece oy deposu olarak faydalanmak isteyen bir siyaset anlayışına prim vermeyecek. O

nedenle, günümüzde hem genel muhalefet hareketinin içinde hem de özel olarak gençliğin kendi mücadele pratiği içerisinde sahici ve samimi bir siyasal tarza, gençliğin süs veya misafir değil ev sahibi olacağı bir mücadele kurgusuna ihtiyaç var. Bunun nasıl mümkün olabileceğini tartışmak için **Komünist'in** bu sayısında Türkiye İşçi Partili Öğrenciler tarafından hazırlanan **"Tarihsel Bir Uğrakta Gençliğin Dönüşümü"** başlıklı dosyaya yer veriyoruz.

Dosya kapsamında Arzum Yalçın ülkenin son derece önemli bir kavşağa yaklaştığı günlerde gençlik mücadelesinin öncelikli görevlerini; Selin Erhan gençlik mücadelesindeki acil sorunların nasıl aşılabileceğini; Ilgaz Özer gençlik ile siyaset arasındaki ilişkinin nasıl açıldığını ve nasıl kapatılabileceğini; İlayda Cantaş gençliğin en yakıcı problemlerinden biri olan barınma sorununun boyutlarını ve mücadele yollarını; Buket Yalçın ise ülkemizde can yakıcı bir gerçeklik haline gelen yurtdışına göç olgusunun gençlik içerisindeki boyutlarını ele alıyor.

Gündem bölümümüzde Berat Çelikoğlu, Saray iktidarının yasak ve baskı politikalarını hem festivaller ve müzik yasakları hem de genel olarak seçim stratejisi bağlamında ele alıyor. Katkı bölümümüzde ise Derya Bilge devrimci bir perspektiften özne ile nesnellik ilişkisini teorik boyutlarıyla inceleyiyor.

Komünist'in bu sayısında, Türkiye İşçi Partisi Bilim Kurulu Sağlık Çalışmaları Grubu'nun hazırladığı Türkiye'nin Sağlık Sorunları ve Çözüm Önerisi: Sağlıkta Yeni Sosyalleştirme Programı" başlıklı önemli bir belgeyi de okurlarımızla paylaşıyoruz.

dosya

Tarihsel Bir Uğrakta Gençliğin Dönüşümü

•

Kırılmaya Giderken Gençlik Mücadelesi ve Görevlerimiz

ARZUM YALÇIN

Neoliberalizmin varlığı ve egemenliği, en geniş anlamıyla emekçilerin yaşam koşullarını gün geçtikçe kötüleştiriyor. Bu anlamda sınıfın organik bir parçası olan gençlik de bu kötüye gidişattan özel olarak nasibini alır durumda. Bunu söylerken yalnızca bir genç olarak yaşamının zorlaşmasını değil, ayrıca gençliğin git gide proleterleşmesini, hatta onun en kötü koşullarda çalışan kesimlerinden birisini oluşturduğu kastediyoruz.

Emekçilerin barınma, fatura, hayat pahalılığı gibi sorunları gençliği yakın geçmişte hiç olmadığı kadar derinden etkiliyor. Öğrenci gençliğin toplumun genel ahvalinden “görece” özerk yapısı, neoliberalizmin tahribatına uğrayarak hızlıca dağılıyor.

Yapılan bu tespitlerde ortaklaştığımızı varsayarak, bu tespitlerin siyasi sonuçlarını orataya koymaya ve bugünün koşullarına güncel cevaplar üretmeye çabalayacağız. *Komünist*’in bu dosya sayısında yer alan tüm yazılarda olduğu gibi bu yazıda da hedeflenen budur.

Gençliğin Tanımı ve Ortaya Çıkışı

Komünist’in daha önceki sayılarında ifade ettiğimiz gibi, bir top-

lumsal grup olarak gençliğin ortaya çıkabilmesi, burjuva devrimlerinin meydana gelmesi ve kapitalist üretim ilişkilerinin egemenleşmesiyle mümkün oldu. Nedeni ise, kapitalizmde ortaya çıkan nitelikli iş gücü ihtiyacının, eğitim ve öğretimi elitlerin tekelinde ve yalnızca onlara hizmet eden bir olgu olmaktan çıkartmasıydı. Yani eğitimin toplumsallaşması, çocuk işçiliğe karşı yürütülen mücadelenin de mevziler kazanmasıyla “gençliği” yarattı diyebiliriz.

Komünist’in 8. Sayısında yapılan gençlik tarifine göz atalım: “Gençlik, bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçişi sürecinde, kapitalist üretim için hazırlandığı, formasyon kazandırıldığı, proleterleşmeye uygun yeterlilikler edindirildiği ara dönemdeki yaşantı evresidir.”

Öyleyse gençlik mücadelesi de bireyin kapitalist üretimin bir parçası olmaya hazırlandığı bu yaşantı evresinde proleterleştirme süreçlerinden doğmaktadır. Daha da önemlisi, günümüzde proleterleştirme süreçlerinin eskiye nazaran daha açık seçik, doğrudan ve yıkıcı biçimlerde tezahür etmesidir.

Bugün neoliberal düzende üniversite eğitimi giderek öğrencinin aydın adayını misyonunu ortadan kaldırarak salt üretimin ihtiyaçlarına uygun iş gücü yetiştirme pratiğine dönüşüyor. Neoliberalizm, insan kendini gerçekleştirmeye yaklaştıkça kârından kaybediyor ve artık açıkça proleterleşen gençlerin kültürel beslenme kanallarına imkan tanımak istemiyor. Buna rağmen öğrenci kimliğinin kültürel gelişime, modernliğe ve çağdaş değerlere yatkınlığı gençliğin geçmişte sahip olduğu yarı-aydın niteliklerin bir biçimde yaşamaya devam ederek oralarda bir yerlerde bulunduğu göstermektedir.

AKP iktidarının akademi alanını tümüyle imha etmesine ve ilerici değerleri tasfiye etmesine rağmen, yeni kuşaklarda AKP destekçiliğinin istenen seviyelere çıkarılamaması, hatta AKP’nin gençlik içerisindeki oyunun sürekli düşme eğiliminde olması da yukarıda ifade ettiğimiz yarı-aydın karakterle ilişkilidir.

Neoliberal Türkiye ve Gençlik

Neoliberalizm, kapitalizm tarihi içerisinde sömürünün sınırlarının ve boyutlarının en geniş olduğu özel bir birikim biçimidir. 1970'li yılların başından bu yana dünyada egemen bir birikim biçimi haline gelen ve kapitalizmi emek sömürüsü ve kâr odaklı yıkım konusunda vahşi bir dönüşüme uğratan neoliberalizmin alamet-i farikası, kapitalizmin daha önce pek fazla girmediği topraklara da çitleri kırarak girmesi ve adeta piyasalaşabilme ihtimali bulunan her şeyi piyasanın hizmetine sunmasıdır.

Neoliberalizm, iktisadi yapıda radikal bir dönüşümün uygulayıcısı olmakla beraber üstyapısal alanda da aynı radikallik ile yıkıcı bir dönüşümün sebebidir. Eğitim alanı ise bu dönüşümün en sert ve keskin virajlı biçimde yaşandığı alanlardan biridir.

Dünyada ve Türkiye'de eğitim başlığı altına yazılabilecek tüm kurumlar ve mekanizmalar piyasanın sınırsız egemenliğine sunulmuştur. Özel üniversitelerin sayısı devlet üniversiteleriyle yarışır hale gelmiş, üniversiteye geçiş sistemi doğrudan maddi imkanların elverdiği ölçülerle koşullandırılmıştır. Eğitim o kadar paralı hale getirilmiştir ki, AKP sene başında ders kitaplarını ücretsiz olarak dağıtmakla yıllardır övünmektedir. Devlet okullarında ders kitaplarının ücretsiz dağıtılması, işte icraat!

Türkiye örneğinde YÖK'ün temel işlevinin de bu neoliberal dönüşümün katalizörü olmak olduğunu görmek gerekir. Piyasaya entegre olabilecek insan yetiştirme ihtiyacı, toplum yararına bilim üretme misyonunun önüne geçirilmiş ve dahası, bu misyon sistematik biçimde engellenmiştir. Aynı zamanda eğitim kurumları beslenme, barınma ve sosyalleşme alanlarıyla tam olarak rant merkezlerine dönüştürülmüştür. Kampüs alanlarının yok edilmesi, öğrencilerin sosyal anlamda kampüs dışına itilmesi, kulüp faaliyetlerinin yasaklanması vb. sayısız örnek verilebilir.

Güncel durumda öğrencilerin nitelikli/niteliksiz olarak kategorize edildiği eğitim sistemi, gerçek niteliksizliğin bu sistemin kendisinde olduğunu açıkça gösterdi. AKP, iktidara geldiğinden beri yalnızca niteliksiz olmakla açıklayamayacağımız bir eğitim

anlayışı ve sistemi ortaya koydu. Öncesinde seçmeli, sonrasında zorunlu din dersleriyle, 4+4+4 ile, İmam Hatipleştirme ile, evrimin adının bile geçmediği biyoloji ve iktidarın propagandasını yapmak üzere en baştan tasarlanan tarih dersleriyle AKP, bir bütün olarak eğitim sistemini “dindar ve kindar” bir nesil yaratmak üzere kullandı.

Bu Bir “Açlık Oyunu” mu?

Eğitimin neoliberal dönüşümü, insanın piyasanın yeni koşullarına uygun dönüşümü anlamına gelmektedir. Bugün oldukça nesnel gerekçelerle kendisini yarısmak, hırslı olmak, başkalarını devirmek ve kazanmak zorunda hisseden insanlara tek çıkış yolu olarak “kendilerine yatırım yapmaları” salık verilmektedir. Kendisine yatırım yapmak zorunda hisseden bir genç doğal olarak benmerkezci bir yaşamı benimseyecek, eğitime ve hayata, koşullara daha iyi adapte olabilenin hayatta kalacağı bir çeşit “Açlık Oyunu” olarak bakacak, en önemlisi de verili koşulları kabul ettiği için onu değiştirme yönünde çaba göstermeyecektir.

Bu konuda, tekil tekil insanların psikolojilerini hedef tahtasına yerleştirmek yerine bir adım geriye atarak tabloyu geniş açıdan görmek gerekir. Atmosfer gerçekten de bir Açlık Oyunu’na her geçen gün daha da fazla yakınsamaktadır. Genç işsizlik almış başını giderken, binlerce öğrenci KYK borçlarının yükünü heybesinde taşımakta ve her geçen gün geleceksizleşmektedir.

Geleceksizlik, milyonlarca gencin bir bütün halinde kendisi için parlak bir gelecek, iyi bir yaşam hayali kuramadığı, bunun yerine günü kurtarabilmek amacıyla kendisini sürekli çırpınmak zorunda hissettiği bir genel atmosferin adıdır. Bu atmosfer doğrudan karşı karşıya olunan ekonomik yıkım ve darboğazdan meydana gelmekte, neoliberal düzen siyasetinin içinde bulunduğu açmazlar ile sürekli olarak bu atmosferin tabakası kalınlaşmaktadır. Geleceksizlik yalnızca gençlerin geleceğinin olmaması değil, bu düzende böyle bir gelecek yaratma imkanlarının da git gide kalınmamasıdır. Bunlar bir sürecin tezahürü de olsa, kapitalizmin artık

anlatacak pek fazla peri masalı kalmadığı için bugün daha çıplak bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Bugün imtiyazlı veya birkaç kuşaktır zengin bir aileden gelmeyen bir gence kapitalizm hangi masalı anlatabilir? Bugün Türkiye’de çareyi Avrupa’ya, ABD’ye gitmek olarak gören gençlerin temel motivasyonu bile “bir yere gitmek” değil, “bir yerden kaçmak”tır.

Yukarıda sözü edilen gerekçeler nedeniyle bugün çok daha net bir biçimde karşımıza çıkan bir gerçek de şudur: Bugün gençlik mücadelesi, eskisine nazaran emek mücadelesi ile çok daha geniş bir yüzey temasındadır. “Öğrencilerin proleterleşmesi” olarak da tarif edebileceğimiz üzere pek çok genç, artık öğrencilik yıllarından başlayarak güvencesiz, sigortasız, gündelik işlerde çalışarak geçinmek zorunda kalmaktadır. Gençlik ile iş yaşamının arasındaki farkların silikleştiği, gençliğin emek alanının sorunlarıyla çok daha erken yaştan yüz yüze geldiği bir tabloda gençlik mücadelesinin emek mücadelesiyle organikleşen bağları üzerinde ciddiyetle durulmalıdır.

*Saray Rejimi ve Gençlik

Saray Rejimi, gençlik mücadelesi cephesinden bakıldığında salt özgürlük sorunsalı veya akademi üzerindeki baskı vesilesiyle değil, neoliberalizmin saldırgan iktisadi anlayışının getirdiği geleceksizliğin ve yoksulluğun kaynağı olarak da ele alınmalıdır. Saray Rejimi, neoliberal birikim modeli için bugün başat bir rol oynamaktadır. Bu noktayla tüm mücadele başlıklarında Saray Rejimi’nin yıkılması başa yazılmalıdır.

Saray Rejimi, gençliğin işçi sınıfı içerisinde kabaran huzursuzluk haline eşlik edecek ve hatta (örneklerini tarihimizde de gördüğümüz) bu huzursuzluğu ateşleyecek bir rol oynamasından korkmaktadır. Bugün gençlik mücadelesi yeni bir doğumun eşliğinde olması sebebiyle sancılar yaşasa da, tarih içerisinde kazandığı ve hala taşımakta olduğu dinamizm nedeniyle hedeftedir. Yakın zamanda ortaya çıkan Boğaziçi Direnişi, yemekhane eylemleri ya

da gençlik festivallerinin yasaklanması konusunda ısrar başka nasıl açıklanabilir?

Üniversitelerin kapatılmasının bir sonucu olarak üniversiteli kimliğinin tahrip edildiği bir dönemde AKP'li Melih Bulu'nun Boğaziçi Üniversitesi'ne rektör olarak atanmasıyla başlayan ve direnişin cephesini sadece üniversitenin gündemini meşgul eden olaylardan, demokratik toplumsal ve siyasal muhalefetin bütün alanlarına genişletme cüretiyle isyana dönüştüren Boğaziçi Direnişi'ni hatırlıyoruz.

Saray Rejimi'nin baskısı altında sürdürülen gençlik mücadelesi, kendi tarihinin en zor dönemlerinden birisinden geçmektedir. Değişime olan ihtiyaç hiç bu kadar yalın ve hayati olmamıştı. TİP'li Öğrenciler bu süreçte verilen mücadeleyi, geleceğin inşasında kritik öneme sahip görmektedir.

Bugün bize düşen görev geçmişte yaptığımız gibi üniversitelerden başlamak üzere öğrencilerin özne olduğu kendi taleplerini kendilerinin ifade ettiği ve hayata geçirdiği mekanizmalar yaratmaktır. Aynı şekilde gençler için söz söyleyen bir partiden ziyade yaratmak istediğimiz gençlerin söz söylediği, kendi politikalarını oluşturduğu genç bir partidir.

Genç Bir Türkiye İşçi Partisi

Bazen kuşak tartışmalarıyla, bazen siyasi tercihleri veya tercihsizlikleriyle bir biçimde tartışma başlığı olmayı daima sürdüren gençliğin şu anda ortak bir derdi var. O dert, ülkenin geleceğinin her geçen gün Saray Rejimi eliyle karanlığa sürüklenmesidir.

Saray Rejimi'nin gençleri geleceksizliğe, cemaat-tarikat yurtları yoluyla somutlaşan gericilikle, yoksullaştırmayla dibi görünmeyen bir çukura sürüklemesi artık gençlik açısından sadece hissedilmekle kalmamakta, tahammül sınırlarını aşmaktadır.

Öyle görünüyor ki burada ne iktidardan ne de ana muhalefet bloğundan yükselen sesler gençliğe biçilen karanlığı yırtmaya yetecek. Çünkü bir taraf doğrudan sorunun asli parçası iken, diğer

taraf ise sorunların sebepleri ile değil sonuçları ile ilgilenmeyi kendisine görev biçmiş gibi görünüyor.

KYK sorununu yaratan temel unsurun, AKP-MHP iktidarının kâr odaklı eğitim anlayışı olduğunu ve daha üniversiteye adım atamadan milyonlarca gencin bankalara borçlu hale getirildiğini biliyoruz. Bu örnekte ana muhalefet bloğunun süreç boyunca tek söylemi, KYK borçlarının faizlerinin silinmesine odaklandı. İki taraftan da kimse öğrencilerin neden kredi çekmek zorunda kaldığını sormaya yanaşmadı, patronların affedilen vergi borçlarının ufacak bir kısmıyla tüm gençlerin KYK borçlarının anında ortadan kaldırılabilceğini dile getirmede. Tek başına bu bile, gençliğin sorunlarına ilişkin olarak iktidarıyla-muhalefetiyle düzen siyasetinin ufkunu ortaya koyuyor.

Hal böyleyse, tozu dumana katacak, ezberleri bozacak bir şey ihtiyac var. Gençler adına konuşan değil, gençlerin konuştuğu bir siyasi özneyi inşa etmek, bugüne hayal ettiği geleceğe ulaşma ümidi ve çabasıyla bakanları buluşturmak gerek. Türkiye İşçi Partisi ve TİP'li Öğrenciler, Türkiye siyasetinde işte bu boşluğu doldurmaya gayret edecektir. Emekçilerin kaderi gençlerin kaderiyle git gide örtüşüyorsa, işçinin sofrasındaki ekmek küçülürken öğrencinin evindeki buzdolabı boş kalıyorsa yapılacak şey, yoksulluğu ve geleceksizliği yaratan bu düzenin kendisine son vermektir.

Türkiye İşçi Partisi, bu radikal dönüşümün siyasi öznesi olmaya adaydır. Olağanüstü dönemler ve dönüşümler, olağan süreçlerle gerçekleştirilemez. Bu nedenle TİP'li Öğrenciler, dönemin ruhu ne kadar radikalse o kadar radikal bir biçimde mücadeleye sıkı sıkıya sarılacak, hiçbir sıra arkadaşını yalnız bırakmayacak aygıtlarla Saray'ın ideolojik ve siyasal hegemonyasının karşısına dikilecektir.

“Burun” demeyi yasaklayacak kadar çıldıran diktatör Abdülhamid nasıl kaybettiyse, ona özenenler de öyle kaybedecektir.

Son sözü biz değil, bir zamanın “hayalcilerinden” Tevfik Fikret söylesin:

Bugünün gençlerine-

Yarınlar senin; senin bu devrim, bu yenilik..

...

Unutma; çağın şimşeklerin bollaştığı çağdır:

Her yıldırımında bir gece, bir gölge yıkılır,

Bir yükseliş ufku açılır, yükselir yaşamak;

Yükselmeyen düşer: ya ilerlemek, ya yıkılmak!

Yükselmeli, dokunmalı alnın göklere;

Doymaz insan denilen kuş yükselmelere...

Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;

Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!

Gençlik Mücadelesinde Sorular ve Sorunlar

SELİN ERHAN

Geçtiğimiz haftalarda TİP’li Öğrenciler, 2019’da kaybettiğimiz yoldaşımız Utkan Adıyaman’ın isminin adandığı 1. Gençlik Kampı’nı düzenledi. Kısa süren bu kampta hepimizin sosyalizm ve devrim mücadelesinin güncel ve tarihsel arkaplanına dair pek çok şey öğrendiğini, “yoldaşlık” dediğimiz kavramı daha derin bağlarla hissettiğini ve kuracağımız sosyalist Türkiye için inanç tazelediğini gördük. Ben ise, gelenekleşmesi dileğiyle ayrıldığımız kamptan altını ısrarla çizdiğimiz ve önümüzdeki dönemde Türkiye’nin kurtuluş ve kuruluş mücadelesinde mutlaka çantamızda bulunması gereken birtakım konulardan bahsedeceğim.

Siyasi partiler; kurumsal görünüşlerinin, tek sesliliğinin, ısrarla gündeme getirdikleri konuların ardında siyasal okumalarından ve “travmalarından” doğan alışkanlıklar ve anlayışlar barındırır. Bu alışkanlık ve anlayışlar örgütsel yapının içinde, dışarıya kendini hissettiren bir atmosfer oluşturur. Her örgüt kendi kabul çizgilerini belirler. Örneğin, Türkiye İşçi Partisi’nin kurulları içerisinde Gorbaçov’u övmek birtakım çerçevelerle belirtilen siyasal okumalar sebebiyle kabul görmez, tepkiyle karşılaşır.

Alışkanlık ve anlayışların oluşumu, yıkımı ve devamı için iki şey hayatidir: Deneyimle sabit meseleler ve güncel siyasi mücadeledeki “arayışçılık” dürtüsü. Yukarıda bahsettiğimiz Gorbaçov örneği bizim yüzyılların mücadele deneyimiyle şekillenen siyasi hattımızla ilgilidir ve kolay yollardan değil, çoğu zaman kanla yazılarak öğrenilmiştir. Sosyal medyadan bir sosyalist örgüte eleştiri vermenin yanlışlığı ise temeli elbette ilkelerimizden gelen, fakat Türkiye’nin güncel mücadelesinin yarattığı yanlışlardan çıkarttığımız derslerle ilgilidir.

Bu çerçevelerin o örgüt üyesinin davranış skalasını belirleyiciliğini anlatabildiysek gelelim gençlik örgütümüz için Türkiye’nin en hareketli yıllarından birine girmeden önce altını çizmemiz gereken birkaç anlayışa...

Hata Yapma Hakkı

Güncel mücadelede arayışçı olan öznenin paçası çamurludur. Aramak, bakmayı ama bulamamayı, bulamıyorsanıza başka yerlerde aramayı ama hep aramayı getirir. İlkeler, Türkiye’de ya da herhangibir başka ülkede siyasi iktidarı fethetmek için yeterli değildir. Üretim araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırma sorununun yanında insanların her gün yüzleştiği problemlere karşı mücadeleyi örmeyi, her gün daha da baskıcılaşan iktidara karşı en yaratıcı eylemleri bulmayı, insanlığın ilerleyişinin önümüze sürdüğü teknolojik yeniliklerle kendisini ifade etmenin yeni yollarını bulmayı mecbur kılar arayışçılık. İktidar isteyen sosyalist özne için bunlar, ilkeler kadar ön koşuldur. Bu arayışçılık kendisiyle beraber siyaset üretiminin doğacağı yatağı da hazırlar. Arayışçının paçaları çamurludur demiştik. Özellikle sosyalist bir partinin gençlik örgütü için bu arayışçı ruh vazgeçilmezdir. Bu sebeple anlayışımızca hataya düşmek, siyaset yapmanın en doğal unsurlarından biridir. Dilimize pelesenk olan “hata yapmak insana özgüdür” sözü, Tanrı kutsallığını öne çıkarmasını görmezden gelecek olursak oldukça katıldığımız bir cümledir.

Hata yapmaktan korkmak, bu nedenle eyleme girişmemek ise bizim anlayışımız için en büyük “günahlardan” biri. Hareket eden,

değişen, akli düzeyde kalmayıp fiziksel dünyanın ilerleyişine tabi olan bütün varlıklar kusurludur. Bir fil hayal ettiğinizde bunun hiçbir kusuru, hastalığı, yarası yoktur. Ancak dünyadaki bütün filleri inceleyecek olsak, böylesi kusursuz bir file asla ulaşamayız. Bu sebeple insanlarda ve insanların oluşturduğu bütün yapılarda hata yapmak ilerleyişin veya gerileyişin; yani bir hareketin sonucu olabilir. Hareket etmeyenler elbette geri düşer, fakat onların trajedisi geriye düşmekten değil, hareket etmedikleri sürece bu düşüşü asla fark edemeyeceklerinden gelir. Bu sebeple partimizin hiçbir kurulu, kişisi, üyesi hata yapma hakkından azade tutulamaz. Hak çerçevesinde olanların yüz kızartıcı, adli suçlar olmadığıнын notunu da düşmüş olalım. Öğrenmenin, devrimcileşmenin, olgunlaşmanın en doğal unsurlarından olan anlamıyla hata yapmak, bizim için bir haktır.

Bunun yanında, yapılan hatayı en yapıcı şekilde ifade etmek, ortaya çıkan boşluğu kapatmak da aynı zamanda bir hak değil görevdir.

Bizim Neyimiz Eksik?

Geçmişte politik mücadelenin en hareketli, kararlı ve örgütlü parçalarından olan gençlik, bugün politik mücadeleye birer özne olarak katılmak konusunda en kısır dönemlerinden birinde. Yanlış anlaşılmamak adına ekleyeyim: Bugün gençlerin büyük bir bölümünde AKP karşıtlığı vardır ve top ayağa geldiğinde, Boğaziçi gibi gündemlerde, sus pus oturan bir görüntü vermemektedir. En yakıcı şekilde hissettiğimiz, geçmiş dönemlerle karşılaştırdığımızda farklı olduğunu gördüğümüz nokta, öğrencilerin örgütlenme ihtiyacının bu kadar hayati seviyelere çıkmasıyla örgütlenmeye olan yatkınlığın düşüklüğü arasındaki geniş açıdır. Bununla birlikte iktidar karşıtlığı olarak politik bir fıkre sahip olma konusu, diğeri ne kadar nadirse o kadar yaygındır. Türkiye’de öğrenci mücadelesinden söz etmeye başladığımız andan itibaren iktidar karşıtlığının yaygınlığı ile örgütlü mücadeleye olan uzaklığın açısı belki de hiç bu kadar büyümemişti (elbette darbe sonrası gibi olağanüstü uğrakları bir yanda tutacak şekilde).

Bu durumun elbette ciltlerle açıklanabilecek sebepleri var. 80 sonrası dünyada yayılan neoliberal üretim biçimi, bütünlüğü ve estetiği yok edici etkileri olan postmodernizm, kapitalizmin sattığı hayallerin giderek ulaşamaz bir yere gelmesiyle kendini bulma ve yaratma imkânı yok olan milyonlarca insanın yüzleştiği depresyon, değerlerin ve onun siyasetinin neredeyse yok olması, siyasi tercihlerin ideolojik hiçbir temeli olmayan pragmatist bir şekilde yapılması ve de en önemlisi içerisinde olduğumuz yıkıcı ekonomik kriz. Bütün bunları uzun uzun inceleyebiliriz elbette...

Siyasetin “kötüsünün” bu kadar farkında olan milyonlarca gencin bir araya geleceği; tarihi, edebiyatı, sağ veya sol değerleri öğrenebileceği kültürel bir zemin yoktur, bırakılmamıştır. Ya da daha doğru bir ifadeyle, vardır ama bu tamamen kapitalist popüler kültürün ve sosyal medyanın himayesi altındadır. Bu alanlar, “bağrı yanık birkaç sosyalist genç” veya “Barış Atay, Erkan Baş, Che Guevara severler” sayfaları haricinde politikadan uzaktır. Kişisel gelişim, ucuza bir şey yapmanın/yemenin yolları, pop müzik ve ünlü dizi-film içerikleri, yeni moda dans hareketleri arasında dö-nüp durur.

60’lı yılların gencinden farklı olarak bugünün gencinin 30-40 yıl öncesinin olgularına ilişkin olarak bilgiyi geçtik, malumatı da neredeyse yoktur; ne kadar basit düzeyde olursa olsun kafasında dünü günümüze ve geleceğe bağlayan herhangi bir doğrultu fikri ise hiç yoktur.¹

Yakın zamanda kaybettiğimiz Metin Çulhaoğlu’nun “Kuşak farkı bu mu ola?” başlıklı, kısa süre önce çıkmış yazısını okuduğumda benim aklımda canlanan senaryo bu olmuştur. Bugün bir gencin Türkiye’de hayatın kendi akışıyla Nazım’ı veya İsmet Özel’i, 80 darbesini veya İttihatçılığı, Türkiye’ye tiyatronun gelişini ve gelişimini öğrenebileceği hiçbir kültürel atmosfer yoktur.

1 Metin Çulhaoğlu, “Kuşak farkı’ bu mu ola?”, İleri Haber, 27.07.2022
<https://ilerihaber.org/yazar/kusak-farki-bu-mu-ola-143242>

Dünyaya gerçek anlamda bütünlüklü bir bakışın sağlanabileceği tek alan örgütlülüktür. Hatta, günümüz dünyasının seyri örgütlülüğü bu anlamda tek seçenek haline itmiş, önceki yıllarda kendini gerçekleştirmenin alternatif yolları adına öne sürülen ne varsa neoliberalizmin dişlileri arasında ezilmiş, un ufak olmuştur. Düşünsenize: Kullandığınız paranın her an erimekte olduğu; iş, ev, araba gibi temel insani ihtiyaçlar konusunda hiçbir sigortanızın olmadığı bir yaşam... Ailenizin binbir emekle çalışarak bir biçimde var ettiği orta gelirli hayatı (maaş biriktirerek ortalama bir araba veya emeklilik ikramiyesiyle bir ev alınabilen), onların dediği gibi derslerinize çok da çalışsanız, başarılı bir öğrenci olup çok iyi okullara da girseniz hayatınız boyunca elde edemeyeceğinize eminsiniz. Yargıdan ÖSYM'ye, emniyet teşkilatından lisele ve üniversitelere; hiçbir kuruma güveniniz kalmamış. O halde kendinizi ve dünyayı anlamaya çalışan bir genç olarak bütün bu olanların neden bu şekilde olduğuna mantıklı ve bütünlüklü bir cevap geliştirmenin, bu sorular içerisinde boğulmamanın, siyasal baskı ve ekonomik kriz altında ezilmemenin tek yolu mücadelelerin bir parçası olmak. İçinde bulunduğumuz zaman, ak ile kara arasında seçim yapılacak bir eşik değildir. Ak ya da kara olunacak bir eşiktir. Bu sebeple her zamankinden daha çok örgütlü mücadeleye katılmak insan kalmakta, insan olmaya çalışmakta bir savaştır.

Onlar Gibi Olmadık Ama Kendimizi de Bulamadık

Liselerde 2013 sonrası AKP'nin baş politikası "okul siyaset yeri değildir" oldu. Bununla birlikte okul meclisleri, başkan seçimleri, öğrencilerin sözünü söyleyebileceği herhangi bir alan kalmadı. Tabii olan kültürel faaliyetlere oldu. Okul gezileri ve 8 Mart gibi günlerde öğrenciler tarafından organize edilen gösteriler kaldırıldı. Niteliksiz okullar kapasitesinin üstünde öğrenci aldığından fon bahanesiyle, nitelikli okullarda ise pandeminin uzun molasıyla okulların ortamı tamamen sınava hazırlık kurslarına benzetildi.

Üniversitelerde daha da keskin bir dönüşüm gerçekleşti. Eskiden serbestlik, özgürlük ve öğrencilerin yaşam alanı olarak kurgula-

nan kampüslerin başına gelmeyen kalmadı. Ama öldürücü darbeyi, artan ekonomik kriz sebebiyle okurken çalışmak ve çoğu zaman çalışırken okumak zorunda olan milyonlarca öğrencinin ortaya çıkması vurdu.

AKP'nin belki de eğitim sistemini sürekli değiştirerek ve gericileştirerek kazandığı en büyük başarı, eğitime, bütünlüklü okuma ve gözleme karşı soğuk bakan, herhangi bir kuruma güven duymaktan uzak, neyi bilmesi, okuması gerektiğini bile bilmeyen bir nesil oldu. Neredeyse hiçbir genç eğitim sisteminin müdahalesiyle gerici olmadı fakat eğitim dediğimiz şey bir ezberler dağı haline geldi. Okullarda insanların kendilerini geliştireceği bir alanı kalmadı.

O zaman şu soruyu bir de bu açıyı hesap ederek sormak lazım: Gençler neden örgütlenmiyor?

Soruyu kimin için sorduğumuz da kritik. Ben bu soruyu bizi az çok bilen, oturup konuştuğumuzda siyasi ve ideolojik olarak ortaklaştığımız, “siz doğru söylüyorsunuz” diyen insanlar için soruyorum. Bu soruya en çok “korku” cevabını alıyoruz. Fakat çok da katıldığım bir cevap değil. Devletin baskı aygıtlarını ve korku politikalarını görmezden gelmiyorum tabii, ama korkunun büyüklüğü, korkulan ögeye karşı kaybedecek ne kadar fazla şeyiniz olduğuyla belirlenir. Bizim neslimiz için ev ve araba sahibi olmayı hayal etmek bile ütopiktir.

Peki AKP'li yıllara doğanlarda başka ne eksik? Güncel bir talebin mücadele ve kazanımı. Çoğu yaşıtımın hayatında bilinçli bir fikir geliştirdiği ilk politik olay, 15 Temmuz 2016 öncesinde gerçekleşen Gezi Direnişi ise hayal meyal hatırladığımız çocukluk anılarımız arasında. Bunlarla anlatmak istediğim şu: Doğumunu 2000'lerden aldığımız bu neslin gördüğü bütünlüklü bir sokak mücadelesi ve büyük bir kazanım yok. O sebeple eylem, slogan, örgütlülük, 1 Mayıs, hak, kortej gibi basit talepleri ifade etmenin bilindik yollarına yabancı ve kapalı. Onun yerine sosyal medyada etiket açmaya veya birkaç karakter ile derdini şaka yollu ifade ederek mağduriyetini gidermeye çalışmaya çok daha sıcak

bakıyoruz. Bunlar da elbette mücadelenin farklı biçimlerini oluşturuyor, ancak maalesef tek başına yaptırıma yol açabilecek kadar etkili değiller.

İlk Başarıya Doğru

Şu ana kadar çok hazzetmediğimiz tespitlerde bulunduk, gelelim bu düşümün nasıl çözüleceğine. Türkiye için bir eşikteyiz. Neler yaşayacağımızı tam olarak bilemediğimiz ama sonucun belirli şekillerde gelişmesi için imkanımızın doğacağına emin olduğumuz bir eşik. Türkiye önümüzdeki 1 yıl içerisinde AKP iktidarından kurtulmak için bir savaş verecek. Bunun illa kanlı, sopalı ve silahlı olmasına gerek yok. Bu gelişmeyle birlikte bütün politikleşmesini AKP karşıtlığı üzerinden kurgulayan bir nesil için bir başarı doğabilir. Örgütlü güçler olarak bizim başarmamız gereken şeyi de burada aramak lazım. Bu bir yıl içerisinde kuşağımıza meydanlarda ve okullarda AKP'yi biz gönderdik kutlamaları yaptırabilirsek tespitlerini yaptığımız bütün bu hikâyenin sonu değişir. Bizim için başarı kıstası bu olur. Bunun dışında kaç üyesi olduğu, üyelerinin kaç kere gözaltına alındığı, kaç eylem yaptığı TİP'li Öğrenciler'in tatmin olacağı, başarı hanesine yazacağı şeyler değildir.

Kuşaklar için kuruculuk sıkça tartışılan bir konudur. Gördüğümüz üzere AKP ile yetişen bizlerin birkaç kısa durak dışında güzel bir Türkiye'nin kurucusu olmak gibi bir misyonunu ortaya çıkaran bir hareket doğmadı. Fakat bunun yaratılması belki de AKP'yi gönderme sınavını aşabilmemizle filizlenecektir. Picasso'nun sözünü hatırlayalım: Yıkım da yaratıcı bir güçtür. Kendisini bu topraklara ait hissetmeyen, burada bir sesinin olduğunu düşünmeyen binlerce genç, AKP'yi bu ülkeden defederken buraya bağlanabilir. Ve hatta ülkesini kendi elleriyle kurtarıırken yurt dışı biletlerini yırtabilir.

Bahsettiğimiz durumlar kendi yansımaları örgütlü topluluklarda da gösteriyor. Siyasi mücadeleye “ben de bir şey yapmalıyım” diye giren yüzlerce örgütlü insan “bir şey yapacağım ama değişen hiçbir şey olmayacak” mesajını o ilk heyecan geçtikten sonra

benimsiyor. Bu belki de en sık müdahale etmemiz gereken konulardan biri. Günümüzde örgütlü inançsızlık o kadar yaygın ki bazen inançlarımızı, iddialarımızı dile getireceğimiz ortamlarda farklı görünmemek için sözümüzü esirgiliyor bazen de gerçekten hayalciliğe kaçıyoruz.

Ufak bir anekdotla devam edeyim.

2018 senesinde lise 3. sınıftayken etkilemek istediğim bir arkadaşım metrobüste idim. Arkadaşım örgütsüzdü ve benim “kesinlikle örgütlemeliyim” diye kendi kendime düşündüğüm biriydi. Burhaniye’den köprüye doğru giderken metrobüsten güzel villa ve köşklere denk gelirsiniz, onlardan da çatısında havuz ve tenis kortu olan bir tanesini ben gözüme kestirmiştım. “Devrimden sonra bizim gibi metrobüse binen insanlar da boğaz gören evlerde oturabilecek. Bu haliyle kalırsa koskoca boğaz bir avuç zenginin olacak. Biz kazanırsak herkes zengin olacak. Ben de şu evde yaşamak istiyorum. Orada yaşayacağım”. Bir şaşırdı tabii ama sanki şaka yapmışım gibi güldü. Bir yıl sonra o arkadaşımız örgütlendi. Ondan birkaç yıl sonra da sorumluluk aldı.

16 yaşında bir çocuğa, halk yığınlarına da hak ettikleri güzellikte evlerde, deniz kıyısına bakan parklarda yaşamlarını geçirebileceklerini inandıran ve bunun haddiyle iktidarı ele geçirmek için mücadeleye katan şey rüyacılığımız değil iddialılığımız. İddianın kendisi değişebilir ama iddialılığın kendisi değişmez.

Çıkarttığımız Dersler

Sonuçta bizim her tespitimiz, okumamız “ne yapmalı?” sorusuna dayanır. Bütün bu tahlilleri yapmamızı sağlayan Marksizmin alâmeti farıkası da budur. Kampta da üzerinde durduğumuz birkaç konuyu ve önümüzdeki bir yıl “ne yapmalı?” sorusuna akla gelen cevapları madde madde sıralamaya çalıştım.

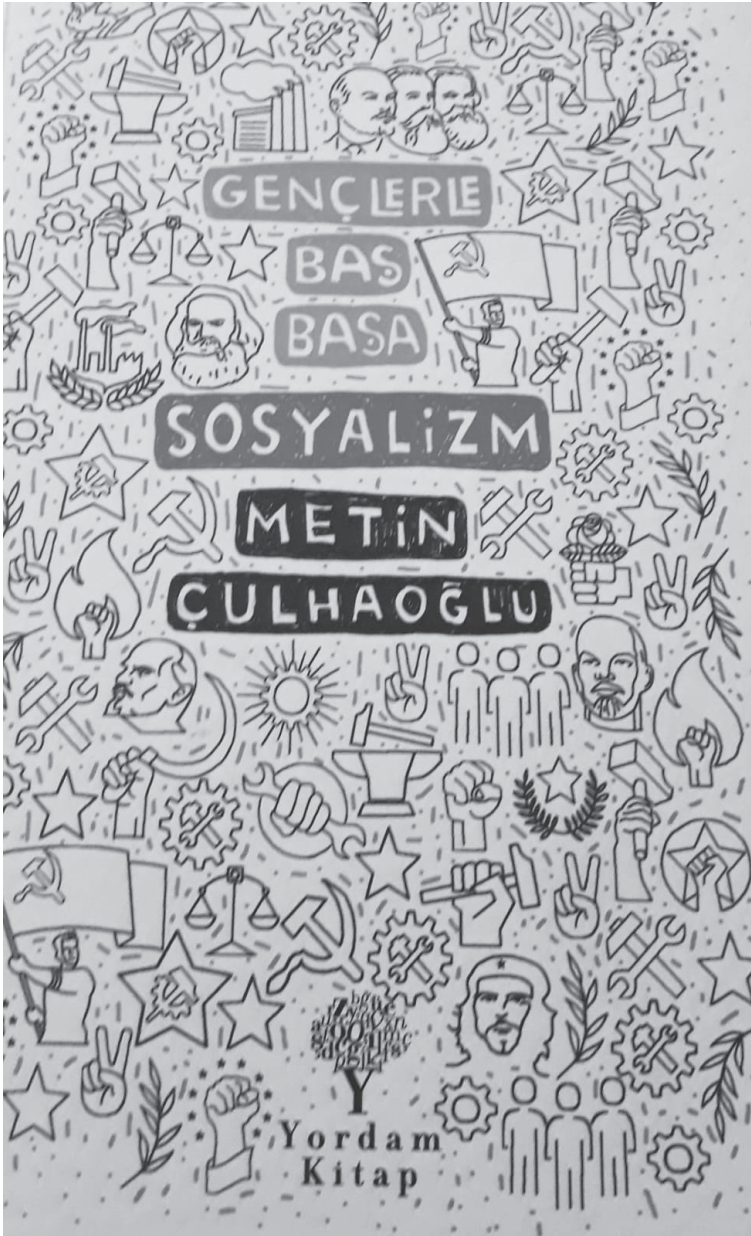
1.Siyasete katılıma dair kültürel bir alan olmadığından ve bizim gibi düşünse bile kişisel iletişim kurmak dışında benzer düşüncelere sahip olduğumuz kişilerle buluşabileceğimiz bir alanın

yokluğundan bahsettik. Bu nedenle, lise ve üniversitelerimizde bulabildiğimiz en ufak fırsatı bile değerlendirerek böyle alanlar yaratmaya çalışmalıyız. Felsefe kulübü, kitap okuma grubu, sosyalleşme ağı, gitar kursu, dayanışma dershanesi gibi sistemin artık bize sağlayamadığı sosyal ve kültürel alanların bizim ellerimizce alternatif olarak yaratılmasını sağlayacağız. Bunun önüne bir sürü engel çıktığının farkındayım fakat o küçük imkanları değerlendirdiğimizde başarabildiğimizi görüyoruz.

2. İnsanların yüzlerini bize ve yaptığımız işe çevirmelerini beklemeyeceğiz. Biz onların baktıkları yerlerde olacağız. İçinde bulunduğumuz toplumsallığın geliştirdiği duyarlılıklar, yaşadığı mağduriyetler ve hakkında konuşup şikâyet ettiği ne varsa hepsine dair tepki örgütleyen ve sesi büyüten bir konumda olacağız.

3. Yapacağımız bütün işleri bir tane daha insanın katılması için ne yapılabilir diye düşünerek organize etmeliyiz. Kistasımız da o ortamda bizim gibi düşünen kim varsa onların yüzde yüz oranında katılımı ve orayı örgütlediği bir yerde olmalı. Örneğin bir okula yapılan doğa tahribatıyla ilgili bir iş yapacaksak bu tahribata karşı olan herkes ile bu işi örgütlemeli ve başta böyle düşünmeyen veya haberi olmayan insanlara ulaştığımız bir birliktelikte o işi gerçekleştirmeliyiz. Bu sebeple “yaratıcı eylem” diye günlerce konuştuğumuz konu bizim için daha da önem kazanıyor.

4. İnsanlar korkuyorlar fakat bizim göstereceğimiz model “cahil cesareti” değildir. İddiası ve değerleriyle bütünleşmiş, kararlı, güvenilir, samimi ve örnek alınacak modeller olmalıyız. İnsanların verebilecekleri bir emek, sunabilecekleri katkıları olmadığı için katılmıyor değiller. Verecekleri emeğin çıkacak sonuca değeceklerini düşünmüyorlar. Bu yüzden önce kendimizi sonra herkesi içinde bulduğumuz umutsuzluk ve uyuşukluk havasından kurtaracağız. İddialarımızı teknik meselelere sıkıştırmaktan kurtaracağız. Hiçbir iddia, bir örgütün büyüklüğüyle, nitelikleriyle ilgili bir hedef olamaz. İddia siyasal ve ait olduğumuz yere dair olmalıdır.

Gençlik ve Siyaset: Bilmek ve Olmak Meselesi

ILGAZ ÖZER

Son yıllarda çıkan anket sonuçlarına göre ve her birimizin lise-
de, üniversitede, kampüste ve sokakta tanık olduğu üzere genç-
ler AKP iktidarına ikna olmuyor. 20 yıllık iktidarı boyunca tüm
eğitim-öğretim kademelerine yaptığı müdahalelerle, yarattığı
ekonomik yıkımla, gençliğe dönük gerici ve yasakçı zihniyetiyle
AKP, her şeye rağmen dindar ve kindar bir nesil yaratma hedefin-
de başarılı olamadı. İstisnai örnekler dışında üniversite ve liselerde
bir gencin kelimenin tam anlamıyla AKP'nin ideolojik hattını be-
nimsemesinin, onun teşvik ettiği hayat tarzını yaşamasının marji-
nal bir durum olduğu ortada.

AKP'li olmanın gençlik açısından artık tercih meselesi olmaktan
çıkmasının en temel sebeplerinden biri, gençliğe açılan savaşın
belirginleşmesi. Belirginleşme derken AKP'nin yeni yeni gerici-
leşmeye başladığını değil, aksine bu gericileşmeye artık kılıf uy-
duramamaya başladığını ve bundan ötürü artık AKP'nin yarattığı
baskının sokakta en çıplak haliyle görünür hale geldiğini söylü-
yoruz. Telefonumuzu çıkarıp göstermemizi isteyen, şükretmemi-
zi öğütleyen, asıl suçlunun “dış mihraklar” olduğunu durmadan
vurgulayan AKP'li dayı-teyze figürü, iktidarın yaşamlarımıza mü-

dahalesinin somut bir çıktısı aslında. Neslimiz mevcut durumdan şikayetçi olarak, değiştirme iradesi noksan olsa dahi bu mevcudiyetin sorumlusunun kim olduğunu biliyor. Herhangi bir orman yangınından gelecek kaygısına, kadın cinayetlerinden işsizliğe tek ve başat sorumlu olarak AKP'nin parmakla gösterilen ve gönderilmesi gereken bir iktidar olduğu artık bir genel kabul.

Bilmek, Olmak Demek Değildir

Savaş varsa, kutuplaşma da elbette vardır. İşte bu kutuplaşmanın vardığı nokta gençliğin artık kendisini AKP'li olmamakla, AKP karşıtı olmakla tanımlar hale gelmesidir. Buraya kadar iyi, güzel... Ancak "ben bir şey değilim" demenin en kötü yanı, tam olarak ne olduğunu da söyleyememektir.

Buraya kadar politikadan haberdar olmak, mevcut durumun sorumlularını siyasi özne olarak tanımak anlamında eksiklik olmasa da gençlik, Saray Rejimi'nin sistemin çarklarıyla olan ilişkisinden bihaber durumda. Siyasi okuma ve projeksiyon eksikliği, kendi geleceğini güvence altına alabilmek için mücadele etme zorunluluğunu silikleştiriyor ve en sonunda Micheal Jackson'ın "Aynadaki Adam" şarkısını akıllara getiriyor:

*"Evsizler var, kira için bir nikeli olmayan
gerçekten o ben olabilir miyim
onlar yalnız değilmiş gibi yapan?"*

*aynadaki adamla başlıyorum
tutumunu değiştirmesini rica ediyorum
ve hiçbir mesaj daha açık olamaz
dünyayı daha iyi bir yer yapmak istiyorsan
kendine bir bak ve bir değişim yap"*

Gençlik Politik midir?

Gençliğin sıkıştığı yerlerden biri AKP gibi olmadığını bilmesi ama tam olarak ne olduğunu da bilememesidir, demiştik. AKP'nin yarattığı tahribatla birlikte en temel insan hakkı olan taleplerin

muhafeletin ağzından ortak seslerle çıktığı bir dönemde “yurt yapışın, KYK borcu silinsin” demenin tarihsel olarak Türkiye’deki emek-sermaye çelişkilerinin neresinde konumlandığı artık bir kıstas sayılmıyor. “Büyük anlatıların” değersizleştiği, esasında bu büyük anlatılardan süzülen taleplerin ve kısa vadeli çözümlerin ise kimden ve nereden geldiğine bakılmadan parladığı bir dönemdeyiz. Bu düzeni kökten değiştirmeden gerçekleştiremeyecek dönüşümleri, düzen muhalefeti yalnızca bayat bir popülizm uğruna fütursuzca vaat diye savuruyor...

Muhalefet odakları arasındaki farkların, ideolojik ayrımların silişleşmesi, kayda değer görülmemesi beraberinde Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bir oy pusulası üzerine Erdoğan’ın karşısında bir gazoz kapağından Babacan’a kadar, “Erdoğan olmayan” birini koymaya razı olmayı doğuruyor. Gençliğin en nihayetinde bilinçli bir taraf olduğu açıktır, amma velakin bu taraflaşma hali AKP karşıtlığından öteye geçerek belirgin ilkeler, değerler ve temsilcilerde vuku bulmamıştır.

İdeoloji ve değerlerin birtakım ezberler dışında akıllarda bir şey canlandırmadığını, liyakatin, bağlılık ve adanmışlığın değil her gün pragmatist şekilde kendini güncelleyen politik tercihlerin yapıldığı bir dönemdeyiz. Politika ile gençliğin nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu biraz daha açmak gerekirse: Günümüzde git-tikçe yaygınlaşan sosyal ilişkiler gibi hızlı, gündelik, sorumsuz ve çıkara dayalı...

Bu eksikliklerle gençlik savaşta açık bir taraf olmuş ama kılıcını kuşanmamış, barikatını hazırlamamış, bir araya toplanmış ama cepheleşmemiş bir haldedir.

Gençlik Siyasete Dahil mi? Dahiliyet-Temsiliyet Meselesi

Gençliği politik olmak anlamında değerlendirdikten sonra bir başka soru sormak gerek: Peki ya gençlik, siyasete “dahil” mi?

Neoliberalizm birçok alanda yıkıma imza attı, en geniş boyutla-

rıyla bu sayıda diğer yazılarda da buna değiniliyor. Bu yıkımlardan önemli bir tanesi de, kimlerin siyaset yapabileceğinin seçilmesiydi. Neoliberalizm, siyaset söz konusu olduğunda bunun bir grup seçkinin özel ilgi alanı olduğu fikrini fiiliyatta da pekiştirmiş oldu. Toplumun kendi sözünü söylediği pek çok kamusal alanı yok etmek, yok edemediği alanı ise siyatsizlikle boğmak artık başat bir stratejiydi. Kamusal alanların siyasetle, ülke meseleleriyle bağının kesilmesi halkın siyasete katılım mekanizmalarına ulaşmasını da elbette ki zorlaştırdı.

Siyasetin tasfiyesi özellikle gençlik alanında oldukça etkili oldu. Üniversite ve liselerde siyaset konuşmanın tam anlamıyla cezalandırılması, buralara girerken siyasetin kapıda bırakılması gerektiği hızlıca dayatıldı. Bugün siyasetin doğası gereği kötü ve pis bir uğraş olduğu, siyasetçilere güvenilmemesi gerektiği oldukça popüler ve genel bir kanı. Siyasete dahil olunmak zorunda kalındığında ise adeta sistemi kandırmaya çalışırcasına yapılan işlerin siyasi olmadığı deklare edilerek siyasetler üstü bir yer tarifleniyor. Artık oldukça siyasi bir konu söz konusu olsa bile bir hak arayışı varsa, insanlar hakkını “siyaset yapmadan aradığını” söylemek zorunda hissediyor. Bir nevi siyatsizliğin siyaseti...

Siyasetin toplumsal hayattan bu kadar uzaklaştırılmaya çalışıldığı bu dönemde gençlerin güvenilir, samimi bulmadığı partilerde örgütlenme eğilimi de düşük. Yapılan anketlerde gençlerin en çok dahil olmak istemediği iki grup, açık ara dini tarikatlar ve siyasi partiler olarak gözüktüyor.

Gençliğin siyasete katılımının önünü açan üniversiteler, özellikle AKP tarafından uzun zamandır büyük bir saldırı altında. Gençliğin kendisini gerçekleştirebildiği ve öznesi olabildiği üniversitelerde bu durumun aksi yaratılmak için üniversitenin tüm yapısı adeta tekrar dizayn ediliyor. Kulüp faaliyetlerinden kampüs hayatına üniversitelerin tüm imkanları kısıtlanarak gençliğin burada öğrendiği çoğu siyasi, sosyal yetkinliklerin üstü çiziliyor. İçinde öğrencilerin en az vakit geçirebileceği, en az tartışmaya girebileceği ve siyasetten en uzağa kaçabileceği bir üniversite modeli

yükseliyor. Siyasete, doğasında en çok vakit geçirdiği okulunun yemekhanesinde, bahçesinde dahil olabilecek milyonlarca genç bu yeni modelde elbette ki özne olamıyor, hatta çoğunlukla üniversiteye dönüp bakmak aklına bile gelmiyor.

Dahil olmak istediği taktirde bile bulamadığı siyasi öznelerle gençlik arasında daha kuvvetle muhtemel ilişki ise “dahiliyet” yerine “temsiliyet” olmuş oluyor. Siyasete katılabildiği iki alandan biri olarak seçimleri ve sosyal medyayı gören gençlik ise bu iki alanda da belirleyenlerden biri konumunda. Dahil olmak yerine temsil edilmenin daha olağan olmasının bir ayağı siyasete katılım mekanizmalarının yok edilmesiye, bir diğer ayağı da gençliğin artık bu toprakları değiştirme-dönüştürme iddiasını sahipleneceği bir aidiyeti kendi memleketlerine duymamasıyla açıklanabilir. Türkiye uzun yıllardır gençlere kaygıdan, stresten, geleceksizlikten başka bir şey vadetmediği için kurtuluş ve yeniden kuruluş umudunu taşımayan insanlar, kendilerini ülkesine bağlı ve ait hissetmiyor. Bu hisleri gerçekçi bir program ve dönüşüm hedefi eşliğinde yeniden canlandıramayan her siyasi özne ya da en geniş anlamıyla muhalefet, gençleri bünyesine nasıl katabileceğini kara kara düşünmeye devam edecek.

Bitirirken: Görevlerimiz ve Hedeflerimiz

Bütün bu siyasi tespitler ışığında önümüzdeki dönem Türkiye bir kırılma noktasına doğru ilerlerken gençlik alanına ne gibi müdahalelerde bulunabileceğimize dair bazı noktaları derleyip toparlayarak maddeler halinde sıralamak mümkün:

1.Siyasetin güvenilmez ve kirli bir iş-uğraş görünümünü, siyasete gerçekten katılması gereken emekçi halkın ve gençlerin katılımını sağlayarak kırmak gerekiyor. Siyasetin kirliliğinin onun özünden değil, güncel olarak onunla uğraşanların ekseriyetle belirli bir sınıfın, patron sınıfının mutlak çıkarları adına onunla uğraştığını göstermek gerek.

2.Siyasete katılım aşamasında eski alışkanlık ve beklentileri yenmeli, kalıpları kırarak teorik haklılığımızı pratik güçle birleştirme-

liyiz. Somut konuşarak, karşımızdakileri dinleyerek, onların hayalleri, hayal kırıklıkları, beklentileri ile empati kurarak ve onları kurtuluş-kuruluş mücadelesine motive ederek ilerlemeliyiz.

3.Bu motivasyonun önemli bir kaynağı, kendi içimizde yaratacağımız işbölümünün kapsayıcılığı ve zenginliğinden gelecek. Gerçekten de bünyemizdeki herkesin kendi gücü yettiğinde, elinden geldiğinde, gençlik mücadelesine azami faydayı sağlayabilecek şekilde değerlendirildiğinden ve işlevlendirildiğinden emin olmalıyız. Dört bir yanı da işlevli ve çalışır bir mekanizma yaratmak durumundayız.

4.Üniversitelerden başlayarak öğrencilerin siyasete katılım mekanizmalarını yaratmalı, AKP gittikten sonra demokratik üniversitenin teminatının bizler olduğunu gözler önüne sermeliyiz.

5.Yaklaşmakta olan seçimler, oy vermenin ötesinde bilfiil sokakta ve okullarda AKP-MHP iktidarının son bulması için çalışmamızı gerektiriyor. Bu seçimlerde yalnızca oy tercihi olarak muhalefeti desteklemenin yeterli olmayacağını, çeşitli mekanizmalar aracılığıyla sandık güvenliği, müşahit örgütlenmesi ve geniş anlamıyla seçim çalışmalarının elzem olduğunun anlatılması önem taşıyor. Bu çalışmalara ağırlığını koyan bir gençlik, ülkenin geleceğine damga vurabilir.

Türkiye İşçi Partili Öğrenciler yukarıda saydıklarımız için bir adım öne çıkmaya ve bir süredir durağan olan öğrenci hareketini Türkiye’de yeniden yükseltmek için mücadeleye hazır. Uzun ve engembeli yolumuzu aydınlatacak olanın bizler olduğunu biliyor ve bu sorumluluğu alıyoruz.

Kapitalizmin Krizi ve Gençliğin Mücadelesi: Barınma Hakkı

İLAYDA CANTAŞ

Doğanın kuşatıcı koşulları karşısında barınma, canlılar ve özellik-
le insan için yüz binlerce yıldır temel bir ihtiyaç. Bu ihtiyaç ilkel
komünal toplumlar için mağaralar, ağaç kavuğu gibi doğada hali
hazırda bulunan ve insan müdahalesi sonucunda oluşturulmamış
mekanlarla giderilirken neolitik devrim ile birlikte yerleşik haya-
ta geçen insanlar artan nüfusun barınma ihtiyacını giderebilmek
amacıyla yapılar inşa etmek zorunda kalmıştır. Bu durum ise do-
laylı olarak ilkel bir “mülkiyet” kavramının doğmasına sebep ol-
muştur. Bu aşamadan sonra bugün modern kentlerin atası olarak
kabul edebileceğimiz yerleşmeler hızlıca ortaya çıkmaya başlamış
ve tarihin farklı kesitlerinde farklı biçimlerde kendini gerçekleşt-
irmiştir.

Zaman içerisinde pek çok dönüşüm geçiren ve bugün de değiş-
mekte olan kentler, insanın ve doğanın karşılıklı etkileşiminin bir
sonucudur. Kentler her türlü üretim ve tüketim faktörünün yanı
sıra sınıf çatışmasının da tezahür ettiği temel mekândır. Bu ne-
denle yaygın olarak sanılanın aksine kent bir birlikteliğin değil,
çatışmanın ve zıt fikirlerin çarpışmasının ürünüdür. Bu nedenle-

dir ki kentler (görece kamusal mekanlar hariç) yaşayanların sosyo-ekonomik düzeylerine göre bölgelere ayrılmakta ve bu ayrışma kent içerisinde sınıf çatışmasını derinleştirmektedir.

Kapitalist üretim biçimlerinin yaygınlaşması ekonomi, siyaset, felsefe gibi alanlarda etkili olduğu kadar kent olgusunu da etkilemiş ve dönüştürmüştür. Kapitalizmle birlikte yeni bir toplumun yaratıldığı, insanların toplumla ve sermaye ile ilişkilerini yeniden kurgulamak zorunda kaldığı bu süreç, geçmişin süregelen alışkanlıklarını yıkıp yerine yenisini inşa etmiştir. Bu bağlamda kapitalizmde kent, sanayinin hüküm sürdüğü, artı değer yaratıldığı, finansal ilişkilerin süregeldiği rant alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel alanların yağmalanmasına dayanan bu rant beraberinde pek çok kent sakini için barınma krizinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Engels'in konut krizinin iktisadi ve siyasal yönlerini ele aldığı Konut Sorunu isimli eserinde de belirttiği üzere kapitalist üretim biçimi var olduğu müddetçe konut krizi de var olmaya devam edecektir.

Barınma krizini en derinden hissedenler kuşkusuz ki yoksullar, evsizler, yaşlı ve çocuklar gibi kentsel dezavantajlı gruplardır. Bu dezavantajlar çoğu kez birbirinden kopuk değil, iç içe veya birbirini besleyerek şekillenebilir. Örneğin, eğitimsizler genellikle işsiz; işsiz insanlar yoksul ve çoğu kez de sosyal güvenlikten yoksun olabilmektedir. Dezavantajlı olmak, toplumsal süreçte dışlanmışlığı getirmektedir. Bundan kaynaklı bugün ailelerinden uzak büyük şehirlerde eğitim hayatını sürdüren ve yaşamlarını ailelerine ekonomik olarak bağımlı şekilde idame ettiren öğrencileri kentsel olarak dezavantajlı grupların içinde saymak mümkündür. Bu dezavantaj kendini sosyal/ekonomik olarak dışlanmışlık hissinin yanı sıra barınma krizi ile birlikte var etmektedir.

Dünyada Barınma Krizi

Covid-19 pandemisi sonrasında gelişmiş kapitalist ülkeler ve bu ülkelerin çeperinde yer alan gelişmekte olan ülkeler başta olmak

üzere dünyanın pek çok farklı coğrafyasında milyonlarca insan barınma krizi ile karşı karşıya kaldı. Bu kriz her ne kadar yeni olmasa da etkileri yakın dönemdeki krizlere nazaran çok daha yıkıcı. Yapılan bir araştırmaya göre ortalama konut fiyatlarının ortalama gelirle ilişkisinden yola çıkılarak hesaplandığında dünyadaki 200 şehirden yüzde 90'ın da yaşamak geçmiş döneme kıyasla çok daha pahalı. Yaşamın oldukça pahalı olduğu şehirler arasında yer alan Berlin ve Barcelona'da yeni bir deneyim ön plana çıkıyor: Kiracılar Sendikası.

Kiracılar Sendikası 2017 yılında Barcelona'da kuruldu ve çok hızlı bir şekilde büyüyerek İspanya'nın bütününe yayıldı. Üniversiteden mezun olduktan sonra ev sahibi olma imkanı bulunmayan gençlerin, emekli maaşı kira ödemeye yetmeyen emeklilerin, insani olmayan koşullarda çalışmak zorunda kalan göçmenlerin örgütlenmesine dayanan sendika pandemi süresince İspanya tarihinin görmüş olduğu en kitlesel grevlerden birine imza atarak Barınma Yasası'nın parlamentodan geçmesini sağladı. Böylece İspanya için konut krizi bağlamında görece bir rahatlamaya gidilmiş oldu. Buna rağmen kriz tamamen ortadan kalkmadı ve daha önce bahsetmiş olduğumuz kentsel dezavantajlı gruplar için hala devam ediyor. Düzenin kendi mekanizmaları içerisinde anlık yaratmış olduğu çözümler kapitalizm var olduğu müddetçe gerçek bir çözüme olmayacak.

Türkiye'de Barınma Krizi

Yükselen enflasyon oranları ile birlikte Türkiye'de konut ve kira fiyatlarında Avrupa'da olduğu gibi önlenemeyen bir artış eğilimi söz konusu. OECD ülkeleri arasında yapılan bir araştırmaya göre 2021 yılının son çeyreği itibarıyla tüm OECD ülkeleri içerisinde kira artış oranı en fazla yükselen ülkenin Türkiye olduğunu görüyoruz. Bu yükselişin sebepleri arasında pandeminin sebep olduğu durağanlık koşullarında inşaat sektöründe bir duraklamaya gidilmesi ve bu süreçte konut üretiminin yavaşlaması, pandemi süresince ara verilen yüz yüze eğitime geri dönülmesi ile birlikte özellikle üniversite çevrelerinde yer alan konutlarda yüksek kira

artışlarının görülmesi, açıklanan paketler yardımı ile kredi faizlerine yapılan artışların konut fiyatlarına yansımaları ve AKP tarafından rant sağlamak için yapılan kentsel dönüşüm uygulamaları sonucunda evsiz kalan binlerce insanın kiralık ev arayışı içine girmesi yakın zamanda yaşamış olduğumuz kira artışlarını açıklamamıza yardımcı oluyor.

Tüm bunların yanı sıra AKP'nin kendisine yarattığı fırsatları değerlendiren patron sınıfının temel gelir kaynağının inşaatı dayanmasından kaynaklı inşaat sektöründe ihtiyaçtan fazla konut inşa edilmesi durumu ile karşı karşıya kalıyoruz. Konut stoğunda yaşanan bu artış öyle bir boyuta evrilmiş durum da ki TÜİK'in 2021 verileri ile tamamlanınca konut stoku, yani boş ev sayısı 1 milyon 629 bine çıkıyor. 1 milyon 629 bin boş konut, her konut başına dört kişi olarak hesaplanınca 6,5 milyonluk bir nüfusu barındırabilir konumda.

Bu verilerden yola çıkarak mevcutta var olan konutların kapitalist piyasa koşulları içerisinde alıcı bulamamasından kaynaklı milyonlarca insanın barınma ihtiyacına çözüm olabilecekken çürümeye yüz tuttıkları bir senaryo söz konusu.

Gençlerin Barınma Krizi

Küresel ölçekte barınma krizinin etkileri bir kenarda dursun, AKP'nin son 20 yılda ülkede yapmış olduğu tüm gerici, piyasacı politikalar sonucunda ekonominin kendi kendini devindiremez bir hale geldiğini açık bir biçimde görüyoruz. Bu kendi kendini devindirememesi halinden kaynaklı olarak emlak sektöründe yaşanan krizden en çok etkilenenlerin başında dar gelirli, emekliler ve tabi ki öğrenciler geliyor.

Pandemi sonrasında örgün eğitime geçilmesi ile öğrenciler için barınma krizi gerçek bir gündem olarak ortaya çıktı. Bu süreçte KYK yurtlarına başvuran öğrencilerin çok büyük bir kısmı yurtlara yerleşemedi. Yerleşen öğrenciler ise devlet tarafından temel ihtiyaçlarını karşılamaları için verilen KYK burslarının hemen hemen tamamını yurt ücreti olarak ödemek zorunda kaldılar.

Buna karşılık yurtların neredeyse tamamı öğrencilerin insanca yaşayabilecekleri koşullardan uzak bir hizmet sunuyorlar. Pandemi öncesi 2-3 kişilik odaların kapasiteleri pandemi sonrasında arttırılarak odalar 6 kişilik hale getirildi ve çalışma, sosyalleşme alanlarında kısıtlamalara gidildi. Ek olarak okulların açılmasıyla birlikte gördük ki KYK yurtlarında yemeklerden böcek çıkması gibi pek çok skandal ile yeni döneme “merhaba” dendi.

Bu yurtlarda kalmak istemeyen ya da kendisine KYK yurdu çıkmayan öğrenciler bu sefer özel yurtlara ve kiralık evlere yöneldi. Bugün İstanbul başta olmak üzere öğrencilerin yaşadıkları şehirlerin tamamında özel yurt ücretlerinin akıl almaz bir biçimde geçmiş yıllara kıyasla artmış olduğunu görüyoruz. İstanbul yurt fiyatları 2022 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %135 artış göstermektedir. 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında İstanbul’da özel yurt fiyatlarının yıllık ortalama en düşük 25.000 TL ile en yüksek 160.000 TL arasında olması beklenmektedir. Türkiye’nin mevcut ekonomik tablosu göz önüne alındığında öğrencilerin çok büyük bir kısmının bu yurtlarda barınabilmesi mümkün değildir.

Yurt seçeneği kalmayan öğrencilerin başvurdukları son seçenek olan öğrenci evlerinde ise durum bu örneklerden hiç de farksız değil. Özellikle kampüse yakın yerlerdeki konut fiyatlarında ortaya çıkan fahiş zamlar öğrenciler için karşılanamaz bir boyuta ulaştı. Depozito, emlakçı bedeli, kira derken bugün bir öğrencinin ev kiralayabilmesi için binlerce lira bütçesi gerekiyor. Bu miktarları karşılayamayan pek çok öğrenci ya okulunu dondurarak bir sene çalışmak ve kazandığı parayla eve çıkabilmek için memleketine dönüyor ya da AKP eliyle gerici tarikat cemaat yurtlarına mahkûm ediliyor.

Barınamıyoruz Eylemleri

2021 Eylül ayında okulların yeniden tamamen örgün eğitime geçmesi ile barınma krizi oldukça yakıcı bir şekilde gençliğin gündemine oturdu. Eğitim öğretim süresi boyunca konaklayacak yer bulamayan yüzlerce genç memleketin dört bir yanında

“barınamıyoruz” diyerek sokaklara çıktı. Bu eylemlerin temel talebi artan kira fiyatlarına düzenlemeler getirilmesi ve öğrenciler mağdur edilmeden barınma sorununun çözülmesiydi. Bu taleple günlerce parklarda sabahlayan öğrenciler tüm Türkiye’nin gündemine oturmasına rağmen herhangi bir somut adım atılmadı. Üstelik AKP medyası tarafından alenen hedef göstermeye kadar uzanan bu sürecin son noktası olarak polis müdahalesi ve soruşturmalar ile gençliğin sesi bastırılmaya çalışıldı.

İktidar bu eylemlerden o kadar korkmuş olacak ki 2022 Ağustos ayı içerisinde İçişleri Bakanlığınca 81 ilin valiliklerine “Üniversitelerde Güvenlik ve Barınma Tedbirleri” konulu bir genelge yollandı. Genelgeye göre barınma ve maddi imkân sağlama adı altında öğrencilerle temasa geçmeye çalışan illegal yapılanmaların stant açma/broşür dağıtma vb. faaliyetlerine müsaade edilmeyecek. Bu faaliyetlerde bulunanlar hakkında disiplin süreçleri başlatılacak.

Tarikat-Cemaat Yurtları

15 Temmuz Darbe girişimi sonrasında AKP’nin eski ortağı olan Fethullah Gülen’in cemaatinin devlet kadrolarından tasfiyesi sonucunda kamuda boşalan yerler, yeni cemaat ve tarikatlarla dolduruldu. İktidarın barınma ihtiyacını karşılayamadığı öğrenciler bu durumun bir sonucu olarak tarikat ve cemaat yurtlarına mahkûm edildi.

Yurt sorununun devlet eliyle çözümü için yeterli kaynak ayırmayan iktidar, diğer yandan vakıf ve derneklere kaynak aktarmaktan da geri durmadı. Yoksul ailelerin çocukları için neredeyse tek alternatif haline gelen tarikat cemaat yurtlarının sayısı 2006’da 1723 iken 2021 yılı itibarıyla yüzde 93’lük artışla 3 bin 331’e çıktı. Cemaatlere ait olan ve herhangi bir resmi kaydı olmaksızın kaçak faaliyet yürüten yurtların sayısına yönelik kesin bir veri bulunmazken “merdiven altı” olarak tabir edilen bu yurtların sayısının binlerle ifade edilebilir bir düzeyde olduğunu görüyoruz. Bu tablo cemaatin adı değışse dahi devletin içerisinde hala farklı isimler-

le yer aldığını ve iktidarın beslendiği ana damarı oluşturduğunu bizlere gösteriyor.

Bugün gençlerin barınma krizinin odağında yer alan ve AKP eliyle gençleri tarikat cemaat karanlığına sürükleyen bu sistemin karşısında gençler şüphesiz ki laikliği ve seküler yaşamı savunacaktır. Gençlik daha önce olduğu gibi bugün de içinde yaşadığımız bu karanlığı yırtıp atacak cüreti ve cesareti ortaya koyma iradesini bu memlekette göstermiştir ve gösterecektir. Gerici öbekleri dağıtacak odakların en güçlüsü geçmişte olduğu gibi bugün de gençliktir.

Biz Ne Öneriyoruz?

Bugün yaşamış olduğumuz barınma krizinin düzen için düzenlemeler ile tamamen çözülmeyeceğini biliyoruz. Buna karşılık belli başlı düzenlemeler ve iyileştirmeler ile özellikle gençlerin karşı karşıya kalmış olduğu bu krizi aşmak, ekonomik kriz altında ezilmelerini engellemek mümkün.

Öncelikli taleplerimiz arasında Türkiye İşçi Partisi olarak meclise sunmuş olduğumuz kanun teklifinde yer alan barınma fonu yer almakta. Barınma fonu sayesinde başta öğrenciler olmak üzere yoksul pek çok insanın adil ve insanca bir düzlemde yaşayabilecekleri konutlar sunmayı hedefliyoruz. Bunu yaparken bir kira düzenlenmesine gidilmesi ve bu düzenleme sonucunda ev sahiplerinin belirli bir orana sabitlenmiş kira artışları yapmasını talep ediyoruz.

Bir diğer talebimiz devletin öğrencilerin tamamının barınma ihtiyacını giderebilmesini sağlayacak kapasitede yurt inşa etmesidir. Bu yurtların insanca yaşanabilecek ve öğrencilerin temel gereksinimlerini zorlanmadan karşılamalarına yetebilecek nitelikte olması beklenmektedir.

Barınma nasıl ki en temel insan haklarından biriye bu ihtiyacı karşılamak da devletin görevidir. Bu yüzden devlet yurtlarının amasız fakatsız tüm öğrenciler için ücretsiz olmasını talep ediyoruz.

KYK burslarının bu tabloda öğrencilerin barınma giderlerini karşılaması mümkün değil. Bu nedenle de burs ve kredilerde düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Tüm burs ve kredilere zam yapılmalıdır.

Son talebimiz ise cemaat ve tarikat yurtlarının kapatılması bu yurtların kamu lehine kullanılmasıdır. Bugün Aladağ'da tarikat yurtlarında yanarak ölen kız çocuklarının, AKP'nin beslediği gerici Ensar Vakfında cinsel tacize uğrayan çocukların, tarikat yurduna mahkûm edildiği için çıkış yolu bulamayan ve bu düzen içinde yaşamamak için hayatına son veren Enes Kara'nın ve daha nice sıra arkadaşımızın hayatına kasteden bu yurtlarla uzlaşabileceğimiz herhangi bir düzlem bulunmamaktadır. Tarikat ve cemaatlerle ve onu besleyen AKP/Saray Rejimi'yle hesaplaşacak, gelecek güzel günleri hep birlikte inşa edeceğiz.

Çünkü biliyoruz ki o ünlü şarkıda da söylediği gibi: *"Gençliği haybeye yemmiş yorgun ve yalnız nesil birbirini buldukça düşmedi, düşmeyecek."*

Gitmek ve Kalmak Arasında: Gençliğin Göç Fenomenine Bakış

BUKET YALÇIN

İnsanlığın ayrılmaz bir parçası olan göç, niteliği fark etmeksizin yüksek yoğunlukla içinde bulunulan koşulları iyileştirme amaçlı zorunlu veya gönüllü yapılan hareketlilikler bütünü olarak tarih sahnesinde yer almıştır.

18. yüzyılla birlikte yerkürenin görece küçük bir kesiminde egemen olmasına karşın kapitalist üretim ilişkilerinin hegemonik hale gelmeye başladığı dünyada, pek çok şey gibi, göç süreçlerinin mantığı ve biçimi değişikliğe uğramıştır. Sömürgeciliğin ve onun mirası üzerine bina edilen emperyalizm çağının geri bıraktığı coğrafyalardan ileri kapitalist merkezlere dönük göçler, sonraki yüzyılların yaygın unsuru haline geldi. Bugün her şeyden çok kapitalist bir iktidar biçimi olarak tarif ettiğimiz neoliberalizmle eşzamanlı olarak göçler çağı açılmış; küresel Güney ülkelerinden milyonlar işsizlik, yoksulluk, açlık, terör, savaşlar ve iklim krizi dolayısıyla yerlerinden edilmiştir.

Sömürü ağlarını yeniden şekillendiren neoliberalizm, güvensizlik ve istikrarsızlığın süreklileşmesi haliyle her geçen gün yeni krizler yaratmakta, yarattığı krizlerle büyümekte, iktidarını krizler

yoluyla sürdürmektedir. 1990'lı yıllarla birlikte gelişen yeni göç modellerinin globalizasyonun en efektif yakıtlarından biri haline gelmiş olması kaçınılmazdır. Devletler, sermaye sınıfının talep ve ihtiyaçlarını yerine getirmek ve elde edebilecekleri verimi maksimize edebilmek için bu sirkülasyona bağımlılıklarını her geçen gün artırmaktadırlar. İşte sermayenin ihtiyaç duyduğu bu hareketlilik ekolojik tahribat, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, savaşlar, yüksek enflasyon ve işsizlik gibi pek çok faktör tarafından beslenen ayrı bir kriz başlığı haline gelmiştir. Bu kriz başlığını geçmişten farklı kılan en temel değişkenlerden birisi ise artık göç hareketlerini incelerken göç eden kişilerin zorunluluklarını doğrudan tespit edemez olmamızdır.

Bugün tıpkı tüm göç süreçlerinde olduğu gibi Türkiye'den yurtdışına göçen yüksek niteliklilerin göçünün de geçmiş süreçlerden bambaşka koşullarda gerçekleşiyor olması, 1960'larda literatürümüze giren "Beyin Göçü" kavramının indirgemeci bir algı yaratmasına sebep olmuştur. Akademik çevrelerde sıklıkla ilgi gören bu göçün bugün daha iyi algılanabilmesi için "yüksek nitelikli göç", "entelektüel göç" gibi kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavram değişikliğinin Türkiye incelemeleri açısından önemi ise yaşanan göçün artık bir kazanç-kayıp ilişkisinden çıkartılıp, akademik çevrelerce daha derinlikli ve çok boyutlu ele alınabilir hale gelmiş olmasıdır. Çünkü Türkiye'den yurtdışına verdiğimiz göçün niteliksel olarak salt bir beyin kaybından ibaret olmadığını, aynı zamanda bir kaçış modeline dönüştüğünü de unutmamak gerekir.

Türkiye'de AKP'nin iktidara gelmesi ile birlikte gençler için sözde geleceğin yalnızca yurtdışında var olabileceği fikri, sosyolojik anlamda Türkiye'nin son yıllarındaki gerilemesine dair çok fazla noktaya ışık tutmaktadır. Bugün sosyal medyada sürekli "Türkiye bir doktor kaybetti, Norveç bir 'X' kazandı" veya "Türkiye'de mühendis olacağıma, Norveç'te kaldırım taşı olurum" ifadeleriyle karşılaşıyor olmamız, bu kaçış akımının yalnızca Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik krizden kaynaklı olmadığını, tam aksine ekonomik faktörün arka planda kaldığını bizlere acı bir yoldan kanıtlamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2019 Uluslararası Göç Araştırmaları istatistiklerine göre yalnızca 2019 senesinde Türkiye’den yurtdışına yüzde 15.2’si 25-29, yüzde 13’ü 30-34, yüzde 12.6’sı 20-24 yaş aralığında olan 84 bin 863 Türk vatandaşı göç etmişti. Metro-poll araştırma şirketinin 2021 yılında yaptığı kamuoyu araştırmasına göre 18-24 yaş aralığındaki gençlerin yüzde 70’i “daha iyi bir hayat kurmak” için yurtdışına göçmek istediğini belirtmişti. Daha detaylı bir veri olan DAAD 2020-2021 eğitim yılı göç istatistiklerine göreyse Türkiye’den Almanya’ya bir önceki seneye göre yüzde 5.8 artışla 10 bin 18 öğrenci göçü yaşandığını biliyoruz. Yine Alman hükümetinin yaptığı bir açıklamaya göreyse 2019 senesinde Almanya’ya Mavi Kart uygulamasıyla göçenlerin sayısı yüzde 7.5’lik oranla Hindistan’dan sonra en fazla Türkiye’den oluşmaktadır.¹

Bu sayısal verilerden yola çıkarak söylenebilir ki, gözünü AKP’li yıllara açmış veya çocukluğunda AKP ile tanışmış olan bir nesil her geçen gün Türkiye’yi terk etmek yönünde ciddi bir arayış içerisinde. Bu nedenle yetiştiği topraklarda AKP’yi yasakların, sansürün, geleceksizliğin rejimi olarak tanımış olan bu neslin siyasal/toplumsal alanlardaki örgütsüzlükle birlikte düşündüğümüzde mevcut göç etme arzusunu doğal karşılamak gerekir. Öte yandan bahsettiğimiz bu genç göçmen kitlenin her ne kadar ortak motivasyonu “daha iyi bir gelecek inşa etmek” olsa da, nitelik bakımından yekpare bir göçmen profili çiziyor olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Son dönemde yükselişte olan nitelikli göç akımlarını incelediğimizde kaba hatlarıyla farklı göçmen profillerinden bahsedebiliyoruz.

Proleterleşme ve Nitelikli İş Gücü Göçü

Ülkemizde yaşanan nüfus kaybının ciddi bir bölümünü oluşturan eğitilmiş iş gücü, neoliberal politikaların proleterleştirme sürecinde en çok sınıf düşme kaygısını taşıyan kesim olmuştur. Yüksek

1 <https://www.dw.com/tr/turkiyeden-almanya-ogrenci-gocu-artiyor/a-60240635>
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709>
<https://learn.german.dw.com/tr/turkiyeden-beyin-gocu-ve-ilticalar-artiyor/a-55802233>

nitelikli iş gücünün üzerinde hissettiği bu kaygı, kişinin göçtüğü ülkede göçmen olmaktan kaynaklı yaşayacağı statü kaybını bilmesine rağmen orada yaşam sürme isteğini kuvvetlendirmektedir. Bu noktada bahsedilen statü kaybının göç veren ülkenin, Türkiye'nin, içinde bulunduğu koşullar açısından değil; göç alan ülkenin sosyo-ekonomik koşulları açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Göç alan erken kapitalistleşmiş ülkede kişinin sosyal hakları geldiği yere göre asgari ölçüde daha iyi korunuyor olmalıdır ki, alınan ucuzlaştırılmış iş gücü ve nüfusun mobilizasyonu sürdürülebilir hale gelsin. Geldiği yerde yüksek ölçüde erozyona uğrayan sosyal haklarını yeniden kazanmış olan kişi, kendi açısından tutarlı bir kurtuluş modeli seçiyor gözükse de uzun vadede göçmen olmaktan kaynaklı problemlerin önüne geçemeyecektir. Bu düzlemde bakıldığında göç etmenin salt bir kurtuluş planına indirgenmemesi gerektiğinin ve aidiyet sorununu kökten çözemediğinin de altı çizilmelidir.

Yüksek nitelikli iş gücünün kaybındaki en ciddi itici faktörlerden biriye özellikle son dönemde her gün görmeye başladığımız meslek cinayetleriyle beraber, “can güvenliği” sorununun ulaştığı boyuttur. Bu sorunun son zamanlarda yaşadığımız çarpıcı örnekleri aynı gün işlenen Dr. Ekrem Karakaya ve Av. Servet Bakırtaş cinayetleri olmuştu. Bu cinayetler toplumsal muhalefette oldukça büyük tepki toplamış ve bu mesleklerin çalışma koşullarına ilişkin sorun ve tartışmaları görünür kılsa da Saray Rejimi'nin bu alanlara dönük tutumunun “giderlerse gitsinler!” söylemi üzerinden biçimlendirmesi Türkiye'den yurtdışına yüksek nitelikli iş gücü göçünün önüne geçmemekte, bu süreci hızlandırmaktadır. Öyle ki, Türk Tabipleri Birliği'nin açıklamalarına göre, 2012 yılında iyi hal belgesi alarak 59 hekim yurtdışına giderken, 2021'in sonuna geldiğimizde bu sayı 1.405'e çıkmıştır. Yalnızca 2022 senesinin ilk 5 ayında 942 hekim yüksek oranda geri dönmek üzere yurtdışına gitmişti.²

2 <https://medyascope.tv/2022/06/06/turkiyeden-almanyaya-giden-doktorlar-bulustu-sosyal-medya-ikiye-bolundu-meslektaslarimizi-linc edenler-iktidarin-dilini-kullaniyor/>

Kurunun Yanında Yaş da Yandı!

Baskı ve yasakların ülkemizde kurumsallaşmış hali sayılan Saray Rejimi yargının bağımsızlığını yitirmesine neden olurken, çok yakın bir geçmişte OHAL kapsamında ilan edilen KHK'lerle akademinin özerkliğine dönemin en büyük darbesini vurmuştur. Bu dönemde "Barış İçin Akademisyenler" imzacısı olan 404 akademisyen ihraç edilirken, on binlerce kamu personeli hukuksuzca mesleğinden uzaklaştırılmıştı. Bu tasfiye sürecinde Erdoğan'ın sarf ettiği "kurunun yanında yaş da yanıyor" sözleri hukuksuzluğun altına kendi imzasını attığı anlamına gelmekteydi. Bahsedilen hukuksuzluk, belli başlı kamu görevlilerinin işlerinden uzaklaştırılmasının ötesindeydi ve dönemin muhalif seslerini tamamen susturmaya yönelik yaratılan kadro açığının ardından Erdoğan'ın kendi seçtiği personellerle doldurmaya çalışmasıyla ortaya çıkmıştı.

2015 süreciyle birlikte, Kuzey Amerika ve Avrupa Birliği ülkelere olan yoğun iltica talepleri, ülkemizden verilen göçün sıcak savaş halinde olan ülkelerle yarışarcasına artışı, nüfusun büyük bir bölümünün mağduriyetine ve göç alan ülkelerdeki istihdam krizlerine yol açmıştı. Ülkemizde hukukun üstünlüğüne vurulan bu OHAL darbesinin fazlasıyla etkisi olmuş olacaktır ki, yalnızca Alman hükümetinin 2019 göç raporuna göre Suriye ve Irak'ın ardından 2018'e göre yüzde 6.1'lik artışla en çok iltica başvurusunda bulunan ülke Türkiye olmuştu.³

Türkiye'nin Zenginlikleri, Norveç'te Kaldırım Taşları...

Bir gücü görece uzun süre ellerinde bulunduran bütün otoriter rejimler, kendisinden önceki ve sonraki nesillerin düşünce yapısından gelecek planlarına kadar köklü değişikliklere sebebiyet verirler. Söz konusu Saray Rejimi ve kamunun bütün damarlarına bir ur gibi yaymak adına uyguladığı politikaları olunca da, Türkiye atmosferinin gençlerdeki izdüşümü temsilsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu temsilsizliğin ortaya çıkmasındaki motivasyon-

3 <https://learnerman.dw.com/tr/türkiyeden-beyin-göçü-ve-ilticalar-artıyor/a-55802233>

lardan biriye kendi varlığının sürdürülebilirliğini garanti altına almaya çalışan Saray Rejimi'nin; kimliği, etnik kökeni, dili, inancı, cinsiyeti fark etmeksizin bir nesli bu dar siyasetin parçası haline getirme eğilimidir.

Türkiye'de deneyimlediğimiz siyasi ve iktisadi kriz ya da daha genel bir ifadeyle düzenin krizi işsizlik, hayat pahalılığı ve niteliksiz eğitim gibi göstergeleri bağlamında gençliği geleceksizliğe mahkum etmektedir. Çok yakın zamanda devletin boşalttığı barınma alanını dolduran tarikatların yurtlarında kalmaya mahkum edilmiş Enes Kara adlı gencin kendi yaşamını sonlandırması geleceksizliğin kamu nezdindeki en büyük tezahürlerindendir.

Geleceksizliğin ülkemizde derinden beslenmesine neden olmuş AKP iktidarında özgür olduğundan bahsedilmeyen bir neslin yaratılması, tüm bu bahsettiğimiz süreçlerin de etkisiyle gençliğin Türkiye'yi terk etmesine neden olan faktörlerden biri arasında yer almaktadır. Toplumun ürünü olan bizleri kendisi gibi görmediği noktalarda çözüm arayışını baskı aygıtlarında bulmaya mahkum bir düzenin parçası olan Saray siyaseti festivalleri, tiyatroları, mezuniyet törenlerini yasaklayarak gençliğe kaçış biletini altın tepside sunmaktadır.

Diğer yandan 2021 senesi bizlere gösteriyor ki, pandemide frenlenmesini beklediğimiz öğrenci göçünde tam aksine bir ivmelenmenin yaşanmasında şüphesiz kayyum rektör atamalarının hali hazırda paramparça edilmiş Türkiye akademisine son darbe olarak vurulmasının da payı büyüktür. Ülkemizde gençler adına verilen kararların tepeden inme ve sorgulanamaz hale getirilmesinin örneklerinden biri olan bu karar, bugün apolitik tabir edilen bir neslin demokratik haklarını savunmak için ülkenin her yerinde kitlelerce sokağa döküldüğü bir atmosferde karşılık bulmuştu. Türkiye yakın siyasi tarihinde akademinin özerkliğine vurulan darbeler arasında en ağırını yaşatmış olan AKP, bu süreçte sıra arkadaşlarımızı tutuklatmış, üniversiteleri abluka altına almış ve Boğaziçi'nin kapısına kelepçe vurmak istemişti.

Bir Neslin Göç Fenomenine Çözüm Arayışı

İçinde bulunduğumuz küresel dünyada mobilitenin cazibesi bir yana dursun; göçün insanca bir yaşam sürebilmek adına tek seçenek haline getirilmiş olması kabul edilemezdir. Neoliberal dönüşüme eşik atlatmak uğruna halkı, gençleri, doğayı, kadın ve LGBTİ+’ları, herkesi ve her şeyi talan etmek üzerine kurulu bu düzeni sona erdirmekle mükellefiz.

Saray Rejimi bugün ülkemizde yaşanan genç nüfus kaybını kabul lenmiş ve buraya göstermelik geri dönüş projeleri üretmeye çalışmış olsa da, yaşanan krizin en büyük sorumlusu bu düzen ve düzenin ülkemizdeki temsilcileridir. Tıpkı tarihin farklı sahnelerinde olduğu gibi bugün de gençliğin radikalliği ve dinamizminin bizlere reva gördükleri bu düzen açısından tehdit oluşturması, göç krizinin düzen siyasetçileri tarafından çözüme kavuşamayacağını gösterir.

Öte yandan tüm bu 20 yıllık süreçte halka açtığı savaşlarla kendi varlığının fışını çekmiş olan AKP hükümeti, arkasında bir enkaz sahası bırakarak gitmek adına elinden geleni yapmaktadır. Türkiye’nin bir buldozer misali üzerinden geçmiş olan bu talan dönüşümü, ardında rejimin kalıntılarını bırakarak siyasette kendine yeniden koltuk arama derdine düşmüştür. Bu nedenle önümüzde bizleri bekleyen bir kurtuluş sürecinden bahsedebiliyorsak, bunu gençliğin kendi sorunlarına yanıt verdiği bir siyasetin dışında aramak büyük bir yanılgı olacaktır. Gençliğe umutsuzluk aşılamaıyı refleks haline getirmiş olan bu düzenle helalleşmeyi reddeden ve elini taşın altına koymaktan korkmayan gençlik mücadelesi, bu umutsuzluğun def edilmesi adına tek çaredir.

Yakın bir geçmişte tek adam rejimine karşı yaşamı savunmak adına çıktığımız Gezi Parkı’nda da, Gezi’den aldığımız iradeyle atanmışlara karşı çıktığımız Boğaziçi’nde de halka karşı açılan savaşların kaybedilmekten başka seçeneği olamayacağını göstermiştik. Tıpkı geçmişte olduğu gibi Türkiye’yi çok yakın bir gelecekte bekleyen kuruluş sürecinde geleceksizliğe ve güvencesizliğe karşı eşit ve özgür bir memleketi kurmak bu genç ve örgütlü iradenin görevidir.

O zaman soruyoruz: Gidecek birileri varsa, onlar neden biz olalım?

Gençlerin Partisi Olmak

AYLİN AÇIKGÖZ

Türkiye’de gençlerin siyasete ilgi göstermediği ve katılım düzeylerinin düşük olduğu hep söylenir. Bir de bu konuyu tersten düşünmek gerekir: Gerçekten de gençler siyasete neden katılmıyor? Neden siyasette ve siyasi partilerde pek umut görmüyor? Siyasal mücadelelerin içinde neden yer almıyor?

Gençlerin siyasetle mesafeli ilişkisini bir veri olarak almak yerine, bu ilişkiyi ortaya çıkaran nedenlere bakmak gerekiyor.

Dünsüzlük

Geriye dönüp baktığımızda elimizde ne biriktirdiğimizi irdelemekte fayda var. Fikirlerin çimen olup sistem içerisinde budanan ve yok olduğunu anlatan karikatüre herkes en az bir kere rastlamıştır. Ve yine herkes en az bir kere felsefe ve din kültürü derslerinde sorgulamak istemiş, pozitif bilim derslerinde öğretilerin hayatla ilişkisini irdelenmesini talep etmiş, tarih derslerinde bu Türkler hiç mi yenilmemiştir diye sormuştur. Oysa sistem gençlerin sorgulayan, okuyan, araştıran değil, ezberleyenler, bireyleşemeyenler olmasını istemiş, İslamcı ve Türkçü bir anlayışı kabul ettirmeye çalışmıştır. 18 yaşında bir genç bunca yıllık hayatında biriktirdiklerine baktıklarında birbirine benzeyen bir neslin ortasında kendisini bulmuştur. Elde sadece bir diploma, ne iş var ne

aş, ne hayal kalmış ne yetenek, sınavdan sonra unutululardan arta kalan üç beş bilgi.

Bugünsüzlük

Bugün ne yapmak ister bir genç? Özgürce, ekonomik sıkıntı çekmeden, temel ihtiyaçlarını dert etmeden hayalindeki disiplinlerde kendisini geliştirmek, üniversite okuyabilmek, mesleğini kurabilmek ve icra edebilmek, gezmek, görmek, öğrenmek, yani hayatını yaşayabilmek ister. Oysa bugün, ilgi alanları ve yetenekleri irdelenmeden sadece puanına bakılarak, puanına bakılsa bile yerleşebileceği değil parasının okumaya yetebileceği üniversite ve bölümleri tercih etmek zorunda kalabilirken, ne kadar emek ortaya koymuş olursa olsun akademik hayatla bağını koparıp çalışmak zorunda kalabiliyor. Üniversite ve okul hayatını devam ettirebilmek için ucuz iş gücü olgusu altında sömürülüp işten kalan zamanlarında okul hayatını idame ettirmeye çalışıyor. Öğrenmeden ve deneyimden uzak eğitim anlayışı içerisinde ne kendini geliştirebiliyor, ne gezerek ne de okuyarak öğrenebilenlerden olabiliyor. Kayyumlar, atanmışlar ve patronlar çemberinde duvarlara çarpa çarpa hayatı nasır tutuyor. Bugünle dün arasındaki tek fark borç ödeme gününe daha yakın olmanın stresi ve baskısı ile eziliyor.

Geleceksizlik

Kapitalist dünya içerisinde herkesin emeklerinin sömürüldüğü bir dönemde geleceksizlik kaygısı herkesin kafasında ağır basıyor. Bununla beraber hayallerin dahi sömürüldüğü, geleceğe dair hayallerin yurtdışına kaçma üzerinden “yeşerdiği” durumdayız. Gençlerin geleceğe dair beklentileri kendi ilgi alanları, yetenekleri, başarıları, emekleri üzerinden değil de daha rahatça temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir hayat tercihi üzerinden kodlanıyor. Bunun için birçok sıra arkadaşımızın yurtdışında alanlarından çok alakasız sektörlere yönelim gösterdiğini görüyoruz. Birçok gencin dönüp de mücadele edeceği, gerçekleşmesi için umut edeceği bir hayali dahi kalmadığının farkındayız, çünkü bunları bizzat bizler yaşıyoruz. Gençlik, yarın ben ne olacağım ve ne yapacağım diye

düşünürken zihinde yaşanan o iğrenç sancıların çözümlerini bulmakta zorlanıyor.

İşte gençler üzerinde uygulanan vasıfsız politikalara, dünün puslu sayfalarına inat bugünden sözümüzü söylemeli, büyütmeli, geliştirmeli ve yarınlara aydınlık bir merdiven dayamalıyız. Bu da ancak ve ancak yarına itilmeye çalışılan bugünün gençlerinin kendisine kapatılan siyaset kapılarını sonuna kadar zorlayıp açması ile gerçekleşebilir.

Gençler Siyasetin Ne Kadar İçerisinde, Ne Kadar Söz Sahibi?

Ülkemizde kendisini var etmeye çalışan gençliğin özellikle siyasette söz hakkının ne kadar kısıtlanmaya çalışıldığını ve temsiliyet konusunda ne kadar eksik kaldığını görebiliyoruz. Bugün siyasetin parlamenter merkezi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde gençlerin hayatlarına dair birçok konu karara bağlanırken bu kararı verenlerin yaş ortalamasının 51 olması ve meclis içerisinde 30 yaşından küçük milletvekili sayısının 8 olması ise korkunç tabloyu gözler önüne seriyor. Bu 600 milletvekili içerisinde gençliğin kapladığı alan %1,3'e tekabül etmektedir.

İroniktir ki sistem partileri içerisinde ve hatta kendisini muhalif gören sistem partileri içerisinde gençlik çalışmalarının yürütücülerinin, daha doğrusu gençlik kolları başkanlarının ve yönetimlerinin var olan düzen içerisinde sıkıntı yaşayan gençlikten değil de işini, hayatını kurmuş abi-ablalarımızdan oluştuğunu da görüyoruz. Bununla beraber korkutulan, baskılanan gençliğin sözü, sıkıntısı ne olursa bunu dile getirmek ve örgütlenmek için adım atmaktan çekinmekte. Geleceğin kurtarıcıları olarak görülen Z kuşağının siyasal ve örgütsel bilinçle yetiştirilmeye çalışılmaktan ziyade seçim zamanı oy kullanmakla kısıtlanması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Gençler Siyaset Hakkında Neler Düşünüyor?

Saray Rejimi içerisine doğmuş ve başka hiçbir iktidar görmemiş

gençlik siyasetin kirlenmiş ellerine karşı umudunu yitirmiş durumda. Öyle ki 18-25 yaş aralığındaki gençlerle yapılan araştırmalar şunu gösteriyor:

¾'ü politikacılara ve siyasi partilere güvenmiyor,

%58'i cumhurbaşkanı makamına güvenmiyor,

&73'ü imkan olması durumunda yurtdışına gitmek istiyor,

%63.6'sı adalet sistemine güveniyor,

%62,4'ü medyaya güvenmiyor,

%87,3'ü Türkiye'de çok fazla işsizlik olduğunu dile getiriyor,

%82,9'u ülkemizde gelir dağılımının dengesiz olduğunu ve eşit olmadığını dile getiriyor.

Aslında durum şunu gösteriyor ülkemizde gençlerin büyük bir kısmı ülkemizde var olan sıkıntıların farkında ve bundan yakınıyor. Ama bunun nedenlerinin sistemle, yönetimle ve adaletle ilgili olduğunu düşünenlerin sayısı yarı yarıya düşüyor. Sıkıntıların farkında olup çözümü yurtdışı odaklı olarak görüyor. Bu da gençlerin muhalif olarak geldiğinin ama bunun teorik ve tarihsel alt yapısını oluşturamamış olduğunun göstergesi. Buna karşı siyasal beklenti olarak AKP hükümetinin yıkılmasını ama yerine kim gelirse gelsin bir bakış açısı geliştirmekte. Bunun temelinde ise ailelerin çocuklarını siyasetten uzak bir şekilde yetiştirmesi ve uzak tutmaya çalışması bulunmakla beraber, siyasi partilerin gençlerin siyaset yapmak ve söz üretmek noktasında yeterince alan açamaması da etkili olmakta. Gençler, siyasi partilerin kendilerinden beklediği gibi hareket edip sadece sokak röportajlarında fikirlerini belirtmekte ve iradelerini sandığa saklamaktadır.

Örgütlü Mücadele Gençlere Ne Katar?

Her şeyden önce kitlelerin bir amaç doğrultusunda örgütlü hareketinin kazanımları göz ardı edilmemeli. Türkiye'de özellikle gençlik örgütlenmelerinin önemli dönüşlerini görmek gerekir. Geçmişten günümüze hafızalara kazılması ve bu mücadelenin

inancı ve ateşi ile gelecek nesillere aktarılıp örnek teşkil etmesi sağlanmalıdır.

68 kuşağı Türkiye gençlik örgütlenmeleri açısından apayrı bir öneme sahiplik yapmıştır. Bu döneme öncülük eden Denizler, Mahirler, Yusufkar ve mücadele arkadaşları, gücünü halktan alan bir mücadele inşası gerçekleştirmiştir. 60'lar da başlayan dünya genelindeki emperyalist müdahalelere inat 1965'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi kantininde öğrenciler, Fikir Klüpleri Federasyonu'nu kurdular. 1954'te çıkarılan petrol kanunu ile rezervlerin özelleştirilmesine karşı gençlik, işçi, sendika örgütleri kanununun değiştirilmesini sağlayarak millileştirmeye gidildi. Eğitimi sermayeleştirmeye ve yabancılaştırmaya çalışanlarla mücadele edip 1967'de özel okulları kapattırdı. Emperyalizmin savaş aygıtı 6. Filo limanlarımıza geldiğinde, hem emperyalizme karşı hem de onları kible bilip biat edenlere karşı sokakları meydanları üniversiteleri doldurup taşdılar.

Bir ağaçla başlayan ama aslında halkın içinde biriken öfke Gezi Direnişi'nde sokaklara taşıdı günlerce. Dayanışma yemekleri, terk edilmeyen alanlara kurulan çadırlar, okullardan çıkıp burası bizim diyen daha gencecik yaşta öğrenciler... En önde üzerinde formasıyla Berkin'in ekmeğini taşıyan cesur liseliler. Birçok şehirde "Barınamıyoruz!" diyen gençlerin sesi duyuldu ve yeni yurtların yapılmasını sağladık. Birçok okulda yemekhane ücretlerine yapılan zamları önledik. Online eğitim döneminde yapılan mobbingleri teşhir edip, zorlamaların karşısında durduk. Tacize, istismara yılmak yerine arkadaşlarımızla kol kola girip mücadele ettik. Özgür üniversiteler için kar kış demeden kayyumlara yerlerini dar ettik. Şenliklerimizi iptal ettiler dayanıştık ve alternatiflerini hatta daha güzellerini yaptık. Reşit olmadığı için siyasetten uzaklaştırmaya çalışılan liselilerle, okullarımızda dayanışma ağı ördük.

Tabi bütün bunların yanı sıra 68 zamanında kontrgerillalar da örgütlenip halkı katledip zulüm ettiler, şu an faşistler de öyle. Bu noktada şu bilinçle hareket edilmeli: "Ben ne istiyorum, neyi savunuyorum?" İstekleriniz ve savunularınız iyi de olsa kötü de olsa tek başına hareket etmek bir şey kazandırmaz. Eğer ki geleceği

temiz bir aydınlıkla, yeşiliyle, mavisiiyle yaratacak isek bu ancak ve ancak eli FETÖ eline değmemiş, cebini Saray Rejimi hırsızlarıyla doldurmamış her gencin partimizde örgütlü mücadele vermesiyle olur. Örgütlü gençlik mücadelesi ancak ve ancak eşit, ücretsiz ve bilimsel eğitimi tam anlamıyla getirebilir; kadrolara liyakati getirebilir; öğrencileri müşteri ve ucuz iş gücü olgularından kurtarabilir; aydınlık bir nesil yaratabilir.

Bugün umut olarak Z kuşağı görülüyor. Evet yeni gelen nesille çok şey değişecek. Ama unutulmamalı ki aydınlanmayan, bilinçlenmeyen, dayanışmayan, örgütlenmeyen bir genç nesille ortak hayaller kurduğumuz Ali İsmail'in, Berkin'in, Ahmet'in hayal ettiği dünyayı inşa edemeyiz.

Gençlerin Partisi: Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partili gençler olarak bizler muhatabı ve temsilcisi olduğumuz bu sorunların çözümünü arıyor, mücadelesini yürütüyor ve söz hakkımızı savunuyoruz. Partimiz gençlerin kendi sorunlarını, dileklerini, hedeflerini, geliştirebilecekleri alanlar, kürsüler, mücadele ağları yaratmakta ve gençlerin iradesine bırakmaktadır. Gençlik ve öğrenci çalışmaları Türkiye'nin her yerinde kendi öznel yapısı içerisinde kurulup gelişmesi ve gençlerin kendi siyasetlerini üretmesi için mücadele etmektedir. Yerellikten genel gençlik bürosuna kadar mücadele yoldaşlarımız ve öncüleri, gençlik mücadelelerinin öncüleri olan gençler ve öğrencilerden oluşmaktadır.

Bizler sözleri, iradeleri, hayalleri geleceğe itilmek istenen bir siyasete inat diyoruz ki:

Bizler bu ülkenin geleceği değiliz, geleceği kurtarması gereken ve bütün sorumluluk omuzlarına yıkılacak olan yarınları da değiliz. Biz bugünüz. Bugünü yaratan, bugün mücadele eden, bugün okullarda, üniversitelerde, meydanlarda, sandıklarda sözü üreteniz. Biz bugün siyasette yer alınız. Bugün bir birey gibi görülmeyenler olarak geleceğe sıkışmayacak, bugünden yeşertecek ve taptaze bir mücadele alanı yaratacağız.

Bugünün gençleri, kuşakları adına...

Popülizmden Radikalizme: AKP ve Yasakçı Militanlık

BERAT ÇELİKOĞLU

Türkiye büyük bir sınava, Cumhuriyetin 100. yıl dönümüne denk gelen 2023 seçimlerine hazırlanıyor. Uzunca bir süredir medyanın ve siyasetin ana gündemini seçimler işgal ederken, iki tarafın (iktidar ve muhalefet) da bu seçimlere nasıl hazırlandığı tartışma konusu.

Muhalefet için aynısı, ne derecede söylenebilir bilemiyorum ama AKP'nin kendisini ve kitlesini seçime yalnızca teknik değil, psikolojik olarak da hazırladığı aşikar. Son birkaç ayda art arda yasaklanan konserler, festivaller, sokak müzisyenleri; gerici vaazlarını duyurmasına müsaade edilen din istismarcıları, sansür, imam hatip okulları tartışmaları...

Tekil örnekler yerine olguların birbirleriyle ilişkilerine bakıldığında, AKP'nin 2023 seçimlerine dönük bazı tercihleri hakkında ipuçlarına ulaşılabilir. Görünen o ki Siyasal İslamcılık, seçimlere giderken AKP tarafından eskisine göre daha şer'i bir görünüme büründürülecek, böylelikle daha az kitlesel ama daha militan unsurlar motive ve mobilize edilmeye çalışılacak.

Yasaklar Ne İşe Yarar?

Çelişkili gibi görünen bir durumdan söz etmek gerek: 2023 seçimlerine giderken oyları ve tabanı hızla eriyen AKP, neden ve nasıl oluyor da son dönemde gündeme gelen yasakları ve engelleme girişimlerini yürürlüğe koyuyor ve adeta bindiği dalı kesiyor? Bu konuda neden popülizme değil de radikalizme başvuruluyor?

Aslında bu durum, görüldüğü kadar çelişkili değil. Sorun, AKP'nin 2023 seçimlerinde hedefini hangi kesimleri ikna etmeye odakladığı konusunda. Çünkü bu yasakların mantıklı gelebileceği tek çerçeve, AKP'nin önümüzdeki seçimlerde oy oranını yükseltme konusunda rotayı yeni seçmenden ya da muhalefet seçmeninden ziyade küskünlere ve gemiden atlamaya hazırlananlara kırması olabilir. Eğer böyleyse, AKP gideceği festivali yasakladığı gençlerden değil de o festivalin yasaklanması için salyalarını akıtarak gerici saldırılar düzenleyen gürühlardan medet umuyor demektir. Dolayısıyla ortada pek de çelişki kalmıyor gibi görünüyor.

Bu hesabın matematiksel karşılığı AKP-MHP blogunu iktidara taşımaya yeter mi, bu başka bir tartışmanın konusu. Yazının başında da sözünü ettiğim gibi, bu yasaklama furyası nicelikten ziyade niteliğe odaklanıyor gibi gözüküyor. Bana göre AKP'nin sözünü ettiğimiz “gidenleri geri döndürme” projesinde sürekli olarak öne süreceği, kaşıyacağı iki temel önerme mevcut:

a.AKP giderse, kazanımlar(ımız) gider.

b.Türkiye daha şer'i bir düzenle yönetilebilir.

İki önermeden birisi geçmişe, diğeri geleceğe odaklanarak temelde AKP'ye kırgınlık ya da kızgınlık besleyen insanların özel sosyal ve psikolojik duygu dünyasına hitap ediyor. Örneğin ekonomi alanında eskisine göre daha suskun davranılması, sosyal yaşam söz konusu olduğunda ise vitesin her geçen gün artırılması bununla ilgili. Çünkü kazanımlardan da şer'i bir düzenden de kastedilen eğitimde ve sosyal yaşamda dinci gericileşme, cemaat ve tarikatların devlet içerisinde örgütlenmesinin önündeki engellerin kal-

dırılması, ümmetçilik vb. anlamlarda Türkiye’de Siyasal İslamcı ideolojinin özel “kazanımları”.

Toplumsal kabul ve tevazu zayıfladıkça başka siyasi-ideolojik kamplardan geçişin imkansızlaşması eğilimi, AKP tarafından büyük ölçüde kabullenilmiş görünüyor. Hal böyleyken yasaklar, AKP’nin kemik kitlesini B önermesine ikna etme yolunda önemli bir rol oynuyor. 2023 seçimleri uğrağı AKP’nin başarıyla atlatılabilirse, “dış mihraklar, teröristler, stokçular, hainler” yenilebilirse bunun geldiğı yerde çok daha fazlasının olduğunu gösterebilmek için...

Bu şekilde konsolide edilebilecek kitlelerden AKP’nin temel beklentisi ise elbette öncelikli olarak seçimlerde destek görmek. Ancak bundan da kritik olan şu: AKP, olası bir infial ve olağanüstü durumda başvuracağı caydırıcı gücü militanlığa motive etmek istiyor. Bu motivasyonu ise açıkça laikliğin iğdiş edilmesinden, Türkiye’nin fiilen şer’i hukukla yönetildiğinin her fırsatta gösterilmesinden türetiyor. Konser yasakları söz konusu olduğunda tüm yasaklama başvurularının siyasal islamcı bir çatı organizasyon tarafından yapılması, bu etkinlikler yasaklandıkça gericilerin bu “kazanımları” art arda sıralayıp sevinmesi tesadüf olmasa gerek.

Şu “Kazanımlar” Meselesi

İki temel önermeden a’yı oluşturan “kazanımlar” konusu, elbette nereden baktığınıza göre değişen anlamlara sahip. Sonuçta bir taraf için kazanım olarak görülen her şey, toplumun büyük kesimi açısından birer hezimet olarak nitelendirilebilir.

İstanbul Sözleşmesi örneğı, en ses getiren örneklerden birisi. AKP, az önce de söylenenleri destekler biçimde kendisinin de oluşturulmasında pay sahibi olduğu bir sözleşmeden feragat etti, ulusal ve uluslararası hukuku hiçe sayarak ve milyonlarca kadının hayatını potansiyel anlamda tehlikeye atarak kemik kitlesine seslenmeyi tercih etti. Öyle ki, AKP’ye göbekten bağı kadın örgütlerinden ve hatta Erdoğan’ın kızının yöneticisi olduğu vakıflardan dahi sözleşmeden çıkılması kararı ile alakalı tepkiler görüldü. Yine de

AKP, militanlaşmayı toplumsal kabule tercih ettiğini gösterdi.

Bir diğer örnek ise çokça atıf yaptığımız konser yasakları olabilir. Hukuki süreçleri aylar öncesinden tamamlanmış, hazırlıkları yapılmış, biletleri neredeyse tükenmiş pek çok konser ve festival genellikle pek bir gerekçe de gösterilmeden son dakika tebliğleri ile iptal edildi. Bu konuda muhalefetin elindeki belediyeler aracılığıyla alternatifler üretebileceği de ortadayken, AKP'nin en büyük kan kaybını yaşadığı gençlik alanında, milyonlarca gencin 1 sene sonra ilk defa oy kullanacağı da belliyken, göz göre göre tüm gençliği karşısına almak pahasına festivaller yasaklandı. Az önce sözü edilen gerici gruplar zafer çılgınlıkları atana kadar, bu süreci anlamlandırmak zor olmuş olabilir. Ancak kimlerin sevdiğine bakınca, bu uygulamalarla kimlerin sevindirilmek istendiği açıkça görülmüş olmalı...

Öyleyse bir örüntüden, bir tercihler silsilesinden söz edilebilir. Fütursuz ve bilinçsizce değil, başıboş değil, belirli bir aklın ve planlamanın ürünü olarak yasakçılık ve baskı. Ucu kazanımlara ve daha yenilerine dayanıyor, "Türkiye'nin zencileri" olmakla başlayan bir yolculuktan ve bu yolculukta son engeller de atlatılabilirse Türkiye'nin gerçek efendileri olmaya varmaktan bahsediliyor. Asıl gerçek efendilerin bir avuç patron olduğundan, tüm bunlar olurken havuç ile kandırılıp kuyuya düşürülen milyonlarca emekçinin her geçen gün fakirleştikten, yakın tarihimizde eşi benzeri görülmemiş bir yoksullaşma ve yoksunlaşma dalgasının evlerimizi, okullarımızı, parklarımızı ve meydanlarımızı önüne katıp götürdüğünden söz edilmiyor tabii.

Türkiye'de AKP'nin yenilmesi, AKP'ye oy veren emekçilere dahi büyük kazanımlar sağlayacak oysa. Büyük ve gerçek kazanımlar... Örneğin AKP'den sonra oluşacak tabloda sosyalistler ağırlığını hissettirebilir ve emekçilerin mücadelesini örgütlülüğe dönüştürse çalışma saatlerinden tutun da çalışma koşullarına, insanca bir ücretten sosyal refaha kadar her anlamda emekçiler kazanımlar elde edecek. Ancak bu kazanımların bir yolu ise, Siyasal İslamcıların ajandasının geçersiz kılınmasından ve onların özel

çıkarlarına hizmet eden kazanımların ortadan kaldırılmasından geçiyor. Çünkü ikisi bir arada yaşayamıyor, örneğin tarikatların ağlarını ördüğü eğitim alanında mıntıka temizliği yapılmadan, bu tarikatların eğitim alanına müdahalesi imkansız kılınmadan bilimde ve teknolojiye atılım yapmak, gerçekten nitelikli insanlar yetiştirebilmek mümkün mü?

Konumuz: Laiklik

Siyasal İslamcılığın Türkiye'deki en önemli ana damarlarından birisi laiklik karşıtlığıdır. Bu karşıtlığı saltanatın ve hilafetin kaldırılışından başlayarak git gide Cumhuriyet düşmanlığına vardiıyorlar. Bunu bu şekilde ifade etmekten çekinseler bile...

Dün olduğu gibi bugün ve hatta yarın da bu ideolojinin laiklik karşıtlığından besleneceği açıktır. Dolayısıyla yasaklanan konser ve festivallerde de görüldüğü üzere laik, seküler bir yaşam tarzının tezahür edebileceği ve bunun muhalefet için bir enerjiye dönüşebileceği tüm ihtimalleri değerlendirerek AKP'nin bu ihtimallerin önünü almaya çalışacağı açıktır. Laiklik gündemi bu anlamda hem AKP'nin uzun yıllardır büyük yatırımlar yaptığı bir alan olarak hem de radikal tabanı ikna edebilecek etkili bir damar olarak belirginleşiyor.

Benim burada altını çizebileceğim şey ise, laiklik gündeminin özellikle günümüzde hiçbir biçimde emeğin gündemlerinden bağımsız düşünülemeyeceği gerçeğidir. Yalçın Küçük'ün bir sözünü anımsıyorum: "Türkiye'de dinselleştirme, ilahi huzur değil fabrika huzuru içindir".

Şimdilerde üçüncü ittifak tartışmalarında yeni mesafeler katedilirken ve Türkiye'de işçi sınıfının yaşam koşulları her geçen gün kötüleşirken AKP'nin küskünlerinden-kırgınlarından yeni bir ordu yaratma girişimleri acilen boşa düşürülmelidir. Türkiye'de laiklik mücadelesinin kazanımlarının emek mücadelesini beslediği ve tam tersinin de geçerli olduğu bir tablo mutlaka yaratılmalıdır. Her gün bir yenisinin gündeme geldiği hırsızlık, rüşvet, dolandırıcılık olgularından hareketle Türkiye'de Siyasal İslam-

cı unsurlar aracılığıyla devletin ele geçirilerek patronların daha zengin, emekçilerin daha yoksul hale getirilmesine hizmet ettiği etkili biçimde anlatılmalıdır. İkisi birbirinden bağımsızmış gibi, bir doğrultu oluşturmeyan doğrular halinde kurulabilecek argümantasyonlardan uzak durulmalıdır.

Sonuçta mücadelemiz, salt laik bir Türkiye için değildir. Dinin siyasal kurumlardaki etki ve belirleyiciliğinin ortadan kaldırıldığı, dinin bir siyaset aracı olmaktan men edildiği, bu yolla veya başka yollarla emekçiler üzerinde kurulan her türlü egemenliğin ortadan kaldırıldığı, üretenlerin yönettiği bir Türkiye içindir...

Öznesiz Nesnellik, Nesnesiz Öznellik

DERYA BİLGE

Türkiye’de herhangi bir solcuya nesnellik konusundaki düşüncelerini sorduğunuzda, alacağınız yanıtların sayısı ikiye geçmez. Duyacaklarınız ya nesnelliğin sol siyaseti kısıtladığı, nesnel koşulların sosyalizm mücadelesine olanak sunmadığıdır ya da nesnelliğin sola çeşitli alanlar açtığı, nesnel koşulların sosyalist siyasete şans tanıdığıdır. Üçüncü seçeneğin ne olabileceğini yazı boyunca tartışacağız, ancak buradaki başlıca sorun, nesnellik kavramıyla tanımlanan olgunun sosyalist siyasetin dışında, içsel ve kendiliğinden dinamikleriyle devinen ve bu devininin rastlantısal ilerleyişi sırasında kimi zaman sola alan açıp kimi zaman da solu gerilere iten bir alan olarak tasavvur edilmesidir. Böylesi bir tasavvurun mantıksal sonucu, sosyalist siyasetin kendisi dışındaki nesnellik alanının devinimini dikkatle takip etmeye, şans doğduğunda da harekete geçip müdahale etmeye indirgenmesi olacaktır. Deyim yerindeyse, bu kurguda sosyalist siyaset, oyuna hiç katkısı olmayan, tek becerisi kale önünde topla buluşur buluşmaz bitirici vuruşu yapan acar golcülere benzemektedir.

Hal böyle olduğu için, nesnellik kavramıyla tanımladığımız olgu-

nun oluşum ve hareket dinamiklerine, bu dinamiklerin yarattığı bütünlüğe, verili bütünlük içindeki parçaların bütünü kendisiyle ve diğer parçalarla kurdukları ilişkilere göz atmak zorunlu oluyor. Üstelik bu incelemeyi tek bir düzlemde değil, soyutlama sürecinin farklı düzeylerinde ve her bir düzeyin kavramsal çerçevesi içerisinde de yapmak kaçınılmaz hale geliyor.

Çeşit Çeşit Nesnellik

Marksist kuramın en çok yanlış anlaşılmaya neden olan, fakat esasında kurama son derece gelişkin niteliğini kazandıran özelliği, herhangi bir çözümlemenin farklı soyutlama düzeylerini içermesi ve her soyutlama düzeyinin bir başkasına dönüştürülebilir olmasıdır. Örnek vermek gerekirse, Marx'taki en üst soyutlama düzeyi diyebileceğimiz *üretim tarzı düzeyinde*, kapitalist toplum üretim araçlarının mülkiyeti kıstasıyla tanımlanan iki büyük sınıfa bölünmüş olarak tanımlanırken, *toplumsal formasyon düzeyi* diyebileceğimiz daha alt bir soyutlama düzeyinde söz konusu iki büyük toplumsal sınıfın içerisinde farklı sınıflar, sınıf kesimleri, ara sınıf konumları çıkmakta ve bu durum Marksizmin kuramsal yapısıyla da bir çelişki oluşturmamaktadır.

Üstelik bu düzeyler arasındaki geçiş, kendisiyle birlikte uygun kavramsal araçlar da yaratmaktadır. Üretim tarzı düzeyinde kapitalist toplumdaki sınıf yapısını tanımlamak için burjuvazi ve proletarya kavramları az çok yeterli olurken, toplumsal formasyon düzeyinde sanayi burjuvazisi, ticaret burjuvazisi, finans burjuvazisi, küçük burjuvazi, orta sınıf, sanayi proletaryası, tarım proletaryası, mavi yakalı işçi ya da beyaz yakalı işçi gibi değişik kavramlar devreye sokulmaktadır. O halde, nesnellik kavramına dair yürüteceğimiz tartışmanın böylesi çok katmanlı bir çözümlemeyi içereceğini, farklı soyutlama düzeylerinde farklı kavramsal araçlarla ilerleyeceğimizi belirtmekle başlayalım.

Üretim tarzı düzeyindeki bir soyutlama sürecinden hareketle, nesnellik olarak adlandırdığımız alanın oluşumunu ve hareketini sağlayan dinamikler, kapitalist üretim tarzının dünya çapında

ulaşmış olduğu gelişmişlik düzeyi, artık değer sömürsünün içerisinde gerçekleştiği tarihsel koşullar ve burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıf savaşımının “uzun dalgalar”ıyla belirlenen sınıf ilişkileri gibi olgulardır. Soyutlama sürecinin bu derece yükseklerde olduğu bir düzey, nesnellik alanının dünya-tarihsel özelliklerini, neredeyse bir tarih felsefesi halinde formüle edebileceğimiz bir çözümleme sunacaktır. Ve bu düzeyde kalındığı sürece, nesnellik alanına dair dile getirilebilecek önermelerin sayısı da sınırlı olacaktır. Çözümleme, üretim tarzı düzeyinde ulaşılan temel formüllerden sonra, kuramı özgül bir bağlama, daha somut ilişkilere ve güncel deneyimlerin incelenmesine zorlayacaktır.

Özgül bir bağlama işaret eden, daha somut ilişkilere ve güncel deneyimlere bakmayı gerekli kılan toplumsal formasyon düzeyinde ise, nesnellik alanının oluşumu ve hareket dinamikleri daha görünür olmakla birlikte giderek karmaşılaşmaktadır. Üstelik herhangi bir toplumsal formasyon girdisi olmadan kapitalist üretim tarzının tek tek ulusal coğrafyaları nasıl ve hangi yollarla etkilediğini anlamak da olanaksızdır. Bu geçişe uygun olarak, yürürlüğe soktuğumuz kavramsal araçlar da çeşitlenmektedir. Artık karşımızda salt kapitalist üretim tarzının evrensel koşulları ve dinamikleri değil, söz konusu koşulların ve dinamiklerin belirli bir bölgesel/ulusal coğrafyada somutlaşması, toplumsal yapının özgül tarihsel oluşumu ve üstyapısal özellikleri, sınıf ilişkilerinin somut mücadele ve deneyim birikimi, siyasal aktörlerin ve devletin geleneksel biçimlenmeleri ve kitlelerle kurdukları ilişkiler gibi unsurlar da bulunmaktadır. Bu düzeye ve uygun kavramsal araçlara dayandıktan sonra, artık genel geçer formüllerle yetinmek mümkün olmayacak, çözümleme giderek somut bir mücadele programının ve iktidar stratejisinin oluşturulmasına doğru ilerletilecektir.

O halde, buraya kadar dile getirdiğimiz noktalardan ilk sonuçları çıkarabiliriz.

Birincisi, üretim tarzı düzeyindeki bir çözümlemeden çıkacak sonuç, özellikle de Türkiye gibi orta gelişkinlikteki bir kapitalist ülkede, nesnel koşulların sosyalist devrime izin vermemek bir

yana, yegane çıkış yolu olarak sosyalist bir devrimi şart koşuyor olmasıdır. Zira Marx ve Engels nesnellik sorununu, sosyalizmin üzerine kurulacağı maddi koşulların olgunlaşıp olgunlaşmadığı çerçevesinde ele almışlar, bu anlamda kapitalist üretim tarzının egemenliğinin bu koşulları yarattığını söyleyerek sosyalizmin maddi temelini hazırladığını ileri sürmüşlerdir. Bundan sonrası, toplumsal formasyon düzeyindeki nesnel koşullara; yani siyasal dengelere, mücadelenin biriktirdiği deneyime, tarafların örgütlülük düzeyine ve verili güç ilişkilerine kalmaktadır. Fakat işin çetrefilli yanı, bu sayılan parametrelerin de bir koşullanma yarattıkları, bu anlamda bir tür nesnellik alanı oluşturdukları gerçeğidir.

İkincisi, örgütlü bir sosyalist mücadelenin yürütücüleri, içerisinde devindikleri nesnel koşulların uygunluğunu kontrol etmek isterlerse, üretim tarzı düzeyindeki bir soyutlama sürecine değil, toplumsal formasyon düzeyinde oluşan nesnellik alanına ilgi göstermek zorundadırlar. Üstelik bu düzeyde yürütülen çözümlemede, ikide bir “nesnel koşullar” ve “nesnellik” kavramlarını tekrarlamak yerine, bazı durumlar için siyasal dengeler, güncel koşullar, konjonktür, mevcut güç ilişkileri, örgütlülük düzeyi gibi kavramlar da devreye sokulmalıdır.

Üçüncüsü ise, kuşkusuz, nesnellik ile denge, konjonktür, güç ilişkileri gibi kavramlar birbiriyle bağlantılıdır. Ancak mücadele eden bir öznenin içerisinde yer aldığı siyasal dengeleri bozmaya çalışmadan, mevcut konjonktürdeki güç ilişkilerini iradi çabalarla değiştirmeye uğraşmadan, bu ilişkilerin ötesindeki nesnellik alanına uzanması, giderek nesnellik alanına olumlu müdahalelerde bulunması da mümkün değildir. Üstelik analitik bir kategori olarak sahip çıkılması ve “yalama” edilmemesi gereken nesnellik kavramının siyasal mücadele pratiğine doğrudan ve sürekli biçimde sokulması en alasından reformizm üretir. Lenin’in deyişiyle: “Nesnellığe yapılan atıf, devrime ve devrimci faaliyete karşı duyulan öznel antipatiyi gizlemeye yarayan bir incir yaprağından başka bir şey değildir.”⁴

4 V. I. Lenin, Seçme Eserler, Cilt 2, Çeviren: Süheyla Kaya – İsmail Yarkın, İnter Yayınları, 1993, s. 210.

Gelelim nesnellik alanının oluşum ve dinamiklerine. Nesnellik alanı, tümünden kapalı ve tek kutuplu bir alan değil. Kendisini yaratan dinamiklerin bir ucunda kapitalist toplumsal dinamikler ve burjuva sınıfının müdahaleleri, diğer uçta ise işçi sınıfı ve sınıf mücadelelerinin etkileri var. Fakat kapitalizm koşullarındaki her bütünlük gibi, bu bütünlük de eşitsiz ve hiyerarşik biçimde yapılanmış durumda. Daha açık bir deyişle, nesnellik alanı sınıf mücadelelerinin karşılıklı etkilerinin yapılaşması sonucunda oluşmasına karşın, bu mücadelenin tarafları arasındaki verili eşitsizlik nesnellik alanının karakterine de yansıyor. Fakat nesnellik alanının bu eşitsiz niteliği, onun tümünden kapalı, hiçbir müdahaleye izin vermeyen ve değişim olanaklarını yok eden bir ilahi güç olduğu anlamına gelmiyor.

Aynı nedenle, nesnellik alanının sabit ve donmuş bir nihai sona ulaşması da mümkün olmuyor. Nesnelliğin kurucu unsuru olan sınıf mücadeleleri, aynı zamanda söz konusu nesnelliğin sürekli oluş halindeki dinamik bir alan olmasına yol açıyor. Sınıf mücadelelerinin neden olduğu bu hareketin çeşitli sonuçları var. Her şeyden önce, toplumsal formasyonun kendisini yeniden üretebilmesinde bu dinamizm özel bir yere sahip. Fakat bizim açımızdan daha önemlisi, kapitalizmin sonsuz bir huzura eremeyeceğinin, sosyalizm umudunun her daim canlı tutulabileceğinin kanıtı olmasıdır. Zira ne kadar kapitalist sınıf çıkarları tarafından belirlenmiş olursa olsun, hem kendisini işçi sınıfına tümünden kapatamayan hem de verili bir andaki dengeyi sonsuza dek sabitleyemeyen bir nesnellik alanı, kurtuluş olanağını bağrında taşımak zorunda olan bir alandır. Marx nesnel koşulların aynı zamanda öznel eylemliliğin de koşulları olduğunu ve bizzat bu eylemlilik tarafından oluşturulduğunu söylerken⁵; Callinicos ise, yapıların yalnızca eylemi sınırlayıcı karakteriyle değil, aynı zamanda onu mümkün kılan özellikleriyle de düşünülmesini önerirken⁶ böyle bir nesnellik kavrayışına dayanıyor olmalılar.

5 K. Marx – F. Engels, *The German Ideology*, Lawrence&Wishart, London, 1974, s. 87.

6 Alex Callinicos, *Tarih Yapmak – Toplum Kuramında Etkinlik, Yapı ve Değişim*, Çeviren: Nermin Saatçioğlu, Özne Yayınları, 1998, s. 106.

Üstelik nesnellik alanının oluşumunun ve hareketinin nedenlerini bir kenara koysak bile, temsil ettiği hegemonyanın işleyiş mekanizması açısından da nesnellik alanı kendisini “dışarıya” tümenden kapatamayacak niteliktedir. Çünkü nesnellik alanı, esas olarak, dışlayarak değil içererek; imha ederek değil, felç ederek etki eder. Başka bir ifadeyle, nesnelliğin verili bir öznelliği etkileyip belirleyebilmesi için önce onu içermesi, içerip eriterek etkisizleştirmesi gerekmektedir. Demek ki, nesnelliğin bir öznelliği belirlemesi için, o öznelliğin söz konusu nesnellik alanının içerisinde olması zorunludur. Bu da, nesnelliğin her zaman açık bırakmak durumunda olduğu giriş kapısı, nesnelliğin ikili karakterinin temel nedenidir.

Buraya kadar, nesnellik alanının en genel anlamda sınıf mücadelelerinin sonuçları ve kapitalist toplumdaki sınıfların karşılıklı etkileriyle oluştuğunu, dolayısıyla her tür nesnelliğin kendi karşısını da içinde barındıracağını belirtmiş olduk. Dahası, salt kendisini oluşturan pratiklerin faillerinin karakteri nedeniyle değil, temsil ettiği kapitalist sınıf hegemonyasının işleyiş biçimi açısından da dışlamaya değil içermeye çalışacağını, içermediği sürece belirlemeyeceğini de söyledik. Bu saptamalarla, esas olarak kuramın bize gösterdiği yolu takip etmiş ve zaten sahip olduğumuz sonuçları bir kez daha dile getirmiş olduk. Deyim yerindeyse, nesnellik alanının oluşumu ve niteliği hakkında ontolojik bazı belirlemeler ileri sürdük. Bundan sonrası daha fazla siyasete dönmeyi, çubuğu daha fazla siyasal mücadelenin gereksinimlerine doğru bükmeyi gerektiriyor. Hatta biraz fazlaca bükmeyi.

Sahaya Çıkamayan Öznellik

Yukarıda nesnelliğin öznelliği belirlemesi için onu içermesi gerektiğini söylemiştik. Tersinden de ifade edebiliriz: Bir öznelliğin verili bir nesnellik alanı tarafından belirlenmesi için o nesnellik alanının içerisinde olması gerekir. Yine yukarıda dedik ki, kuramsal olarak nesnelliğin içermediği bir öznellik ya da öznelliğin içerilmediği bir nesnellik söz konusu olamaz. Nesnellik ve öznellik, tanıımı gereği, bir arada olmak, bir bütünlüğün kurucu

unsurları olarak karşılıklı varoluşlarını sergilemek zorundadırlar. Bu doğru, ister kuramsal, ister ontolojik diyelim, işin bir boyutu.

Sosyalizm mücadelesinin can alıcı sorusu ise tam burada yanıtlanmayı bekliyor: Kuramsal düzeyde katıksız doğru saymamız gereken bu durum, siyaset düzleminde de aynı biçimde doğru mudur? Kuramsal bir doğruyu, hiçbir işleminden geçirmeden siyaset alanına soktuğumuzda, yine mutlak bir doğru elde edilebilir mi? Daha açık bir deyişle, ontolojik olarak içerisinde devindiği nesnellik alanının kurucu unsurlarından biri olan sol, pratik olarak söz konusu nesnelliğin parçalarından biri sayılmalı mıdır?

Açıkçası, Türkiye solunun mevcut durumunu hesaba kattığımızda, bu soruyu “evet, elbette” diyerek yanıtlamak birçoklarının içini rahatlatacak bir doktrinerlik sayılmalıdır. Ne var ki, devrim ve sosyalizm mücadelesi bugün böylesi bir doktrinerliğin çok ötesinde aranışçılığı ve sorgulayıcılığı, bunlar için de gerekiyorsa “bilgiçliği” davet etmektedir. Çünkü tayin edici öznel girdilerle mevcut nesnelliği olumlu yönde dönüştürebilmek için solun söz konusu nesnelliğin etkin unsurlarından biri olması gerekirken, işin aslı, solun karşısındaki nesnellığe müdahale edememesi, müdahale edemeyecek kadar “dışarıda” olmasıdır. Bu durumun nedenleri bir başka tartışmanın konusudur; ancak nedeni ne olursa olsun, solun bugünkü pratiği kalıcı ve sarsıcı etkiler yaratamamakta, becerebildikleri ise hayli “dışarıda” kalan solun kendi alanındaki muhatapları ötesinde bir karşılık bulamamaktadır. Acımasızlık olsa da, buna havayı yumruklamak da diyebiliriz.

Eğer nesnellik alanının kurucu unsuru toplumsal/sınıfsal ilişkiler ise, bu ilişkiler içerisinde yer tutamayan bir sol, ancak kendi öznelliğinin imkanlarına sahip olabilir. Dahası, hem cüssesi hem de sözleriyle içerisinde devindiği toplumsallığa müdahale edemeyen ve kendi öznelliğine mahkum olan bir solun pratik varlığı da sorgulanabilir hale gelir. Diğer bir deyişle, dönüştürmeye çalıştığı toplumsallık alanında kendisine bir karşılık yaratamayan, toplumsal ilişkiler içerisinde kendisine yer açamayan bir sol, olsa olsa kuramsal bir varlıktır. Varlığının kanıtı kendisi olan, dolayısıyla

kendisinden daha geniş bir ilişki alanında varlığına kanıt bulamayan, varlığını varoluşa dönüştüremeyen, bu anlamda pratik olarak yok sayılması gereken bir özneliktir. Çünkü “bir üçüncü varlık için kendisi nesne olmayan bir varlık, *nesne* olarak hiçbir varlığa sahip değildir, yani nesnel biçimde davranmaz, varlığı nesnel değildir. Nesnel-olmayan bir varlık, bir *yokluktur* (*Unwesen*).”¹

O halde, kendi öznel varlığını nesneleştiremeyen, nesnel bir varoluşa taşıyamayan bir solun, tarihsel misyonunu, salt var olma görevini yerine getirmekten öte bir işlevi olamayacağını söyleyebiliriz. Değersiz değildir, ancak devrim aynı zamanda güncel ve somut mücadelelerin altından kalkabilen bir öznelliğe gereksinim duymaktadır. Tarihsel misyonu, solun varlığının en önemli meşruiyet kaynağıdır. Oysa sosyalist iktidara ulaşmak misyonerliğin ötesine geçmeyi gerektirmektedir.

Buraya kadar yürüttüğümüz tartışmadan, çubuğu biraz daha bükmeğe pahasına, bir nokta daha çıkıyor. O da şu: Verili nesnellik alanının dışında kalan solun, yatıp kalkıp nesnellikten yakınmasının, her dönemde nesnellik mazeretine sığınmasının da bir anlamı kalmamaktadır. Çünkü nesnellik alanının dışında kalan sol, nesnelliğe müdahale edemeyeceği gibi, aynı nesnellik tarafından da belirlenmez. Çünkü belirlenim, ancak varlık üzerinde etki edebilir. Dolayısıyla kendi öznel varlığı, pratikte bir yokluk olarak görünen bir solun, nesnelliğin külyutmaz denetimi altında olduğunu düşünmesi de garip bir ruh halidir.

Misyonerlik Değil Devrimcilik

Bu “fantastik” kurgunun, elbette, kimi siyasal hedefleri belirginleştirmek gibi bir amacı var. Zira karşısına aldığı nesnelliğe müdahale edemeyen, müdahale edemeyecek kadar “dışarıda” kalan bir solun, ilk işi bu alana giriş yapabilecek bir siyasal güce ve örgütlülük düzeyine kavuşmak olmalıdır. Bu işin başarıyla yapılması da solun bir parçası olduğu toplumsal formasyonun dinamiklerini

1 Karl Marx, 1844 Elyazmaları – Ekonomi Politik ve Felsefe, Çeviren: Kenan Somer, Sol Yayınları, Üçüncü Baskı, 2005, s. 225.

hesaba katmayı, siyaset alanında sınıf mücadelesinin olanaklarını geliştirmeyi, ülkede sola ve sosyalizme kazanılan toplumsal desteği büyütmeyi gerektirir. Bildik kavramlarla söylersek, gereken siyasal ve örgütsel karşılıklarıyla tanımlanmış bir kitleselleşme hedefidir.

Böylesi bir hedefe ulaşmak için izlenecek yolun, rutin bir çalışma temposunun sağlayacağı doğrusal gelişmeden geçtiği düşüncesi daha ilk adımda terkedilmelidir. Diğer bir deyişle, sabırlı ve uzun vadeli bir çalışma temposunun, solu gereksindiği kitleselleşme hedefine adım adım taşıyacak doğrusal bir büyüme çizgisi yaratacağı beklentisi boştur. Türkiye gibi son derece kırılğan ve istikrarsız bir toplumsal formasyonda, solun sadece sebat ederek, yıllara yayılacak biçimde toplumsal bir etkiye kavuşması ve kitleselleşmesi mümkün değildir.

O halde kitleselleşme hedefini, ilk olarak, “geride kalanın ancak sıçrayarak ilerleyebileceği” formülünde olduğu gibi, solun mevcut zincirlerini kıracağı, siyasal etkisi ve örgütsel gücü açısından dikkat çekici bir atılım yapacağı, toplumsal dinamiklere müdahale etme olanaklarını şaşırtıcı biçimde artıracak bir sıçramanın sonucu olarak görmek gerekmektedir. Sabırlı ve uzun vadeli çalışmanın biriktirdiği enerji, bu tür bir sıçramaya hizmet etmeyecekse kendi içinde çürüme ve yorgunluktan başka bir şey üretmeyecektir. Dolayısıyla bugün solun kendisini mahkum ettiği özneliğin dışına çıkması, kendi öznel varlığını toplumsal bir varoluş biçimine dönüştürmesi, bunun için de siyasal ve örgütsel düzeyde bir sıçrama gerçekleştirmesi zorunludur.

Böylesi bir sıçramanın zemini, ister istemez, verili siyaset alanının barındırdığı dengelere, konjonktürel dinamiklere, güç ilişkilerine ve sınıf mücadelelerinin somut biçimlerine doğrudan müdahale edebilmeyi gerektirir. Eğer Metin Çulhaoğlu’nun kavramlaştırmasını kullanacak olursak, somut bir toplumsal formasyon düzeyindeki örgütlü siyaset alanının², yani devlet, siyasal iktidar ve siyasal örgütlenmeler alanının dönüştürülmesi, öncelikle buralar-

2 Metin Çulhaoğlu, “Sınıf ve Siyaset”, Sosyalist Politika No: 6, 1995, s. 37.

da toplumsal karşılıklar yaratılması gerekmektedir. Çünkü örgütlü siyaset alanının dolayımı olmaksızın, bu alanın ötesinde uzanan nesnellik alanına müdahale etmek, söz konusu nesnelliği sol bir çıkışla dönüştürmek mümkün değildir.

Ayrıca sol, kendisini özgürce ve doğrudan içine atabileceği bir nesnellik alanı olduğunu düşünmemelidir. Yani öznenin karşılıklı etkileşime gireceği, müdahale edeceği ve giderek dönüştüreceği nesnellik, hiç inceltilmemiş ve tümel bir dış dünya değil, bir tür başkalaşmış nesnellik olmalıdır. Başkalaşmış nesnellik, en geniş anlamıyla kitlenin içinde olan, fakat tercihleri ve yönelimleriyle içinde olduğu kitlenin genel yöneliminden ayrıksılaşmış unsurları tarif etmektedir. Bu anlamda, solun kuruluş ya da yeniden yapılanma dönemlerinde, söz konusu başkalaşmış nesnellik, aydınları, öğrencileri, öncü işçileri ve sosyalist öbekleri tanımlayabilir. Solun bu eşiği geçtiği ve artık kitleleşme hedefine kilitlendiği dönemlerde ise, başkalaşmış nesnelliğin de sınırlarını genişletmesi, toplumsal yapının içerisindeki daha geniş kitleleri kendi uzanım alanına sokması gerekmektedir.

Artık toparlayabiliriz.

Öncelikle sol, kendisinin belirleyemediği, belirleyemeyecek kadar “dışında” kaldığı Türkiye nesnelliğinin, kendisini sürekli belirlediğini, hareket alanını devamlı sınırladığını düşünmekten vazgeçmelidir. Bu kuramsal olarak doğru olsa bile, siyasal olarak solu kötürümleştirmekten başka bir işe yaramadığı için.

İkincisi, sol, tarihsel hedeflerine ulaşmak için öncelikle bu “dış kapının mandalı” durumuna son vermeli, Türkiye nesnelliğinin etkin ve güçlü öznelerinden biri haline gelmelidir.

Üçüncüsü, bunun için, solun varlığını kuramsal bir kategori olmaktan çıkarıp pratik bir varoluşa dönüştürmesi, varlığının kanıtını tarihsel misyonlarıyla değil somut mücadelelerdeki tayin edici müdahaleleriyle göstermesi gerekmektedir. Tanımlanan bu gereksinimin solun siyasal sözlüğündeki karşılığı kitleleşme hedefidir. Kitleleşme hedefi, solun mevcut toplumsal ilişkiler

içerisinde kendi karşılığını yaratacağı ve bu toplumsal karşılık do-
layımıyla Türkiye nesnelliğini sol bir çıkışa sürükleyeceği sıçra-
manın sonucudur.

Dördüncüsü, söz konusu sıçramayı ve sonuç olarak kitleselleş-
meyi hedefleyen bir sol, başta hükümet, devlet ve burjuvazinin
temsilcileri olmak üzere, örgütlü siyaset alanının başat faktörleri-
ne vurmalı, siyasetinin karşılığını ilk olarak bu alanlardaki siyasal
gerilimlerden üretmelidir.

Beşincisi, solun kitleselleşme hedefinin doğrudan üzerine yürü-
yeceği toplumsal kesimler, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu gi-
dişata çeşitli gerekçelerle onay vermeyen çok geniş bir toplamdır.

Son bir sonucumuz daha var.

Bugün solun önündeki kitleselleşme hedefinin seçim sürecinde-
ki somut karşılığı Türkiye İşçi Partisi tarafından formüle edilmiş
durumdadır. Unutulmamalıdır ki, bu formül matematiksel değil,
siyasal bir değer ifade etmektedir. Bu formülle ifade edilen siyasal
değer ise, Türkiye'de solun dönüştürme mücadelesi verdiği nes-
nellik alanına giriş biletidir.

Aksi durumda, sol bir süre daha tarihsel misyonlarını yerine ge-
tirmekle yetinmeyi sürdürmek zorunda kalacaktır. Oysa bugün,
ülkemin ve solun gereksindiği misyonerlik değil, gözü kara bir
devrimciliktir.

TÜRKİYE’NİN SAĞLIK SORUNLARI VE
ÇÖZÜM ÖNERİSİ:
SAĞLIKTA YENİ
SOSYALLEŞTİRME PROGRAMI

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ BİLİM KURULU
SAĞLIK POLİTİKALARI ÇALIŞMA GRUBU
SAĞLIK POLİTİKALARI BELGESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ VE TEMEL YAKLAŞIM

Biyolojik ve toplumsal bir varlık olarak insan çevresiyle etkileşimde bulunmakta, onunla doğrudan bir ilişki kurmakta ve toplumsal ilişkilerin içinde yer almaktadır. Doğal bir süreç olan bu etkileşim ve ilişki tek taraflı olmamakta, insan aynı anda hem nesnesi hem de öznesi olduğu doğa ve toplumla birlikte dönüşmekte ve dönüştürmektedir. İnsan sağlığına dair temel bir yaklaşım geliştirirken bu bütünlüklü işleyişi kavrayabilmek doğru sonuçlara ulaşabilmek adına önemlidir. Diğer bir deyişle, diyalektiğin temel yasası konu sağlığımız olduğunda da işlemeye devam etmekte ve bu bağlam içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sağlık veya sağlıklı olma hali, kavramsal içerik yönünden olduğu kadar, alana dair kurulacak politika açısından ve bir mücadele başlığı olarak da aynı ölçüde geniş ve çok boyutlu bir konudur. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre sağlık “dar anlamda hasta olmama hali şeklinde tarif edilmenin ötesinde fiziksel, mental ve sosyal açıdan eksiksiz bir iyilik durumu” olarak tanımlanmaktadır. Oysa böyle bir tanım yukarıda bahsettiğimiz yaklaşıma göre yetersiz kalmaktadır. Bu eksikliğin aşılabilmesi için sağlıklı olma tanımı, insanın doğa ve toplumla iyilik halini besleyen bir şekilde ilişki kurabilmesini kapsamalı, kendi gelişimini ve toplumsal ilerlemeyi bütünsellik içerisinde değerlendirebilecek bir çerçeve-

ye sahip olmalıdır. İnsan aynı zamanda fiziksel, mental ve sosyal olarak iyi olma halini doğanın bir parçası ve toplumun kolektif bir öznesi olarak sürdürdüğü ölçüde sağlıklı kabul edilmelidir.

Sağlık kavramını bu şekilde ele almak toplumsal ilişkileri eşitlik ve kolektif üretim bağlamında ele almayı gerektirir. Ayrıca insan-doğa ilişkisini, doğayı salt insanın ihtiyaçlarına göre dönüştürmeye ve düzenlenmeye çalışmaktan çıkararak, uzun vadede insanın da bir parçası olduğu canlılığın sürdürülmesini amaç edinen bütüncül bir tarzda yeniden kurmak gerekir. Ne var ki kapitalist sistemin yapısı ve geldiği nokta bu yaklaşımları ve beklentileri karşılamaktan çok uzaktır.

Kapitalizmin mevcut sermaye birikim biçimi olan *neoliberalizm*, önceki dönemlerden farklı olarak, sömürü ve kâr oranlarını arttırmak amacıyla sağlığa ve özel olarak sağlık hizmetlerine bütünüyle piyasacı bir perspektiften yaklaşılmasını dayatmış, bu alanı tamamen metalaştırmak için tüm engellerin kaldırılması yönünde baskı uygulamıştır. Başlangıcını 1970'li yıllara kadar götürebileceğimiz ve neredeyse eş zamanlı olarak tüm dünyada yaygınlık kazanan bu yaklaşım neticesinde sağlık hizmetleri alanındaki kamusal ve toplumcu yönelimlerin önü kesilmiştir. Sınıf mücadeleleriyle kazanılmış haklar giderek törpülenmiş, sağlık hizmetleri alanı önemli oranda piyasalaştırılmış ve piyasalaşmanın gereği olarak tedavi merkezli bir hizmet anlayışı öncelikli hale getirilmiştir. Kısacası, sağlık hizmetleri paralılaştırılmış ve *paran kadar sağlık* anlayışı dayatılmış, toplumun buna alıştırılmasına yönelik epeyce yol alınmıştır.

Türkiye'de de neoliberal birikim/dönüşüm 24 Ocak Kararları, 12 Eylül darbesi, Özal'ın öne çıktığı hükümet dönemleri, 1990'lı yıllardaki özelleştirme ve piyasalaştırma dalgası gibi süreçlerle bir süreklilik ve ilerleme göstermiştir. Bu dönüşüm sürecini yürütme ve nihayetine erdirmeye iddiası ile 2002 yılında iktidara gelen *Adalet ve Kalkınma Partisi* (AKP), iktidarının her döneminde sağlığa ve sağlık hizmetlerine özel bir önem vermiştir. Özellikle neoliberal birikim biçimine geçiş sürecinde yaşanabilecek san-

cıları ve toplumsal tepkileri azaltmak, kendisine kitle desteği yaratmak ve asgari ölçüde toplumsal rıza oluşturabilmek için sağlık hizmetlerini bir araç olarak kullanmıştır.

İktidara gelir gelmez hızlıca sağlık hizmetleri alanına yönelik planlarını uygulamaya başlayan AKP, tüm bu politika setine “*Sağlıkta Dönüşüm Programı*” (SDP) adını vermiştir. En başından bu yana kendi projeleri olduğunu iddia etseler de SDP Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası’nın açık yönlendiriciliğiyle oluşturulmuş, aynı kurumlar tarafından finansal ve politik açıdan desteklenmiş, ek olarak Dünya Sağlık Örgütü’nün teknik yardımıyla sürdürülmüştür. Aşağıda detaylı şekilde incelenecek olan SDP, hazırlayıcıları tarafından iddia edildiği gibi olumlu bir dönüşüm veya reform değil, sağlık hizmetleri alanına yönelik piyasalaştırma, özelleştirme, mülksüzleştirme ve metalaştırma olarak özetleyebileceğimiz, tüm dünyada kapitalizmin eş zamanlı hayata geçirdiği bir saldırı programıdır.

Türkiye İşçi Partisi (TİP), topluma yönelik neoliberal saldırıların ve bunun sağlık alanındaki yansıması SDP’nin tam karşısındadır. Parti programında da belirtildiği üzere TİP herkese parasız, bilimsel, nitelikli, ulaşılabilir ve anadilde sağlık hizmetini ilkesel olarak benimsemekte, koruyucu, önleyici ve geliştirici sağlık hizmetlerinin ön plana çıkarılmasını savunmaktadır. Sosyalist, toplumcu ve kamucu bir perspektifle sağlık alanına yaklaşılmasını öneren TİP, kırk yıllık neoliberal tahribatın ve AKP’li yıllarda yoğunlaşan piyasacı saldırıların olumsuz etkilerini gidermeyi acil bir hedef olarak önüne koymakta, bu hedefin ve önerdiği yaklaşımın sağlık alanında somut olarak gerçekleştirileceği programı ise “*Sağlıkta Yeni Sosyalleştirme Programı*” olarak adlandırmaktadır.

Modern Anlamda Sağlık Altyapısının Kurulması ve Sağlıkta Birinci Sosyalleştirme Dönemi

Türkiye’de sağlık hizmetlerinin gelişimine ve kurumsallaşma sürecini incelediğimizde dört özgün dönemden bahsetmek mümkündür. Cumhuriyet’in kuruluşundan 1938’e kadarki ilk dönem

kuruluş sürecini yansıtan ve yanı başında bir sosyalist sistemin varlığını hesaba katarak değerlendirilmesi gereken bir dönemdir. Bu dönemde sağlık hizmetlerinin kurumsal ve örgütsel olarak görece halkçı bir anlayışla kurulduğu, sağlık emekçileri ve hekim yetiştirilmesi için özel politikalar uygulandığı, koruyucu hizmetlerin ve tedavi hizmetlerinin aynı anda kurumsallaştığı görülmektedir. Devlete bağlı sağlık örgüt ve birimlerinin tüm yurda yayılması için çaba harcanmış diğer yandan da sağlık insan gücünün nicelik ve nitelik yönünden yeterli olması için bir dizi önleme başvurulmuştur. Bu dönemde koruyucu halk sağlığı programlarına; tüberküloz, sıtma, cüzzam ve trahom gibi bulaşıcı hastalıkların kontrolüne yönelik programlara ağırlık verilmiştir. Genel olarak bu dönemin koruyucu hizmetlerin ve bulaşıcı hastalıklarla mücadelenin öncelendiği bir kuruluş dönemi olduğunu belirtmek mümkündür.

1938-1960 arasını hayata geçirilen politikalar bakımından incelediğimizde ikinci dönem olarak adlandırmak uygun olacaktır. Bu döneme İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması damga vurmuş ve savaşın ve tüm dünya ölçeğinde yaşanan krizin olumsuz etkileri görülmüştür. Bu dönemde 1945 yılında İşçi Sigortaları Kurumu kurulmuştur. Kurum 1952 yılında kendine bağlı hastane ve sağlık birimleri kurmuş ve işçilere yönelik sağlık hizmeti vermeye başlamıştır. Böylece ilk dönemde görülen “ülkedeki sağlık hizmeti ve sağlık personeli istihdamının ilgili bakanlıkça yerine getirilmesi” anlayışının dışına çıkmıştır. Bu parçalı yapının doğal sonucu olarak, sadece büyük kentlerde değil, il ve ilçelerde de hastaneler açılmıştır. Tedavi hizmetleri tüm yurda yayılması görece bir iyileşmeye neden olsa da birinci basamak ve koruyucu hizmetler ikinci plana atılmış ve tedavi edici hizmetlere öncelik verilmiştir.

1961 yılında 224 sayılı “Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair Kanun”un yürürlüğe girmesi ve 1963 yılında uygulanmaya başlaması ile 1980 faşist askeri darbesine kadarki süreci ise 3. dönem olarak tanımlamak mümkündür. Kanun ile amaçlanan toplumun tüm kesimlerinin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi için sağlık hizmetlerini daha eşitlikçi bir yaklaşımla ve belli

bir program çerçevesinde sosyalleştirmekti. Yasayla bir taraftan sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi öngörülürken, diğer taraftan dönemin hükümetleri tarafından özel sektöre alan açılmıştır. Kamu kurumlarından maaş veya ücret almayan ve hiçbir maddi yardımın sağlanmadığı, başta tıp hekimleri olmak üzere çeşitli alanlarda hizmet sunan sağlık emekçilerinin yürürlükteki kanunlar çerçevesinde mesleklerini serbestçe yerine getirebilmesi, özel sağlık kurumları ve eczaneler açabilmesi söz konusuydu. Kamusal sağlık hizmetlerinin daha eşitlikçi bir anlayışla genele yayılması, koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması gibi hedefler ölçüsünde bir miktar yol alınabildiği ve sağlıkta özelleştirme olsa dahi tekelleşme koşullarının henüz oluşmaması nedeniyle 70'li yıllara kadar sağlık hizmetlerinin belirli bir düzeyde sosyalizasyonu sağlanmıştır.

Neoliberal Dönem, AKP'li Yıllar ve "Sağlıkta Dönüşüm Programı"

Kapitalizmin egemenliğini sürdürdüğü ülkelerde neoliberal politikalar çerçevesinde hayata geçirilen sağlıkta reform ve dönüşüm hamlesi, ulusal ve uluslararası ölçekte derin eşitsizlikler yaratarak başarısızlıklarına her geçen gün yenisini eklemeye devam etmektedir. Sağlık göstergeleri bakımından değerlendirdiğimizde ortada ciddi bir sağlık krizinin olduğu şüphe götürmezken, kapitalizmin yarattığı çoklu kriz dinamiği artık sağlığı da aşarak "yaşamın krizi" haline gelmiştir. Kapitalizmin iklim krizindeki rolü, sermayenin çıkarları uğruna doğanın fütursuzca yağmalanması, hayvan ve gıda endüstrisinin tüm doğayı ve insan sağlığını doğrudan tehlikeye sokan gelişim seyri değerlendirildiğinde kapitalizmin bırakın kısmi veya geçici çözüm yaratmasını, bütün bir yaşamı ve insan sağlığını daha da kötüye götüreceği açıkça görülmektedir. Buna rağmen egemenlerin kapitalizmde ve onun birikim biçimi olan neoliberalizmde ısrarı sürmektedir. Bir avuç toplumsal parazit in ceplerini doldurmadaki ısrarı ise milyarlarca insanı ve doğayı geri dönüşsüz bir yıkıma doğru sürüklemeye devam etmektedir.

Türkiye'deki neoliberal dönemin başlangıcını, dünya ile benzer

şekilde kırk yıl öncesine kadar götürebiliriz. Yasal altyapının hazırlanması, toplumdaki direnç noktalarına yönelik hem fiziki hem ideolojik saldırıların yoğunlaşması, uluslararası finans kurumlarının desteğiyle gerekli düzenlemelerin hızla yürürlüğe konulması ve AKP eliyle doğrudan uygulamaya geçilmesi gibi çeşitli evreler sonucunda bugünkü rejim ve birikim biçimi oluşmuştur. Sağlık hizmetlerindeki neoliberal dönüşüme baktığımızda ise, halihazırda devam eden bir süreç olması bakımından AKP'li yıllar ve “Sağlıkta Dönüşüm Programı” (SDP) daha detaylı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Birinci sosyalleştirme dönemi de dahil olacak şekilde, Türkiye tarihinde sağlık hizmetleri hiçbir zaman tamamen kamusal bir hizmet perspektifiyle örgütlenmemiş, dönem dönem düzeyinde farklılıklar olsa da özel sağlık hizmeti sunan birimler veya daha geniş anlamda piyasa ilişkileri sağlık hizmetleri içerisinde kendisine yer bulabilmiştir. SDP'nin buradaki önemiye, sağlık hizmetleri alanında daha önce hiç olmadığı ölçüde piyasa lehine adımlar atılmasının, diğer bir deyişle sağlığa ve sağlık hizmetlerine piyasacı anlamda radikal bir müdahalenin programı olmasıdır.

Kuruluşundan yaklaşık bir sene sonra seçimlere girerek tek başına iktidar olan AKP, yayınladığı seçim bildirgesi ile sağlık alanında nasıl bir dönüşüm yaşanacağını ipuçlarını vermişti. “Sağlıklı Toplum” başlığı altında sıralanan maddelere göre, özel sektörün sağlık alanına yatırım yapmasının teşvik edilmesi, hastanelerin idari ve mali yönden özertleştirilmesi, sağlık hizmetinin sunumu ile finansmanının birbirinden ayrılması gibi sermaye yanlısı hedefler açıkça dile getirilmiş, 2003 yılından itibaren uygulanmaya başlayan SDP ile de bu amaçlar programatik bir çerçeveye oturtulmuştur. Randevu sisteminin düzenlenmesi, mecburi hizmet uygulamaları ve bilgi işlem sistemlerindeki şekilsel düzenlemeler de büyük yenilikler olarak pazarlanmış, teknoloji ve organizasyon gibi erişilebilirlik düzeyindeki iyileştirmeler “büyük icraatlar” olarak sunulmuştur. “Katılımcılık”, “insan odaklı ve güler yüzlü hizmet”, “sürdürülebilirlik”, “kalite yönetimi”, “yüksek motivasyonla çalışan sağlık insan gücü” gibi etiketlerle SDP topluma pa-

zarlanmış, önceki döneme kıyasla bekleme süresindeki kısaltmalar ve otelcilik hizmetlerindeki kısmi gelişmeler gibi göstermelik birkaç iyileştirmenin de etkisiyle yurttaşların önemli bir bölümü bu programa ikna edilebilmiştir. Böylelikle, uluslararası finans-kapitalin reçetesi ve özü itibarıyla katıksız diyebileceğimiz ölçüde piyasacı olan SDP, sağlık örgütlerinin ve toplumsal muhalefetin itirazlarına rağmen adım adım hayata geçirilmiştir.

Yurttaşların gereksinimleri ölçüsünde sağlık hizmetlerine erişebilmesi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sağlığın geliştirilmesi; yani en temel insan haklarından birisi olan sağlık hakkı neoliberal dönüşümün etkisiyle günden güne aşındırılmıştır. “Hasta” gitmiş, yerine “müşteri” gelmiştir. Öncelik halkın sağlığını iyileştirmek değil mümkün olan en yüksek kârla sağlık hizmeti satmak olmuştur. Sağlık hizmetlerinin altyapısı SDP çerçevesinde yeniden organize edilmiş, özelleştirmeler ve kamu hastanelerinin şirketleştirilmesi gibi dönüşümlerle piyasalaşma düzeyi artırılmıştır. Sağlık hizmeti alımında katkı payları ve cepten ödeme yaygınlaştırılmıştır. Özelleştirme furyası sağlık alanında faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerini de (KİT) etkilemiş, kısıtlı da olsa ilaç, aşı, tıbbi teknoloji ve medikal malzemeler üreten KİT’ler ya kapatılmış ya da satılmıştır. Bunların hepsinin sonucu olarak yurttaşların nitelikli sağlık hizmetlerine ulaşımı zorlaşmış, önceki dönemlerden devralınan sağlıktaki eşitsizlikler derinleşmiş ve bu eşitsizliklere yenileri eklenmiştir. “Sağlıklı Toplum” iddiasıyla iktidara gelen AKP, mevcut sağlık sorunlarını çözmek bir yana, birçok farklı alanda yeni sağlık sorunları yaratmıştır.

Sağlık alanındaki neoliberal saldırının halkın sağlığına doğrudan etkilerinin yanında, sağlık emekçileri açısından bu dönem tam anlamıyla bir “yıkım” olarak yaşanmıştır. “Maliyet kontrolü” adı altında sağlık emekçileri güvencesizleştirilmiş, kısa süreli sözleşmeler bir kural olarak dayatılmış, taşeron çalışma tıbbi bakım hizmetlerine kadar yaygınlaştırılmıştır. İş tanımları belirsizleştirilmiştir. Aynı işyerinde aynı işi yapmalarına rağmen sağlık emekçileri farklı kadro statülerine geçirilmiş, ücretler ve sosyal haklar açısından ayrımcılık uygulanmaya başlanmıştır. Sağlık hizmetlerinin

özel durumundan kaynaklı yaşanabilecek esneklikler patronlar ve yöneticiler tarafından suistimal edilmiş, düzensiz mesai saatleri ve esnek çalışma süreklileştirilmiştir. Performans baskısıyla sağlık emekçileri daha kısa sürede daha çok iş yapmaya mecbur bırakılmış, sonucunda çalışanlar arasındaki iş barışı bozulmuş, sağlık hizmetlerinin niteliği düşmüş ve daha fazla komplikasyon yaşanmaya başlanmıştır. Sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde ve mesleki alanlarda görülen cinsiyetçi yönelim derinleştirilmiş, daha önce uygulanmayan eşit işe eşit ücret ilkesi bu dönemde de uygulamaya konulmamıştır. Kadın sağlık emekçilerine yönelik tacizlere karşı etkili önlemler alınmamıştır. Sağlık emekçilerinin örgütlenme özgürlüklerine müdahale edilmiş, iktidar yanlısı olanlar haricindeki tüm sağlık emek ve meslek örgütlerine yönelik tehdit ve baskı araçları devreye sokulmuştur. AKP'nin yurttaşlar ile sağlık emekçilerini karşı karşıya getiren söylemleri ve politikaları neticesinde sağlık şiddet olayları rekor düzeyde artmış, çalışanlar neredeyse her gün yeni bir saldırıyla karşılaşır olmuştur. Sağlık insan gücü planlaması yapılmadan açılan fakülteler ve yetersiz istihdam onbinlerce işsiz yaratmış, atama bekleyen sağlıkçıların sayısı yarım milyonu aşmıştır. Yoğun ve stresli çalışma ortamı, uzun mesai saatleri, nöbet ertesi yetersiz dinlenme süresi, sağlıksız beslenme gibi faktörler sağlık emekçilerinin sağlığını bozmuş, tükenmişlik sendromu yaşamayan sağlık emekçisi kalmamıştır. Mobbing, sağlık hizmet alanının her kademesinde yaygınlaşmış, emekçileri intihara sürükleyecek düzeye ulaşmıştır. Örnekler çoğaltılabilir fakat yukarıda sıralananlardan anlaşılabileceği üzere sağlık emekçileri çok boyutlu bir saldırıya maruz kalmışlardır.

Elbette bütün bu süreç tek yönlü ilerlememiş, emekçiler her platformda ve buldukları her fırsatta itirazlarını yükseltmiş, grevler ve protestolar düzenlemiştir. Yurttaşlar sağlık hakları için defalarca sokağa çıkmış, kitlesel eylemler gerçekleştirmiştir. Hatta bunların sonucunda birçok başlıkta iktidara geri adım attırılmıştır. Yine de, sergilenen direnç ve mücadeleye rağmen uzun vadede değerlendirdiğimizde, AKP'nin sağlık alanındaki piyasacı dönüşüm hedeflerine büyük oranda ulaşabildiğini söyleyebiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLIĞIN GENEL DURUMU VE SAĞLIK GÖSTERGELERİ

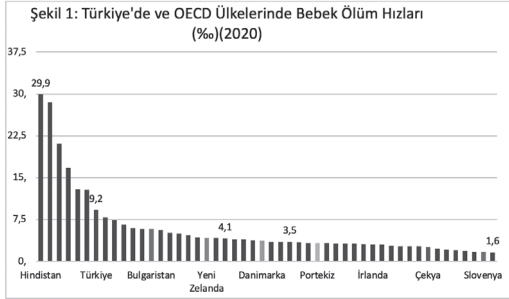
Kapitalizmin yeryüzü ve insanlık için yarattığı olumsuz sonuçlara her geçen gün yenileri eklenmektedir. Süreklileşmiş krizler, açlık, yoksulluk, savaşlar, salgınlar, kıtlık ve ekolojik yıkım gibi bir kısmı geri dönüşü olmayan noktaya ulaşmış bütün toplumsal felaketler sermaye düzeninin imzasını taşımaktadır. Neoliberal politikaların sağlık alanında yarattığı tahribat ve derinleştirdiği eşitsizlikler artık gündelik hayatta daha görünür hale gelmiştir. Türkiye'ye dair daha geniş bir çerçevede değerlendirme yapmak için ise önemli olduğunu düşündüğümüz birtakım göstergelerle genel durumun ortaya konulması faydalı olacaktır.

COVID-19 salgınında güncel olarak deneyimlediğimiz üzere, Sağlık Bakanlığı dahil Türkiye'deki resmî kurumların sağlık alanına dair paylaştıkları veriler, istisnai durumlar haricinde her dönem oldukça sınırlı olmuştur. Verilere erişimde yaşanan bu problemin yanında paylaşılan verilerin tutarlılığı ve güvenilirliği de son derece tartışmalıdır. Paylaşılan istatistikler incelenirken bu kısıtlılığın akıldan tutulması önemlidir.

Temel Sağlık Göstergeleri

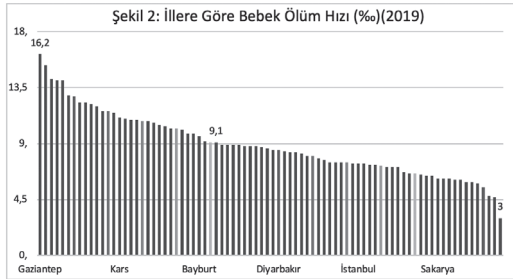
Ülkelerin sağlık durumlarını değerlendirirken en sık kullanılan göstergelerden birisi bebek ölüm hızlarıdır. Yıllar içerisinde dün-

yadaki genel eğilime uygun olarak Türkiye’de de bebek ölüm hızları düşüş göstermiştir. Fakat benzer ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemizdeki bebek ölüm hızının oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir (Şekil 1). Türkiye’deki bebek ölüm hızı (%09,2) OECD ortalamasından (%04,1) yaklaşık iki buçuk kat ve AB ortalamasından (%03,5) yaklaşık üç kat daha fazladır.

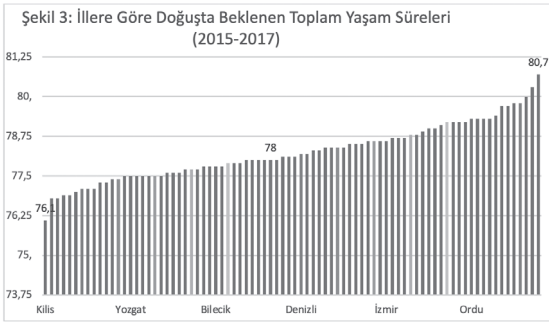
Kaynak: OECD

Bebek ölüm hızını illere göre kıyasladığımızda ise karşımıza büyük bir eşitsizlik tablosu çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre Karabük’te her bin bebekten 3’ü hayatını kaybederken Gaziantep’te bu sayı 16,2 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2). Yaklaşık beş buçuk kat olan bu fark neoliberal politikaların ne düzeyde bölgesel eşitsizlikler yaratabildiğini bize göstermektedir. Sağlıkta piyasalaşma her sene on binden fazla bebeğin hayatını önlenebilir sebeplerle kaybetmesine yol açmaktadır.

Kaynak: TÜİK

Bir diğer temel sağlık göstergesi doğuştan beklenen toplam yaşam süresidir. Bebek ölüm hızında olduğu gibi dünyadaki eğilim (istisnai durumlar haricinde) beklenen toplam yaşam süresinin artışı yönündedir. Türkiye'deki durum incelendiğinde bebek ölüm hızına benzer şekilde iller arasındaki eşitsizlik göze çarpmaktadır (Şekil 3). En düşük toplam yaşam süresine sahip il Kilis (76,1) olurken en yüksek yaşam süresi Dersim (80,7) olarak kaydedilmiştir. Diğer bir deyişle, Kilis'te doğan bir yurttaşın Dersim'deki bir yurttaştan 4,6 yıl daha az yaşaması beklenmektedir.

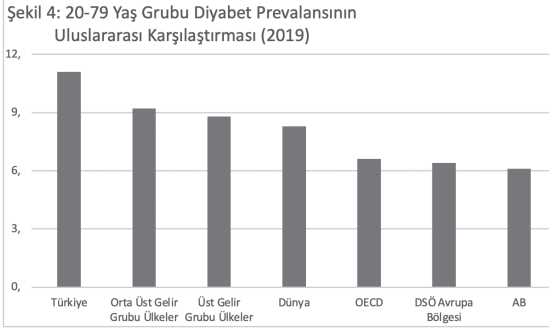
Kaynak: TÜİK

Sağlık Açısından Risk Faktörleri ve Hastalıklar

Dünyada ikinci yılını geride bırakan COVID-19 pandemisinin bitişine dair herhangi bir öngöründe bulunabilmenin henüz mümkün olmadığı belirtilirken Türkiye'de de salgın etkisini sürdürmektedir. Halkımızın bu konudaki en büyük talihsizliği ise pandemiye AKP iktidarıyla yakalanmış olmasıdır. Kamusal sağlık hizmetleri altyapısı SDP kapsamında büyük oranda tahrip edildiğinden böylesi bir olağanüstü sağlık olayında tüm toplum adeta çaresiz bırakılmıştır. Salgının doğrudan etkilerinin ülkemizde görece geç görünmeye başlamasına rağmen aradaki zaman aralığında göstermelik kimi tedbirler dışında hazırlık yapılmamış, özellikle salgının erken evrelerinde ciddi bir yetersizlik ortaya çıkmıştır. Bulaşıcı hastalıklarla mücadelede merkezi rol üstlenmesi gereken birinci basamak sağlık hizmeti birimleri yerine salgın

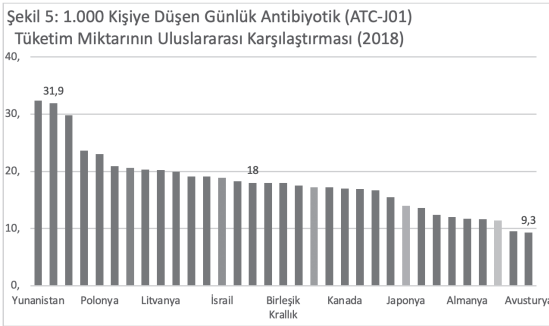
ağırlıklı olarak hastanelerde karşılanmış, etkili bir temaslı takibi ve fiyasyon yapılamaması nedeniyle hastalığın yayılması engellenmemiştir. Yurttaşına üç tane maske dağıtmaktan aciz olan Saray Rejimi aşı tedarikinde de haftalar boyunca toplumu oyalamıştır. Salgın yönetimine yönelik güvensizliğin beslediği aşı karşıtlığıyla mücadele edilmemiş, aksine önü açılmıştır. Bütün sorumluluk sağlık emekçilerine ve yurttaşlara bırakılmıştır. Etkisizliği kanıtlanmış ilaçlar aylar boyunca hastalara dağıtılmıştır. Manipülasyon ve yalanlar ile gizlenmeye çalışılan tablo gerçekte çok daha ağırdır. Resmi olarak açıklanan COVID-19 kaynaklı ölüm sayıları ile gerçek ölüm sayıları arasında iki kattan fazla fark olduğu birçok kaynak tarafından doğrulanmaktadır. Türkiye, gerçek ölüm sayıları açısından pandeminin en çok etkilediği ve salgın yönetiminin en kötü uygulandığı ilk on ülke arasındadır. Kısacası, COVID-19 salgını Saray Rejiminin halkın sağlığına düşman karakterini bütün çıplaklığıyla göstermiştir.

Kapitalist gıda tekellerinin uzun yıllardır sürdürdüğü üretim ve pazarlama stratejileri yalnızca beslenme rutinimizi değiştirmekle kalmayıp sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir. Beslenmedeki bu bozulma diyabetin (şeker hastalığı) görülme sıklığının giderek artmasına ve sağlık açısından çok ciddi risklerin oluşmasına sebep olmaktadır. Yüksek şeker ve karbonhidrat içeren besinler ucuz olmalarından dolayı genellikle yoksullar tarafından tüketilmekte ve bu durum alt sınıflar için daha fazla olumsuz sonuç üretmektedir. Bakanlığın verilerine göre Türkiye’de 20-79 yaş grubunda diyabet görülme sıklığı AB, DSÖ Avrupa Bölgesi, OECD ve dünya ortalamalarının hepsinden daha fazladır (Şekil 4). Türkiye’de diyabete yönelik koruyucu ve önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekirken diyabet riskine dair bilgilendirme çalışmaları bile yapılmamaktadır.

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

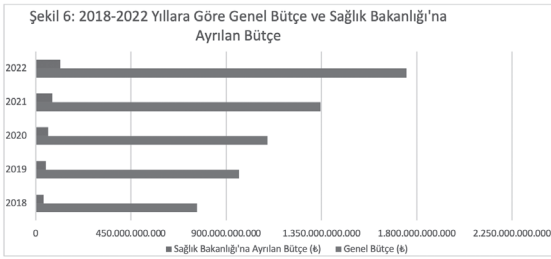
Bilinçsiz ve gerektiğinden fazla ilaç kullanımı sağlıkta piyasalaşmanın doğrudan sonuçlarından birisidir. Uluslararası karşılaştırmada 2018 yılı verilerine göre Türkiye bin kişiye düşen günlük antibiyotik tüketim miktarında Yunanistan'ın ardından ikinci sıradadır (Şekil 5). Çarpıtılmış sağlık algısı nedeniyle tedavi yönünden gereksinim olup olmamasından bağımsız olarak ilaç tüketimi teşvik edilmekte, özellikle enfeksiyon hastalıkları bakımından sonuçları uzun vadede ortaya çıkabilecek büyük bir tehlike yaratılmaktadır. Bakanlık tarafından yürütülen etkisiz kampanyalar ise soruna çözüm olmamaktadır.

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

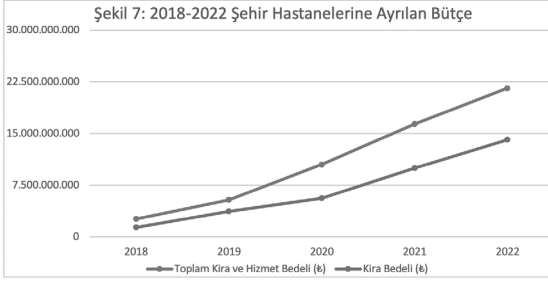
Sağlığa Ayrılan Bütçe

Genel bütçeden sağlığa ayrılan kısım son yıllarda artış gösterse de genel bütçe içerisindeki payı hala çok düşüktür. COVID-19 pandemisiyle geçen 2020 ve 2021 yıllarında bile genel bütçe içerisindeki Sağlık Bakanlığı payı sırasıyla %5,37 ve %5,76 olmuştur (Şekil 6)(küsuratlar yuvarlanmıştır). 2022 yılı bütçesindeyse bu oranın %6,63 olması planlanmaktadır. Kaynakların etkin ve halkın yararına kullanılmaması bir yana, toplam bütçe dağılımındaki yetersizlik sağlık sorunlarının çözümü için ciddi bir engel yaratmaktadır.

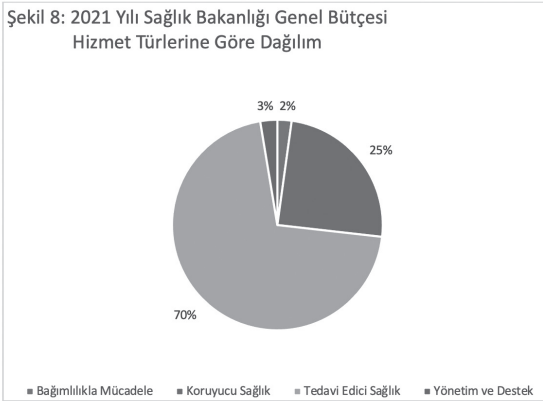
Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Kamu Özel İşbirliği projelerinin sağlıktaki ayağı olan Şehir Hastaneleri, her geçen yıl artan maliyeti ile sağlığa ayrılan bütçenin kara deliği haline gelmiştir. Yurttaşların sağlık gereksinimleri için harcanması gereken kaynaklar, hasta garantili hastaneler aracılığıyla bir avuç yandaş müteahhitte aktarılmakta, yalnızca bugününümüz değil geleceğimiz de ipotek altına alınmaktadır. Sağlık Bakanlığı 2021 yılı toplam bütçesinin beşte biri kira ve hizmet bedeli olarak Şehir Hastanelerine ayrılmıştır (Şekil 7)(küsuratlar yuvarlanmıştır). Ödenen kira bedeli 2020 yılına göre %77 artış göstermiştir. Aynı eğilim geçtiğimiz aylarda açıklanan 2022 bütçesinde de sürmektedir.

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

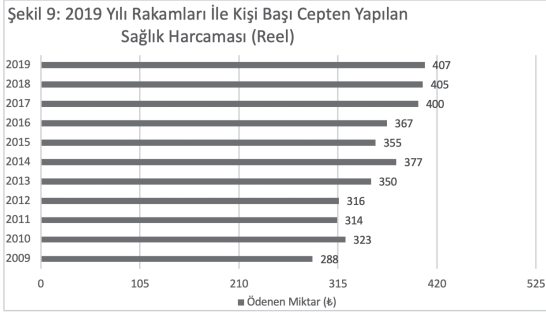
Sağlığa ayrılan bütçenin çoğunluğu, daha fazla kâr getireceği beklentisi ile tedavi edici hizmetlere ayrılırken koruyucu, önleyici ve geliştirici sağlık hizmetlerine aktarılan pay düşük bırakılmıştır. Bunun sonucu ise altından kalkılamayan hastalık yükleri, sürekli açık veren bütçe ve koruyucu hizmetlere ayrılan kaynakların yıllar içerisinde daha da kısılması olmuştur. Sağlık Bakanlığı 2021 yılı genel bütçesinin (77 milyar 615 milyon 519 bin TL) yalnızca %25'i (19 milyar 48 milyon 950 bin TL) koruyucu sağlık hizmetleri için ayrılmıştır (Şekil 8).

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Mevcut sistemde sağlık hizmetlerine erişebilmek için ödediğimiz para her geçen yıl artmaktadır. 2019 yılı rakamlarını baz alarak

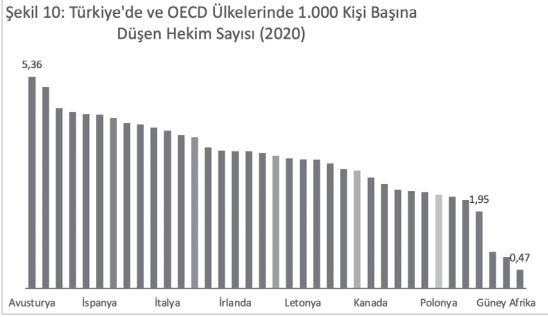
2009-2019 arasını değerlendirdiğimizde cepten yapılan sağlık harcamalarında artış yaşandığı görülmektedir (Şekil 9). Son iki yılın verisi olmamakla beraber birçok ilacın da karşılanma listesinden çıkarılmasıyla birlikte bu rakamın daha da arttığını tahmin etmek zor değildir. SDP ile sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşacağını iddia eden AKP iktidarı bu hedefi gerçekleştiremediği gibi her fırsatta elini yurttaşın cebine atmaktan çekinmemektedir.

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

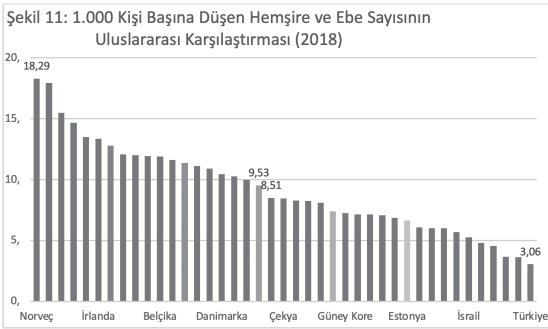
Sağlık İnsan Gücü

Günümüzde özellikle sağlık emek ve meslek örgütlerinin en sık şikayetçi olduğu konuların başında sağlık insan gücü yönetimi ve plansızlık gelmektedir. Halkın sağlık gereksinimleri dikkate alınmadan ve yeterli kamusal istihdam olanakları yaratılmadan açılan fakülteler işsizliği beslemekte, ücretleri aşağı çekmekte ve sağlık sorunlarını kronikleştirmektedir. Bu alandaki plansızlığa ciddi bir hekim yetersizliği de eşlik etmektedir. 2020 verilerine göre bin kişi başına düşen hekim sayısında Türkiye OECD ülkeleri arasında sondan dördüncü sırada bulunmaktadır (Şekil 10). Ayrıca son zamanlarda sayısı artan hekim istifalarının ve sağlık insan gücü göçünün bu yetersizliği büyütme riski bulunmaktadır.

Kaynak: OECD

Hemşire ve ebe sayısı bakımından hekim sayısına benzer bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bakanlığın OECD'den aktardığı verilere göre Türkiye bin kişiye düşen hemşire ve ebe sayısında OECD grubu ülkeler arasında sonuncu sıradadır (Şekil 11). SDP ile sağlık yönetimine hâkim olan plansızlık ve piyasa odaklı yaklaşım, bir yanda on binlerce sağlık emekçisini yıllarca atama sırasında bekletirken diğer yanda milyonlarca yurttaşın sağlık hizmetlerini erişimini zorlaştırmaktadır.

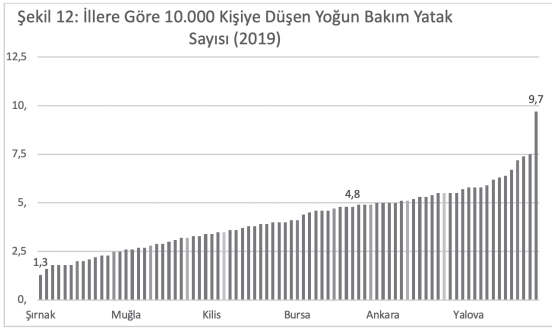

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı ve Altyapı

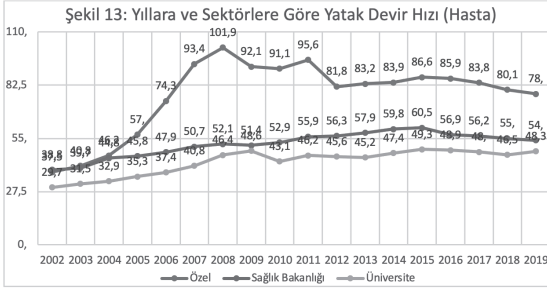
AKP iktidarının sağlık alanında belki de en çok övündüğü başlık hastaneler ve yatak sayısıdır. Özellikle COVID-19 salgını boyunca yoğun bakım yataklarının çokluğu sık sık iktidar temsilcileri

tarafından dile getirilmiştir. Yatak sayılarının hesaplanmasında yapılan manipölasyonlar ile sayıların şişirilmesi bir tarafa, iller arasındaki eşitsizlik sağlık altyapısının kimi bölgelerde yok denecek kadar az olduğunu göstermektedir. Bakanlığın kendi verilerine göre Isparta’da on bin kişi başına 9,7 yoğun bakım yatağı düşerken Şırnak’ta on bin kişi başına yalnızca 1,3 yoğun bakım yatağı düşmektedir (Şekil 12). Aradaki yaklaşık yedi buçuk katlık fark, AKP’nin en çok övündüğü başlıkta bile ne düzeyde bir eşitsizlik yarattığını bizlere açıkça göstermektedir.

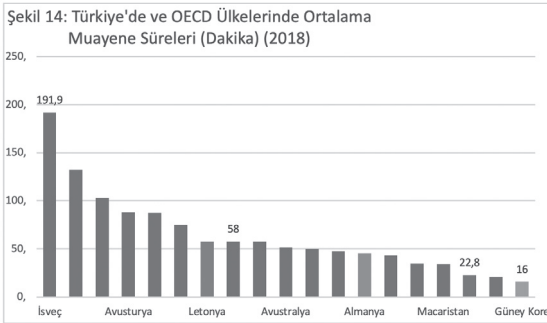
Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Sağlık hizmetlerindeki neoliberal dönüşüm ile hasta sirkülasyonunun mümkün olan en yüksek düzeye çıkarılması hedeflenmiştir. Bu amaç neticesinde yıllar içerisinde yatak devir hızı artış göstermiştir (Şekil 13). Neoliberal dönüşümün sözcüleri bu durumu “verimlilik artışı” olarak tanımlamaya çalışsalar da gerçekte yaşanan kâr amacıyla hastaların erken taburcu edilmesidir. Özel hastanelerde bu hızın üniversite ve devlet hastanelerinden daha fazla olması, diğer bir deyişle aynı hastalık için birbirinden çok farklı iki ayrı yatak devir hızı kaydedilmesi buradaki çarpıklığın önemli bir göstergesidir. Bu yönelimin sonucunda daha fazla komplikasyon oluşmakta, tekrarlayan yatışların oranında artış yaşanmakta ve ciddi sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

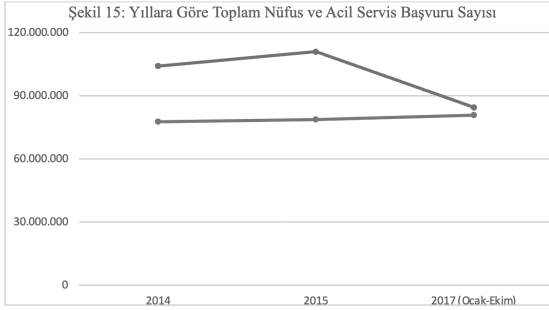
Hasta başına ayrılan muayene süresi, sağlık hizmetlerinin niteliğini ve etkililiğini gösteren önemli göstergelerden birisidir. Ortalama muayene süreleri açısından OECD ülkeleri arasındaki sıralamaya baktığımızda, Türkiye'nin Japonya ve Güney Kore'nin ardından 22,8 dakika ile en kötü üçüncü ülke olduğunu görmekteyiz (Şekil 14). OECD ortalamasının oldukça gerisinde olan bu oran, SDP ürünü performans sisteminin sonucudur. Kâr amaçlı, az zamanda az kişiyle mümkün olan en fazla muayene ve işlem sayısı baskısı sağlık emekçilerinin üzerindeki iş yükünü arttırdığı gibi sunulan sağlık hizmetlerinin niteliğini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Kaynak: OECD

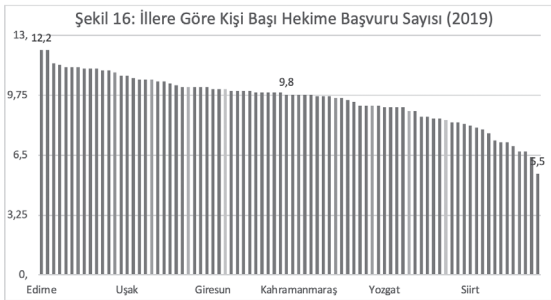
Türkiye, OECD ülkeleri arasında acil servis başvuruları toplam nüfusundan fazla olan tek ülkedir (Şekil 15). Bu durum, SDP hedeflerinde belirtildiği gibi daha etkin ve verimli bir sağlık siste-

mine değil, tam tersi şekilde hizmet alanında kaotik bir ortamın oluşmasına, kaynakların yanlış yere yönlendirilmesine, acil servislerin gereksiz kullanımı sonucu gerçekten acil sağlık hizmetine gereksinimi olan yurttaşların hizmete erişememesine yol açmıştır.

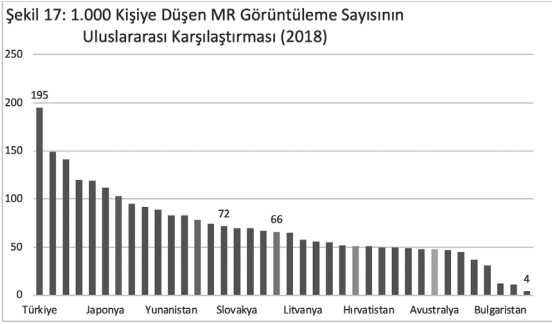
Kaynak: Sağlık Bakanlığı, TÜİK

Sağlık hizmetlerinin kullanımı açısından şehirler ve bölgeler arasındaki eşitsizliği ortaya koyan bir başka gösterge ise kişi başı hekime başvuru sayısıdır. Türkiye'nin batısı ile doğusu arasında diğer birçok parametrede gördüğümüze benzer eşitsizlik olgusu bu başlıkta da sürmektedir. 2019 verilerine göre Edirne'de kişi başı hekime başvuru oranı 12,2 olarak gerçekleşmişken Hakkari'de bu oran yalnızca 5,5 olmuştur (Şekil 16). Karşılanmamış sağlık gereksinimleri açısından aradaki bu uçurum kabul edilebilir değildir.

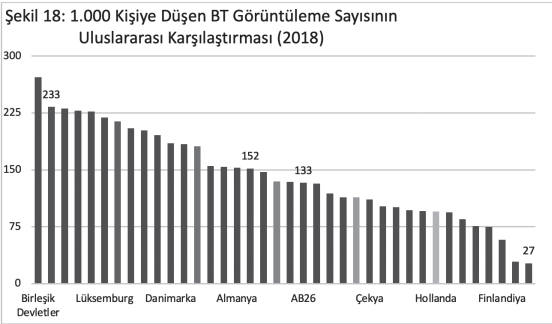

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

SDP teşhis amaçlı tetkiklerde kâr marjını artırma eğilimine neden olmuş, yıllar içerisinde Manyetik Rezonans (MR) ve Bilgisayarlı Tomografi (BT) görüntüleme hizmetleri kullanımında anormal diyebileceğimiz bir artış gerçekleşmiştir. Bu artışın kaynağında sağlık ihtiyacının daha fazla karşılanıyor olması değil sermayedarların kâr güdüsü ve kısıtlanmış sağlık talebi bulunmaktadır. Türkiye, bin kişiye düşen MR sayısında birinci, BT sayısında ise ABD'den sonra ikinci sıradadır (Şekil 17 ve Şekil 18). OECD'nin paylaştığı güncel istatistiklerde 2019 yılı için Türkiye'de BT sayısının 233'ten 235'e yükseldiği ve artış eğiliminin devam ettiği görülmektedir. Çoğu durumda hastalıkların teşhisi için gereksinim olmamasına rağmen görüntüleme cihazlarının aşırı kullanımı yan etkiler açısından ciddi bir risk yaratmakta, uzun vadede olumsuz sağlık sonuçlarına yol açmaktadır.

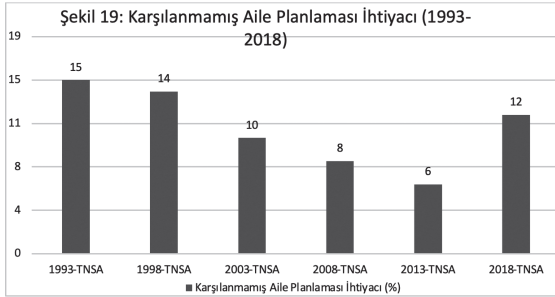

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim konusunda son yıllarda olumsuz bir tablo ortaya çıkmıştır. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından düzenli aralıklarla gerçekleştirilen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre 2013 yılında %6 olan 15-49 yaş grubundaki karşılanmamış aile planlaması ihtiyacı 2018 yılında iki kat artarak %12'ye ulaşmıştır (Şekil 19). Birinci basamak sağlık hizmetlerinin yapısının değiştirilmesi, malzeme eksikliği ve teknik yetersizlikler, gebeliği önleyici modern yöntemlerin çoğunun paralı olması, dinsel önyargıların ve gericiğin sağlığa yansımaları gibi faktörler bu alandaki ihtiyacın giderek artmasına neden olmaktadır.

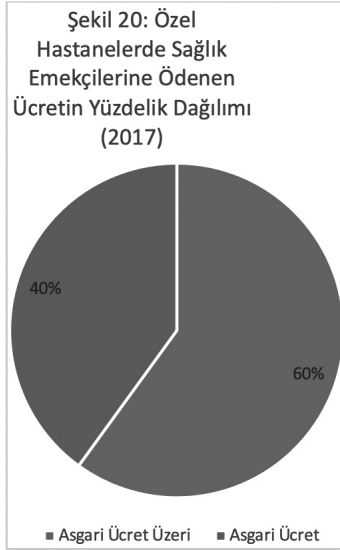

Kaynak: TNSA/HÜNEE

Sağlık Emekçilerinin Özlük Hakları ve Çalışma Koşulları

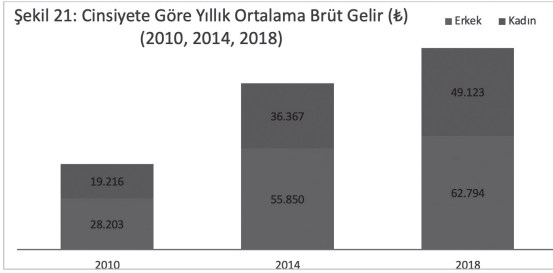
Saray Rejimi asgari ücreti ortalama ücret haline getirmiştir. Günümüzde ülkemizdeki işçilerin yarısından fazlası asgari ücret ile çalışmak zorunda bırakılmış, diğer bir deyişle açlık sınırında bir hayata mahkûm edilmiştir. Benzer bir tablo sağlık emekçileri için de geçerlidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 2017 yılında özel hastanelerdeki çalışma koşullarına dair yayınlanan teftiş raporuna göre çalışanların %40'ı asgari ücret almaktadır (Şekil 20). Asgari ücret üzerinde maaş alanların çoğunluğunun hekimler ve yönetici pozisyonunda çalışanlar olduğunu aktaran rapor, sağlık hizmetleri alanında uygulanan düşük ücret politikasının kanıtlarından birisini oluşturmaktadır. Aynı rapor iş ka-

nunu ihlalleri ve usulsüzlükler ile ilgili bilgileri de içermektedir. Teftiş kapsamındaki özel hastanelerin %57'sinde ulusal bayram ve tatil çalışmalarına aykırılık, %59'unda vardiya halinde çalışma hükümlerine aykırılık, %72'sinde ücrete ilişkin yasal düzenlemelere aykırılık, %85'inde fazla çalışma hükümlerine aykırılık, %91'inde yıllık ücretli izin hükümlerine aykırılık ve %96'sında çalışma sürelerine ilişkin hükümlere aykırılık tespit edilmiştir.

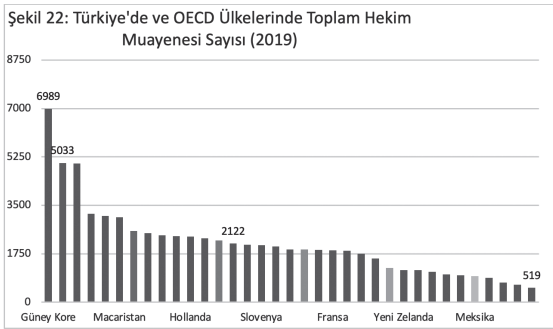
Kaynak: ÇSGB

Çoğunluğu kadın emekçilerden oluşan sağlık hizmetlerinde ücretler ve gelirler başlığında tam tersi bir dağılım vardır. TÜİK'in yayınladığı rapora göre 2018 yılında bir erkek sağlık emekçisi yılda ortalama 62.794 TL ortalama brüt gelir elde edebilirken bir kadın sağlık emekçisi 49.123 TL ortalama brüt kazanç sağlayabilmektedir (Şekil 21). Aynı raporda önceki yıllarda da gelir dağılımında benzer eşitsizliklerin yaşandığı ve cinsiyet temelli ayrımcılığın süreklilik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Kaynak: TÜİK

SDP sağlık emekçilerinin iş yükünü arttırmıştır. Türkiye’de çalışan bir tıp hekimi yılda yaklaşık olarak 5033 hasta muayene etmektedir ve bu sayı uluslararası karşılaştırmada Güney Kore’nin ardından ikinci sıraya denk düşmektedir (Şekil 22). Ağır iş yükü hekimleri tükenmişlik sendromuna sürüklemekte, iş kazalarına ve meslek hastalıklarına ortam hazırlamaktadır. Aynı zamanda yoğun iş yükünün hizmet sunumunda aksamalara yol açması sağlıkta şiddet olaylarının artmasıyla sonuçlanmaktadır.

Kaynak: OECD

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYALİST TÜRKİYE İÇİN SAĞLIKTA YENİ SOSYALLEŞTİRME PROGRAMI

Kapitalizmin mevcut sermaye birikim biçimi olarak tanımladığımız neoliberalizm, sonuçları itibariyle işçilerin ve emekçilerin yalnızca ekonomik anlamda sömürüsünün arttırılması veya eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin piyasalaştırılması ile sınırlı kalmamakta, tüm toplumsal ilişkilerin metalaştırılması yönünde bir etki de yaratmaktadır. Böylelikle, sağlıklı olmak, sağlıklı yaşam, iyilik hali gibi kavramlarla tarif edilmeye çalışılan ve toplumsal yeniden üretim sürecinde merkezi bir ağırlık taşıyan bütün sosyal ilişkiler ve algılar da bu bozulmadan payını almıştır. Başka bir deyişle, sağlık hizmetlerinin sermaye lehine yeniden organize edilmesine, yani sağlık alanındaki “yapısal” değişikliklere, toplumun sağlık algısının kapitalist/neoliberal ideoloji tarafından çarpıtılması eşlik etmiştir. Sağlıklı olmak basit bir tüketim meselesine dönüştürülmüş, satın alınacak ürün ve hizmetlerle sağlıklı bir yaşama kavuşulacağı algısı yaratılmıştır. Temel yaklaşım olarak çarpıtılmış bir bireysellik sağlık anlayışına hâkim kılınmaya çalışılmış, bütüncülük ve toplumsallık geri plana itilmiştir. Bu tahrifatın giderilebilmesi için, mevcut sağlık hizmetlerine yapısal düzlemde yapılacak müdahaleler ile sınırlı kalmayacak ve ideolojik anlamda da tersine bir dönüşümü zorlayacak, aynı ölçüde radikal bir “sosyalleştirme” programının uygulanması gerekmektedir.

TİP olarak Türkiye'nin sağlık sorunlarının çözümü için önerdiğimiz ve “*Sağlıkta Yeni Sosyalleştirme Programı*” adını taşıyan politika belgesi, işte bu tespitler ve hedefler çerçevesinde hazırlanmıştır. Hangi sorun başlığına hangi kaynaklarla ve nasıl müdahale edileceğinin ayrıntılarıyla açıklandığı bu politika belgesi ile TİP, sağlık alanındaki neoliberal dönüşümün enkazının kaldırılmasını, sosyalist temelde, toplumcu ve kamucu bir perspektifle yeni bir sağlık sisteminin kurulmasını ana hedef olarak önüne koymaktadır. Sağlıkta Yeni Sosyalleştirme Programı oluşturulurken sağlığı belirleyen etmenlerin çeşitliliği ve sağlığın çok bileşenli yapısı göz önünde bulundurularak bütüncül bir yaklaşımla meseleye odaklanılmış, sorunlar ve çözüm önerileri sağlık hizmetleri alanına sıkıştırılmadan TİP'in Sosyalizm Programı çerçevesinde somutlaştırılmıştır.

Birinci Sosyalleştirme Girişimi ile Farklar

Yukarıda ana hatlarıyla aktarıldığı üzere, sağlıkta birinci sosyalleştirme dönemi ülkemizin sağlık hizmetleri tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. TİP, bu girişimin arkasındaki motivasyonu sahiplenmekle birlikte başarıya ulaşamamasının nedenlerinin eleştirel bir perspektifle değerlendirilmesini ve önerdiği program ile arasındaki farkların net bir biçimde ortaya konulmasını önemsemektedir.

1961 tarihli ve 224 sayılı “Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun” sosyalleştirmeyi “sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi, vatandaşların sağlık hizmetleri için ödedikleri prim ile amme (kamu) sektörüne bağlı kurumların bütçelerinden ayrılan ödenekler karşılığı her çeşit sağlık hizmetlerinden ücretsiz veya kendisine yapılan masrafın bir kısmına katılmak suretiyle eşit şekilde faydalanmalarıdır” ifadesiyle tanımlamıştır. Böylelikle sağlığın temel bir yurttaşlık hakkı olarak tanımlanması ve devletin sağlık hizmetlerindeki sorumluluğu yasal olarak güvence altına alınmıştır. Anayasa düzeyindeki bu güvenceye ve sosyal yönelimli bir örgütlenme modeli önerisine rağmen bunların büyük bölümü uygulamada karşılık bulamamıştır. Bunun önemli ne-

denlerinden birisi, genel ve makro ölçekte bir politik irade ortaya konulmamış olması, yani sağlık hizmetleri alanında yapılacak yasal ve örgütsel iyileştirmelerin nesnel zemininin kurulmamış olmasıdır. Dönemine göre iyi sayılabilecek yasal uygulamalar ve görece iyi bir örgütsel model tasarlanmış olsa da kapitalizmi aşma yönünde bir iradenin eşlik etmediği, yalnızca sağlık hizmetleri alanı ile sınırlı bir sosyalleştirme girişimi, bekleneneği gibi kadük kalmıştır. TİP olarak bugün önerilen sosyalleştirme programı ise meseleyi bütüncül bir yaklaşımla ele almakta, bütün ülkede ve her alanda sosyalizan ve kamucu bir dönüşümün sağlık hizmetleri ağasını oluşturma iddiasını taşımaktadır.

1960 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre halkın %68,1'i kırsal bölgelerde (belde ve köyler), %31,9'u kentsel bölgelerde (il ve ilçe merkezleri) yaşamaktaydı. Birinci sosyalleştirme döneminde bu nüfus dağılımına uygun ve bölgesel eşitsizlikler göz önünde bulundurularak kırsal bölgeler doğru bir yaklaşımla öncelikli ele alınmıştır. 2020 verilerine göre ise Türkiye halkının %93'ü il ve ilçe merkezlerinde, yalnızca %7'si kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Bu nedenle yeni dönemde sosyalleştirme politikalarının ağırlık merkezi kentsel bölgeler olmak zorundadır. Bu yaklaşım kırsal bölgelerin önemsizleştirilmesi veya eşitsizliklerin görmezden gelinmesi anlamına gelmemektedir. Tam tersine, kaynakların doğru şekilde aktarılması sağlanacak ve mevcut eşitsizliklerin giderilmesi olanaklı kılınacaktır.

Birinci sosyalleştirme dönemi ile karşılaştırıldığında, sağlık hizmetleri alanında teknolojinin kullanımı ve sağlık meslek gruplarının bileşimi günümüzde önemli ölçüde değişmiştir. Teknolojik gelişmenin bugünle kıyaslanmayacak düzeyde olmasından kaynaklı birinci sosyalleştirme döneminde sağlık hizmetlerinde zorunlu olarak emek yoğun bir çalışma düzeni yürürlükte olmuştur. Yeni sosyalleştirme döneminde ise sağlık teknolojisi halkın sağlık gereksinimlerini azami düzeyde karşılamaya dönük ve sağlık emekçilerinin çalışma sürelerini ve iş yoğunluğunu azaltacak şekilde kullanılacaktır. Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetleri kapsamında tıbbi teknolojinin geliştirilmesi ve kullanımı sermayenin

önceliklerine göre değil, yalnızca toplumun sağlık ihtiyaçları ve olası ekolojik/çevresel riskler dikkate alınarak uygulanacaktır. 1960'lı yıllara kıyasla bilimsel gelişmeler, sağlık yapı ve organizasyonundaki yenilikler, sağlık meslek gruplarının ve çalışma alanlarının farklılaşması, uzmanlaşmanın geldiği aşama gibi kimi önemli değişimler de sosyalleştirme başlığında yeni bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Hekim odaklı hizmet anlayışının yerine ekip çalışmasının esas alındığı, sağlığın sosyal yönünü de dikkate alan bir yapı kurulacaktır. Hekim odaklı ve tedavi hizmet anlayışının aksine önleyici ve koruyucu hizmetleri önceleyen bir ekip çalışmasını esas alan bir anlayışla sağlık hizmetleri yeniden örgütlenecektir. Bunun için bugünkü sağlık insan gücü ve dağılımı -yetersizlikler ve eksikliklere rağmen- hızlı bir yeniden örgütlenme için başlangıç zemini oluşturabilecek durumdadır.

Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirme Temelinde Örgütlenmesi ve Sunumu

Sağlık sorunlarının üstesinden gelmek, olası riskleri azaltmak, sağlığı geliştirmenin önündeki engelleri aşmak ve sağlıktaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ancak sağlık hizmetlerinin sosyalleştirme temelinde yeniden örgütlenebilmesi ve kapsamlı dönüşümlerin uygulanabilmesi ile mümkün hale gelecektir. TİP olarak parti programında belirtilen sağlık hedefleri de böylelikle kendilerini gerçekleştirme olanağı bulabilecek ve neoliberal politikaların sağlık üzerinde yarattığı olumsuz etkiler hızla giderilecektir.

Etkili Bir Sağlık Hizmeti Sunumu İçin Basamaklı Sistem

Kırsal ve kentsel alanların bütününe kapsayacak şekilde ve ulusal ölçekte örgütlenecek olan sağlık hizmetleri basamaklı sisteme uygun olarak organize edilecektir. En küçük birimden en büyük hastaneye kadar tüm basamaklarda sağlık hizmetleri sosyal sağlık yaklaşımı temel alınarak sunulacaktır. Bütün basamaklar arasında etkili bir sevk zinciri ve koordinasyon kurulacaktır.

SDP'deki hastane ağırlıklı yaklaşımın aksine birinci basamak sağlık birimleri sosyalleştirilmiş sağlık hizmetleri örgütlenmesi-

nin merkezinde yer alacaktır. Birinci basamağı işlevsizleştiren ve sosyal sağlık yaklaşımına uygun olmayan mevcut aile hekimliği sistemi terk edilecektir. Demografik özellikler göz önünde bulundurularak bölge temelli yeniden organize edilecek olan birinci basamak sağlık birimlerinde, önleyici, koruyucu ve birinci basamak ölçeğine uygun tedavi edici sağlık hizmetleri entegre bir biçimde sunulacaktır. Hekim odaklı mevcut sistemin yerine ekip çalışmasına dayanan, çok bileşenli birimler oluşturulacaktır.

İkinci ve üçüncü basamak sağlık birimleri, demografik ve coğrafik özellikler dikkate alınarak kurulacaktır. Birinci basamak sağlık birimlerinde tedavi edilemeyen ve daha komplike bir yaklaşım gerektiren hastalar, sevk mekanizması işletilerek ilgili merkezlere yönlendirileceklerdir. Aynı zamanda araştırma ve eğitim faaliyetlerinin de gerçekleştirileceği bu birimler, olağanüstü durumlar dışında altyapısı (sağlık emekçisi, tıbbi ve teknik donanım, bina vb.) hazır olmadan hizmete başlamayacaktır.

Basamaklı sistemin yeniden organize edilmesinde ve yeni birimlerin açılmasında toplumun sağlık gereksinimleri ve eşitsizlikler dikkate alınarak önceliklendirme yapılacaktır. Geçiş dönemi haricinde özel sağlık kurumlarının olmayacağı bu sistemde tüm birimler kamusal ve merkezi planlama dahilinde hizmet sunacaktır.

Herkes İçin Parasız, Eşit, Bilimsel, Nitelikli, Erişilebilir, Anadilinde Sağlık Hizmeti

Cepten ödemeler, sigorta primleri, katkı payları gibi sağlık hizmetine erişebilmek için şart olarak konulan bütün ek ödeme türleri kaldırılacak, sağlık hizmetleri herkes için parasız hale getirilecektir. Herhangi bir sağlık birimine başvuran yurttaşın hizmet alabilmesi için kimlik belgesi yeterli olacaktır. Sosyalleştirme programıyla “paran kadar sağlık” anlayışı sağlık alanından geri dönüşsüz bir biçimde silinecektir.

Ara nedenlere veya sonuçlara odaklanan düzen içi yaklaşımların aksine, sağlık alanındaki eşitsizlikler partimizin Sosyalizm Programı’nın sunduğu çerçeveye içerisinde ele alınacak ve ana nedenlere

yönelik yapısal müdahaleler gerçekleştirilecektir. Kapitalist bakış açısının diğer tüm alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da verili olarak kabul ettiği sınıfsal ve bölgesel eşitsizlikler böylelikle kalıcı bir şekilde gündemden çıkarılacaktır.

Yurttaşların sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilmesinin önündeki bütün engeller hızla kaldırılacaktır. Mevcut sistemde çeşitli başlıklarda (etnik, kültürel, toplumsal cinsiyet temelli, sakatlık nedeniyle vb.) sürdürülen, doğrudan veya dolaylı bütün ayrımcı uygulamalara karşı kararlılıkla mücadele edilecektir. Anadilinde sağlık hizmeti için ilgili tüm alanlarda (örgütsel, eğitim, insan gücü vb.) gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Cezaevlerinde sağlık hizmetlerine erişimin engellenmesi ve işkenceye varan uygulamalar son bulacaktır. Sığınmacıların ve mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi konusundaki kısıtlılıkların giderilmesi için sosyal sağlık yaklaşımı gereğince yeni düzenlemeler hayata geçirilecektir. Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinde “ayrımcılığa karşı sıfır tolerans” ilkesi benimsenecek, sağlık hizmetlerine erişim eşit yurttaşlık temelinde ve anayasa düzeyinde yasal olarak garanti altına alınacaktır.

Özel yaklaşım gerektiren gruplara yönelik sağlık hizmetlerindeki (klinik, rehabilitasyon vb.) eksiklikler giderilecek, çeşitli eğitim programları ile toplumun bu konudaki farkındalık düzeyinin arttırılması sağlanacaktır. Nadir görülen hastalıkların tedavileri (SMA, fenilketonüri vb.) devlet tarafından karşılanacak, hastalar ve yakınları yardım kampanyalarına, bağışlara muhtaç bırakılmayacaktır.

İlaça erişim sorunları sosyalleştirme programı sayesinde gündemimizden çıkacaktır. Aşı, ilaç ve diğer tüm tıbbi malzemelerin geliştirilmesi ve üretimi devlet tarafından gerçekleştirilecektir. Herhangi bir özel şart aranmadan ihtiyaç sahibi bütün yurttaşlara parasız şekilde ulaştırılacaktır. Mevcut sistemde cepten ödeme oranlarının yüksek olduğu ve temel sağlık hizmetlerine dahil edilmeyen ağız dış sağlığı, göz sağlığı gibi alanlarda sağlık hizmetleri kamucu bir perspektifle yeniden örgütlenecek ve basamaklı siste-

me entegre edilecektir. Sağlık hizmetlerinde temel-temel olmayan ayrımı kaldırılacaktır.

Sağlık alanında uzun yıllar boyunca sistematik bir biçimde dayatılan gerici ve bilim dışı uygulamalara son verilecektir. Sağlık hizmetleri -kurulacak ilgili bilim kurullarının da katkısı alınarak- bilimsel ölçütler gözetilerek ve temel kıstas azami toplumsal fayda olacak şekilde sunulacaktır. Nitelikli ve ihtiyaç duyulan her an kolayca erişilebilen sağlık hizmeti her yurttaşımızın en doğal hakkı olacaktır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temelinde Sağlık Hizmetlerinin Örgütlenmesi

Sağlık hizmetlerine erişimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği önemli bir engel oluşturmaktadır. Kadınlar birçok nedenle sağlık hizmetlerine erişimde dezavantajlı konumdadırlar. Birçok durumda ulaşılabilir kadın sağlık emekçisi yoksa sağlık hakkından mahrum bırakıldıkları bilinmektedir. Ayrıca kadınların üstlendikleri aile içi evde bakım işleri (çocuk, hasta, yaşlı, engelli bakımı) nedeniyle kendi sağlık sorunlarını erteledikleri ve bunların diğer aile bireyleri tarafından önemsizleştirildiği bilinmektedir. Kadınların sağlık algılarının ve sağlık hizmetlere erişilebilirliğini artırmak için özel çalışmalar ve kampanyalar yapılacaktır.

Kadınların doğurganlıklarının kontrolüne dair baskı AKP iktidarı ile daha da artmıştır. AKP'nin kendi politikaları doğrultusunda nüfusu düzenleme arzusu kadınlara çocuk yapma baskısına, doğum kontrolünün engellenmesine ve kürtaj hakkının gasp edilmesine varan uygulamalara neden olmuştur. Kadınların doğurganlıklarının düzenlenmesini kendi ellerine aldıkları ve doğurganlığın kontrolü/engellenmesi ile ilgili hizmetlere erişimi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Doğurganlığın kontrolü/önlenmesi kapsamında doğum kontrolü ve kürtaj hakkı ve gebeliğin planlanması/sürdürülmesi ile ilgili hizmetler erişilebilir, anadilinde ve toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde hak temelli yeniden düzenlenecektir. Kürtajın yazılı olmayan, fili uygulamalarla yasaklı hale getirilmesine son verilecektir. Doğurmak isteyen ve doğuramayan kadınlara parasız suni döllenme hizmeti sunulacaktır. Anne çocuk

sağlığının organizasyonu, etkin gebelik ve danışmanlık yine kadın haklarını merkeze alan ve bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldıran bir anlayışla düzenlenecektir.

Kadınlar için en önemli kanser ve kansere bağlı ölüm nedenlerinden biri olan rahim kanserine karşı önleyici çalışmalar yapılacaktır. Rahim kanserinin başlıca nedeni olan HPV virüsüne karşı geliştirilen aşılar tüm çocuklarda 12 yaştan 26 yaşına kadar parasız olarak karşılanacaktır.

Kadınlar için adet dönemi ihtiyaç duyulan hijyenik ürünler temel sağlık ihtiyacı kapsamında parasız şekilde karşılanacak, bu ürünlerin devlet tarafından üretilmesi için yatırımlar yapılacak, geçiş sürecinde piyasada satılan ürünlerden vergi alınmayacaktır.

Farklı cinsel yönelim ve cinsel kimliklerin tüm yurttaşlar gibi sağlık hizmetlerinden eşit bir biçimde yararlanabilmesi için sağlık örgütlenmesi içinde ayrımcılığa karşı mücadele edilecek ve sağlık emekçileri bu konuda özel olarak bilgilendirilecektir. LGBTİ+ların sağlık gereksinimleri ile ilgili talepleri alınacak ve onların da katılımcı olabileceği bir sağlık hizmeti anlayışı yerleştirilecektir. Hastanelerde LGBTİ+ların başvurabileceği, uygun uzmanlığa ve yaklaşıma sahip sağlık emekçilerinin bulunduğu poliklinik hizmeti verilecektir.

Sağlık Hizmetlerinin Planlanması ve Sunumunda Toplum Katılımı

Türkiye’de geçmiş dönemlerde kâğıt üzerinde kalan veya sembolik düzeyde uygulanan toplum katılımı, sosyalleştirme programı kapsamında mümkün olan en geniş ölçekte hayata geçirilecektir. Sağlık gereksinimlerinin belirlenmesinden planlama aşamasına, hizmet sunumundan denetleme süreçlerine kadar, sağlık hizmetlerinin her kademesinde toplum katılımının sağlanması için gerekli örgütsel araçlar oluşturulacak ve demokratik bir işleyiş temel ilke olarak benimsenecektir. Sağlık emek ve meslek örgütlerinin (sendikalar, odalar, dernekler vb.) sürece katılımının olanakları yaratılacak, değerlendirmeleri dikkate alınacaktır.

Toplum tabanlı sağlık programları da sosyalleştirme programı-

nın önemli bir bölümünü oluşturacaktır. Kitlesel aşı kampanyaları, mental sağlık programları ile kitlesel tarama ve danışmanlık hizmetleri, stigmatizasyon ile mücadele, okul sağlığı programları, bağımlılıkla mücadele, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler nedeniyle sağlık hizmetlerine erişim sorunlarına karşı kampanyalar gibi özelleşmiş kimi başlıklara ve sağlık sorunlarına yönelik programlar, hedef kitlenin/toplumun aynı zamanda bilfiil uygulayıcı ve denetleyici olacağı bir yöntem ile kurgulanacaktır. Toplum tabanlı sağlık programları sağlık bilgisinin toplumsallaşmasının da aracı haline getirilecektir.

Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı

Neoliberal politikaların uygulayıcıları sağlık hizmetlerinin finansmanı başlığına özel olarak önem vermişlerdir. Benzer şekilde Saray Rejimi de bütçeden sağlığa ayrılan pay, finansman modelleri ve sigorta sistemleri, özel sağlık kuruluşlarına kaynak aktarmı gibi konularda sermayenin çıkarları öncelikli olacak biçimde adım atmıştır. Bu yaklaşımın tam olarak karşısında bulunan TİP için ise halkın sağlığının korunması ve geliştirilmesi dışında herhangi bir öncelik yoktur. Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinin finansmanı bu önceliği gözeten bir model ekseninde sağlanacaktır. Kısacası, halkın kaynakları halkın sağlığı için harcanacaktır.

Planlı ve Kamusal Bir Sağlık Hizmeti İçin Genel Bütçeden Finansman

Sağlık hizmetlerinin finansmanını ve hizmet üretimini birbirinden ayıran SDP'nin aksine sosyalleştirme programı kapsamında yapılacak düzenlemelerle bu ikili işleyiş ortadan kaldırılacak, tüm sağlık gereksinimleri vergilerle oluşturulacak genel bütçeden karşılanacaktır. Tedavi edici hizmetler ve tıbbi bakım hizmetleri, koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri, aşı, ilaç ve tıbbi cihazlar, sosyal yönelimli ülkelerde dahi temel hizmet paketinde olmayan sağlık hizmetleri vb. bütün başlıklarda merkezi bütçeden finansman sağlanarak planlı ve kamusal bir sağlık hizmeti için gerekli altyapı oluşturulacaktır.

Sağlık hizmetlerine erişebilmek için prim ödemeyi zorunlu kı-

lan Genel Sağlık Sigortası (GSS) sistemi iptal edilecektir. GSS ile ilgili yasal mevzuatta işçi, patron ve devletin değişen ölçülerde katkı koyduğu belirtilen, oysa gerçekte işçilerin aleyhine işleyen mevcut sistem yerine devletin doğrudan finansmanı sağladığı ve emekçilerin tüm haklarını güvence altına alan sosyalist model temel alınacaktır. Özel sağlık sigortası, cepten ödeme ve katkı payları gibi uygulamadaki diğer finansman yöntemleri de kaldırılacaktır.

Şehir Hastaneleri Soygununa Son

Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) modeli referans alınarak yapılan bütün altyapı yatırımlarına ve tesislerin yenilenmesine, işletme izinlerine ve hizmet üretimi anlaşmalarına son verilecektir. Yapımı bitmiş ve halihazırda sağlık hizmeti sunan veya inşaat halindeki tüm Şehir Hastaneleri kamulaştırılacaktır. Çeşitli uluslararası finans kuruluşları ile KÖİ projeleri özelinde imzalanan kredi veya diğer yükümlülük anlaşmaları tek taraflı olarak feshedilecektir. TİP iktidarında tüm altyapı yatırımları ve hastane işletmeleri herhangi bir aracı kuruluş, şirket veya kişi olmadan doğrudan devlet tarafından üstlenilecek, finansmanı merkezi bütçeden sağlanacaktır.

Kamu zararı oluşturan durumlar geçmişe dönük olarak soruşturulacak, bugüne kadar halkın kaynaklarını yağmalayan patronlardan hesap sorulacaktır. Yurttaşların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için Şehir Hastaneleri kurulurken kapatılan kent merkezlerindeki hastaneler tekrar açılacaktır.

Koruyucu, Önleyici ve Geliştirici Sağlık Hizmetlerine Daha Fazla Bütçe

Sosyalizm Programı'nda belirtildiği gibi, koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri anlayışı partimiz için esastır. TİP, günü kurtaran uygulamalarla yetinmeyi veya geçici birtakım iyileştirmeleri değil, halkın sağlığının bir bütün olarak geliştirilmesini ve sağlık sorunlarının kalıcı şekilde çözüme kavuşturulmasını hedeflemektedir. Bundan dolayı, neoliberal yaklaşımın aksine bütçedeki kaynak dağılımında yalnızca tedavi edici hizmetlere veya hastane yatırımlarına odaklanılmayacak, koruyucu, önleyici ve geliştirici

sağlık hizmetlerine en az diğer başlıklar kadar kaynak aktarılacaktır.

“Kaynak yok” veya “kaynaklar sınırlı” benzeri söylemler kapitalist bir aldatmacadır. Toplumsal birikim işçi sınıfı, yani emeğiyle geçinen bütün yurttaşlar tarafından kolektif bir biçimde üretilmektedir. Patron sınıfının bu birikime el koymasına son verdiğimizde koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerini de diğer bütün sağlık gereksinimlerini de karşılayabilecek kaynaklar fazlasıyla yaratılacaktır.

Sağlık Emekçileri

Sağlık emekçilerine yönelik on yıllardır devam eden neoliberal saldırıların olumsuz etkilerinin giderilmesi, işsizlik, güvencesizlik, tükenmişlik, sömürü gibi başlıkların gündemimizden çıkarılması, işçi sınıfının diğer bütün bileşenleri gibi sağlık emekçilerinin de gerçek anlamda emeğinin hakkını alabilmesi ve geleceğe güvenle bakabilmesi partimizin Sosyalizm Programı ve sağlık hizmetleri özelinde başlatacağımız sosyalleştirme hamlesi ile olanaklı hale gelecektir. İşçi sınıfının iktidarı sağlık emekçilerinin en büyük güvencesi olacaktır.

Döner Sermaye, Performans Primi veya Ek Ödeme Değil Merkezi Bütçeden Temel Ücret

Desantralizasyon politikası kapsamında yürürlüğe konan ve neredeyse bütün sağlık emekçilerinin şikayetçi olduğu, ücretlerin önemli bir kısmının ilgili sağlık birimlerinin döner sermayelerinden ödenmesi sistemi iptal edilecektir. Sağlık emekçilerinin ücretleri merkezi bütçeden ayrılacak kaynaklar ile karşılanacaktır. Performans sistemine dayalı prim usulü çalışma, geçici olarak verilen ek ödemeler, tek seferlik zamlar gibi ödeme yöntemleri tümüyle terk edilecek, her emekçiye insanca yaşayabilecekleri bir düzeyde sabit temel ücret güvencesi sağlanacaktır.

Sağlık emekçilerinin ücretlerine yönelik bugüne kadar sürdürülen ayrımcı uygulamalara son verilecektir. Aynı işi yapmalarına rağmen farklı kadro statülerinin yol açtığı ayrımcı ücret politikası

yürürlükten kaldırılacaktır. Kadın sağlık emekçilerin ağırlıklı olarak çalıştığı sağlık hizmetlerinde “eşit işe eşit ücret” kuralı geçerli olacaktır.

Sağlıkta Şiddete Karşı Etkili Mücadele

Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinde şiddetin hiçbir türüne yer olmayacaktır. Bütüncül yaklaşım gereği sorunun kaynağına inilerek kalıcı bir çözüm sağlanacaktır. Diğer bir deyişle, sağlık emekçilerine yönelik şiddeti yalnızca asayiş, güvenlik veya cezalandırma sorunu olarak değerlendiren mevcut yaklaşımın aksine şiddeti doğuran yapısal nedenlere odaklanılacaktır.

Yurttaşlar ile sağlık emekçilerini karşı karşıya getiren politikalara ve söylemlere son verilecektir. Sağlıkta şiddet sorununa yaklaşımda topluma ve sağlık emekçilerine karşı sorumlu bir yönetim anlayışı benimsenecektir. İhbar hatlarına, şiddet kodlarına, kolluk güçlerine gerek duyulmayan, şiddetten tamamen arındırılmış sağlık birimleri yaratılacaktır.

Sağlıklı ve Güvenli Çalışma Ortamları

Sağlık hizmetlerinin her kademesindeki sağlık emekçileri için sağlıklı ve güvenli çalışma ortamları oluşturulacaktır. Yeterli dinlenme süresi, sağlıklı beslenme, güvenli ulaşım gibi temel haklar yasal olarak güvence altına alınacaktır. Fiziksel altyapı iyileştirilecek, havalandırma, aydınlatma, dinlenme mekanları, sosyalleşme ve eğlence alanları, yemekhaneler, kreşler vb. yeni yapılarla eksiklikler kapatılacaktır. Her sağlık biriminde olağandışı durumlara yönelik (depresyon, sel, yangın vb.) acil durum planları oluşturulacaktır. Denetimlerden geçemeyen birimlerde sağlık hizmetleri durdurulacaktır.

İşçi sağlığı ve güvenliği (İSG) eğitimleri kamusal olanaklarla düzenli bir şekilde gerçekleştirilecek, sağlık emekçilerinden alınacak geri bildirimler ile etkinliği ölçülecektir. İş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemeye dönük risk değerlendirmeleri bilimsel bir yaklaşımla aksatılmadan yapılacaktır. Sağlık hizmetlerine özgü tehlikelere karşı (radyasyon, enfeksiyon vb.) ekstra

önlemler alınacaktır. İSG açısından yetersiz fiziksel koşullara sahip birimlerdeki eksiklikler ivedilikle giderilecek, gerekirse yeniden inşa edilecektir. Koruyucu ekipman ve sarf malzemelerinde herhangi bir eksikliğin olmaması için (hem niceliksel hem niteliksel) olağandışı durumlar da dikkate alınarak gerekli güçlendirmeler yapılacaktır. Eğitimler formalite, tedbirler göstermelik olmaktan çıkarılacaktır. Emekçinin sağlığı devletin en öncelikli gündemi haline getirilecektir.

Sağlık İnsan Gücü Yönetimi

TİP, diğer tüm başlıklarda olduğu gibi sağlık insan gücü yönetiminde de merkezi planlamayı esas almaktadır. Sağlıkta Yeni Sosyalleştirme Programı ile bu başlıkta uzun yıllardır süregelen kargaşayı sona erdirecek adımlar bir an önce atılmaya başlanacaktır. Tümüyle piyasanın inisiyatifine bırakılmış bu alana yapılacak müdahaleler ile halkın sağlık gereksinimi tam olarak karşılanacak ve sağlık alanındaki istihdam sorunu kalıcı olarak çözülecektir.

Atama Bekleyen Sağlık Emekçileri Sorununa Kalıcı Çözüm

Sayıları yüz binlerle ifade edilen işsiz sağlık emekçilerinin bir yanda beklediği, çalışabilenlerin ise ağır iş yükü ve uzun mesai saatleri altında ezilmeye devam ettiği bu akıl dışı işleyişi acil olarak bitirmek sosyalleştirme programının öncelikli hedeflerinden birisi olacaktır. Herhangi bir ücret kaybı olmaksızın çalışma saatlerinin düşürülmesi, işçi sağlığı açısından yüksek riskli alanlarda rotasyonlu çalışmanın sağlanması ve yeniden kurulacak sağlık hizmetleri örgütlenmesiyle oluşacak kamusal kapasite artışı sayesinde kapitalizmin diğer alanlarda olduğu gibi sağlık hizmetlerinde de yarattığı ve kronik hale getirdiği yedek iş gücü/işsizlik/atanama meselesi kısa vadede çözüme kavuşturulacaktır. Kişi başına düşen sağlık emekçisi yönünden eksiklik bulunan ve kapitalist standartlara göre bile yetersiz olan alanlara (hekim, hemşire, ebe vb.) müdahale edilerek sağlık insan gücü açığı hızla kapatılacaktır.

Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinde benzer bir sorunun orta-uzun vadede tekrar ortaya çıkmaması için sağlık insan gücü yö-

netiminde tam istihdam modeli benimsenecektir. Birimlerden gelecek düzenli geri bildirimler ile hangi sağlık hizmet alanında ne kadar insan gücü eksikliği bulunduğu tespit edilip eğitim kapasitesinde ve kontenjanlarda buna göre artış sağlanacaktır. Herhangi bir sağlık gereksinime dayanmadan, plansızca ve yalnızca kâr elde etmek için açılmış fakülteler ve sağlık meslek okulları kapatılacak, sağlık emekçilerini piyasanın insafına terk eden bu çarpık işleyişe son verilecektir. Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinde tek bir sağlık emekçisi bile işsiz kalmayacaktır.

Nitelikli Sağlık Hizmeti İçin Nitelikli ve Sürekli Eğitim

AKP tarafından “her şehre üniversite” etiketiyle ve yalnızca dar siyasi çıkarlar gözetilerek başlatılan, sağlık emekçileri için istihdam sorunu yaratmakla kalmayıp aynı zamanda eğitimi de niteliksizleştiren mevcut modelden vazgeçilecektir. Sağlık emekçilerinin eğitim süreci toplumcu ve bütüncül bir perspektifle yeniden organize edilecek, eğitim kurumları arasında standardizasyon sağlanacaktır. Altyapı eksiklikleri hızla giderilerek, içinde yaşadığı toplumun sağlık sorunlarına hâkim, güncel bilimsel gelişmeleri takip eden, sağlığa dar bir pencereden bakmayan, her alanda ve kademede üst düzey niteliklerle donanmış sağlık emekçileri yetiştirilecektir.

Mezuniyet sonrası eğitim bütün sağlık emekçileri için temel bir hak olacaktır. Para karşılığı sertifika veren programlar sonlandırılacak, özel kurs şirketlerinin faaliyetleri durdurulacaktır. Sağlık emekçilerinin hem mesleki hem de sosyal olarak ilgi duydukları alanlarda kendilerini geliştirebilecekleri ortam ve koşullar yaratılacak, kamusal olanaklarla ve ilgili bilim kurulların katkılarıyla oluşturulacak programlar tümüyle parasız olarak sunulacaktır.

Sağlık Teknolojisinin Geliştirilmesi ve Bilimsel Bilginin Üretimi

Sağlık alanına dair teknolojilerin geliştirilmesi ve bilimsel bilginin üretimi üzerindeki kapitalist tahakkümün kırılması sosyalleştirme programının hedeflerinden bir diğeridir. TİP bu başlıkta özel mülkiyeti değil toplumsal (ortak) mülkiyeti esas almaktadır.

Düzenin teknoloji ve bilgi paylaşımı meselesinde insanlığın önüne koymuş olduğu suni bariyerler yıkılacak, hızlı ve sürekli bir gelişmenin zemini yaratılacaktır.

Sermaye Güdümlü Değil Herkes İçin Sağlık Teknolojisi

Parası olanın en güncel teknik ve teknolojiden yararlanabildiği emekçi sınıfların ise bu olanaktan mahrum bırakıldığı eşitsiz sistem değiştirilecektir. Gelişmiş, nitelikli, kolay ve yaygın, yan etkileri az ve ekolojik olan tüm teknik ve teknolojiler ayırısız, şartsız ihtiyacı olan her yurttaşımızın kullanımına sunulacaktır.

Sağlık teknolojilerinin araştırılması, geliştirilmesi ve üretilmesinde tek kıstas toplum yararı olacaktır. Tüm aşamalar kamusal olanaklarla gerçekleştirilecek, piyasa baskısı ve rekabet koşulları ortadan kaldırılarak kaynakların boşa harcanması engellenecektir. Çalışmalarını sermaye güdümünde gerçekleştiren ve temel motivasyonu daha fazla kâr elde etmek olan araştırma merkezleri kamulaştırılacaktır. Yeni teknolojilerin kullanımına dair olası etik sorunların tartışılması ve karara bağlanabilmesi için bilim insanları ve toplum temsilcilerinden oluşan etik kurullar oluşturulacaktır.

Toplum İçin Bilim ve Bilginin Toplumsal Mülkiyeti

İnsanlığın ortak tarihsel birikiminin bir avuç sermayedar tarafından patent, telif hakkı vb. gerekçelerle talan edilmesine son verilecektir. Her türlü bilimsel faaliyetin yalnızca toplum için gerçekleştirilmesinin koşulları oluşturulacaktır. Kapitalizm tarafından bilim insanlarına dayatılan şartlar ortadan kaldırılacak, bilimsel üretimin hem nicel hem nitel açıdan gelişmesinin önü açılacaktır.

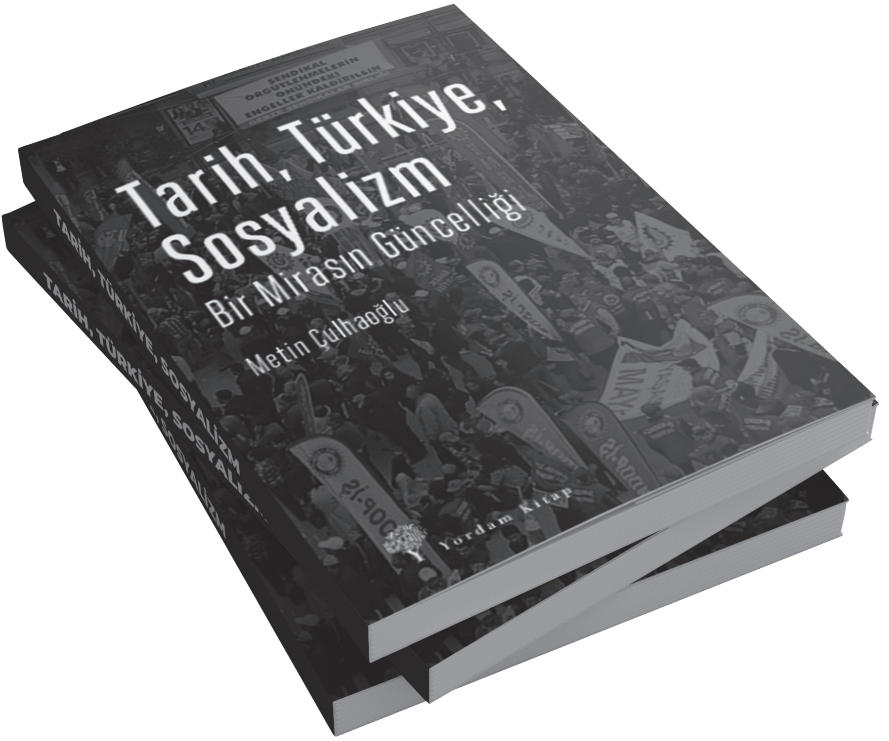
Kurulacak enstitüler ve diğer kurumlar aracılığıyla sağlık alanında üretilen bilimsel bilgi bütün topluma ait olacak ve toplumun genel çıkarı için kullanılacaktır. Tıp alanındaki buluşlar, keşfedilen ilaçlar, bulunan aşılar, geliştirilen teknolojiler, yeni teknikler vb. hepsinin mülkiyeti ortak olacak ve insanlığın kullanımına açılacaktır.

Tek Sağlık Yaklaşımı

Neoliberalizm ile uyumlu biyomedikal sağlık anlayışı gibi sağlı-

ğa ve insana dar bir pencereden bakan yaklaşımlar sosyal sağlık perspektifiyle uyuşmamaktadır. Tek tek hastalıklara odaklanan, sosyal ortamı veya çevresel faktörleri değerlendirmeye katmayan indirgemeci anlayışın sağlık alanında referans alınmasından vazgeçilecektir.

Sosyalleştirme kapsamında sağlık algısı da kökten değiştirilecektir. Fakat yalnızca insanın ve toplumun bütüncül bir şekilde ele alınmasıyla yetinilmeyecek, bir adım daha atılarak insan sağlığı, hayvan sağlığı ve çevre sağlığını birlikte değerlendiren tek sağlık yaklaşımı benimsenecektir. Günümüzde kimi odaklarca içi boşaltılarak veya slogan düzeyinde kullanılmasına karşı tek ve bütüncül sağlık yaklaşımı gerçek anlamını ancak sosyalleştirme bağlamında bulabilecektir. Sağlık hizmetleri, eğitim, araştırma ve geliştirme çalışmalarının hepsi bu yaklaşım temelinde yeniden organize edilecektir.

Marksist Sözlük - III

Kapitalizm ve Sömürü

Kapitalizm Nedir?

Kapitalizmin ya da kapitalist üretim tarzının tanımlanması, her şeyden önce tarihsel sürecin gelişimine dair yöntemsel yaklaşımla ilgilidir. Tarihi teknolojik gelişmelerin belirleniminde gören bir yaklaşım kapitalizmi salt üretim araçlarının yetkinleşmesi penceresinden açıklayacakken, mülkiyeti temel alan bir yaklaşım da kapitalizmi insanlık tarihinin değişmeyen gerçekliği olarak sunacaktır. Bu anlamda kapitalizmin tanımlanması, sadece olgunun tasviri olmanın ötesine geçer ve olguya yönelen yöntemi de ifade eder.

Marksizm, tarihin gelişim sürecini ne tek başına teknolojiyle ne de mülkiyetin evrenselliği ile açıklar. Marksizme göre tarihteki değişim ve dönüşümler ancak üretim tarzı kavramının ifade ettiği bütünlüklü yapılanmayla açıklanabilir. Bir üretim tarzı, basitçe, üretimde kullanılan araçların, üretimdeki emek-gücünün üstlendiği özel fonksiyonun, üretim araçlarının sahipleri ile emek-gücünün sahiplerinin ne tür bir ilişki içerisinde olduklarının, sonuçta üretimin çıktısı, amacı ve yönetiminin hangi özellikleri taşıdığının bir bileşkesidir. Bu açıdan insanlık tarihi, çeşitli değişim ve

dönüşümlerle birbirini izleyen ve günümüzdeki kapitalizme kadar uzanan farklı üretim tarzlarına sahne olmuştur.

Kapitalist üretim tarzının nerede ve ne zaman ortaya çıktığının kesin bir tarihini vermek imkansızdır. Çünkü sınıflı toplumlarda üretim tarzları ani kesintiler biçimde değil, birbirinin içine giren ve eskisinin yerini yavaş yavaş yeniye bıraktığı bir biçimde değişir. Bu anlamda, kapitalist biçimler de feodalizmin bağrında ortaya çıkmış süreç içinde gelişmiş, zaman zaman siyasal şiddete ve devrimlere de başvurarak feodalizmi zayıflatıp onun yerini almıştır. Dediğimiz gibi, bu karmaşık sürece kesin bir tarih vermek mümkün değildir, ancak kapitalizmin yaklaşık olarak 500 yıllık bir geçmişi olduğu ve özellikle de 1879 Fransız Devrimi ile birlikte hakimiyetini kurduğu kabul edilmektedir.

En genel tanımını yapmaya kalkarsak şunu söyleyebiliriz: Kapitalizm, üretimin sanayi temelinde sürdürüldüğü, emek-gücünün artık değer ürettiği, üretilen artık değerın meta biçiminde piyasada satıldığı ve böylece kar olarak sermaye sahibinin cebine girdiği sistemdir.

Bu genel tanım birçok alt başlıkta detaylandırılmak durumundadır elbette.

Öncelikle, kapitalist üretim biçiminin emek verimliliğini yükseltmek ve piyasayı doyuracak ölçekte üretkenlik gerektirdiği biliniyor. Bunun en önemli kaldıracı üretim tekniklerinin sürekli gelişmesidir. Marksizmde üretim araçlarının sürekli devrimci biçimde yenilenmesi olarak tanımlanan bu eğilimin sonucunda, kapitalizmde teknoloji ve onun üretkenliği artırmadaki rolü özel bir önem taşır. Feodalizm içinde önce basit manifaktür tarzıyla, sonra da hem teknoloji hem de ölçek açısından gelişmiş fabrika sistemiyle ifadesini bulan bu eğilim, günümüzde en ileri teknolojilerin kullanılmasına kadar gelmiştir. Dolayısıyla, kapitalizmde üretim, ihtiyaçları karşılama amacıyla değil piyasaya olabilecek en fazla metayı sürme amacıyla yapılır ve bunun en etkin yolu da üretim tekniklerini sürekli geliştirmektir.

İkinci olarak, kapitalizmde her ne kadar üretimin çıktısı somut (mal) ya da soyut (hizmet) olarak bir meta biçimini alsa da kapitalist üretimin özel ürünü artık değerdir. Diğer bir deyişle, kapitalist üretimde sermaye sahibi için piyasaya sürülen metanın hangi ihtiyacı karşıladığından çok içinde ne oranda artık değer barındırdığıdır. Çünkü bir metanın içinde ne kadar artık değer barınıyorsa, o metanın satışından elde edilen kar da o kadar yüksek olur.

Üçüncü olarak, kapitalizmde artık değer sömürüsünü mümkün kılan temel koşul üretim araçları ile emek gücünün birbirinden ayırılmış olmasıdır. Her türlü üretim etkinliğinin birinci koşulu, emek gücünün üretim araçlarını kullanarak emeğini tatbik etmesi olduğuna göre, üretim araçları ile emek gücünün birbirinden ayırılmış olması son derece önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu ayrışmanın biçimi üretim araçlarının özel mülkiyetinin toplumun bir sınıfında toplanması, toplumun geri kalanının ise hiçbir üretim aracına sahip olmayan emek gücü olarak kalmasıdır. Dolayısıyla, emek gücü sahibi işçi, geçinebilmek ve hayatını sürdürebilmek için emek gücünü sermaye sahibine kiralamak zorundadır. Çünkü emek gücünün kullanacağı üretim araçları sermaye sahibinin özel mülkü haline gelmiştir.

Bu genel ve soyut tanımda özetlenen kapitalizm, ülkeden ülkeye ve zamandan zamana farklı biçimler almış, ortaya çıkışı farklı hızlarda olmuş, emek ile sermaye arasında farklı ilişkiler kurulmuştur elbette. Ancak tüm farklılıkları içinde artık değer sömürüsü ve emek ile sermaye arasındaki çelişki varlığını korumuştur. Bu da birçok farklı toplumsal yapının kapitalist üretim tarzı kategorisine sokulmasını mümkün kılmıştır. Bu anlamda kapitalizm, özü sabit kalmak koşuluyla birçok özgün gelişme sürecinden geçerek hakim hale gelmiştir.

Kapitalizmin en önemli özelliklerinden biri de sermayenin tekelleşmesidir. Farklı sermayelerin küçükleri yutarak ve birleşmeler yoluyla tekelleşmesi kapitalist rekabetin kuralıdır. Nitekim 19. yüzyılın sonuyla birlikte kapitalist tekelleşme üst düzeylere varmış, tekeller sahip oldukları finan-kapital gücüyle ulus-dev-

let sınırlarını aşarak dünya siyasetini yönlendirmiş ve kapitalizm emperyalizm aşamasına geçmiştir. Emperyalizm, kapitalizmden farklı bir üretim tarzı değil, kapitalist üretim tarzının doğasındaki tekelleşmenin görünümüdür. Kapitalizm emperyalizm aşamasına geçişi ile birlikte sömürgecilik ve uluslararası siyaset de yepyeni boyutlar kazanmıştır. Dünyanın birkaç lider kapitalist ülke ve onların arkasındaki uluslararası tekeller tarafından yönetiliyor olması emperyalizm çağının özelliklerindendir.

Kapitalizm bir kere ortaya çıkıp güçlenince zaman içinde tüm yerküreye yayılmıştır. Günümüzde küresel karakterinin son sınırlarına kadar gelmiş olan kapitalizm, sürekli bir sermaye birikimi sürecindedir. Sermaye birikimi, özetle, bir işe başlarken yatırılan sermayenin çıkışta kar eklenerek artmasıdır. Daha basit bir ifadeyle, bir kapitalist işe 100 birim sermaye yatırırsa, işin sonunda sermayesini 110 birime çıkarmak zorundadır. İşte bu 10 birimlik artışın esas kaynağı karşılığı ödenmemiş emek olan artık değerdir. Bu anlamda, kapitalist karın kaynağı metanın değerinden yüksek bir fiyata satılmış olması değil, metada içerilmiş ve ücreti ödenmemiş emeğin değeridir. Sömürü, kapitalizmde kaçınılmaz ve zorunlu bir ilişkidir.

Sömürü Nedir?

Marksizmde sömürü oldukça özel ve ayırt edici bir kavramdır. Marksizm sömürüyü gündelik dildeki faydalanma bakışından ibaret görmez. Marksizme göre sömürü kapitalist üretim tarzının zorunlu sonucudur ve sömürünün nasıl gerçekleştiğini anlamak kapitalizmin işleyiş tarzını anlamak anlamına gelir.

Kapitalist üretim, sermayenin özel mülkü olan üretim araçları ile işçinin sahip olduğu emek gücünün buluşmasıyla başlar. İşçi, emek gücünü belirli bir süre kullanması karşılığında sermayeye kiralar. Eğer, işçinin çalışma süresi ve çalıştığı sürede ürettiği meta değeri, harcadığı emeğin ücretine denk olsaydı ortada sömürü olmazdı ve karşılıklı bir değer takasından söz edilebilirdi. Ancak kapitalizmde emek gücü, mutlaka, aldığı ücrete denk gelenden

daha fazla değer yaratmak zorundadır, ki böylece sermaye sahibi piyasada satış yaparak kar elde edebilsin.

Diyelim ki, bir kapitalist bir işçiye emek gücünü günde 8 saat kullanmak için 100 birim ücret ödüyor. Burada ilk akla gelen, işçinin çalıştığı 8 saat içinde 100 birimlik değer üretmek ücretinin karşılığını vermesidir. Eğer böyle olsaydı sömürden söz etmek imkansız olurdu. Oysa kapitalizmde, işçi, aldığı 100 birimlik ücretin karşılığı olan 100 birimlik değeri çalışma süresinin ilk 4 saatinde üretir. Doğal olarak, ikinci 4 saatte ürettikleri karşılığı ödenmemiş bir değer yaratır. İşte, Marksizmde “artık değer” adı verilen şey budur ve artık değer kapitalizmin vazgeçilmez koşuludur.

Sermaye sınıfının artık değeri artırmak için başvurduğu yollar çeşitlidir. En bilineni üretim tekniklerini geliştirerek üretkenliği artırmak, böylece emek gücünün daha fazla değer üretmesini sağlamaktır. Örneğin, geçmişte el tezgahları kullanarak 1 saatte üretilen meta, fabrika sistemiyle birlikte 10 dakikada üretilir hale gelir. Bunun anlamı, işçinin, aldığı ücretin karşılığı olan değeri çok daha hızlı biçimde üretmesi ve çalışması süresinin geri kalanında sadece artık değer üretmesidir. İlk örnekte iş gününün 4 saatinde artık değer üreten işçi, giderek iş gününün 7 saatinde artık değer üretir hale gelir.

Artık değeri artırmanın bir diğer yolu da sermayenin maliyetini düşürerek metada biriken değer içinde emek gücünün payını artırmaktır. Her metada hammadde ve üretim araçlarının yıpranma payı gibi giderlerin yanı sıra, işçiye ödenen ücretler ve sigorta, iş güvenliği gibi genel toplumsal masraflar da yer alır. Eğer bir metada biriken değer içindeki sermaye maliyeti düşürülürse, metanın satışından elde edilen kar da yükselir. Hammaddeler ve üretim araçlarının yıpranma payı gibi maliyetlerin düşürülmesi hem kolay değildir hem de belirli bir sınırı vardır. Buna karşılık işçi ücretleri ve sigorta, iş güvenliği, giderek işçi sınıfının kültürel gelişimine bağlı olarak talep ettiği yaşam tarzı standardı daha fazla düşürülebilir. Dolayısıyla, sermaye maliyetleri içinde işçiye

ayrılan pay ne kadar azalırsa, işçinin karşılığı ödenmiş emeğinin ücreti de o kadar düşer. Tersinden söylersek, işçinin emeğinin karşılığı olarak sunulan ücret ne kadar kısa sürede üretiliyorsa, iş gününün geri kalan kısmında sermaye adına o kadar fazla artık değer üretilir.

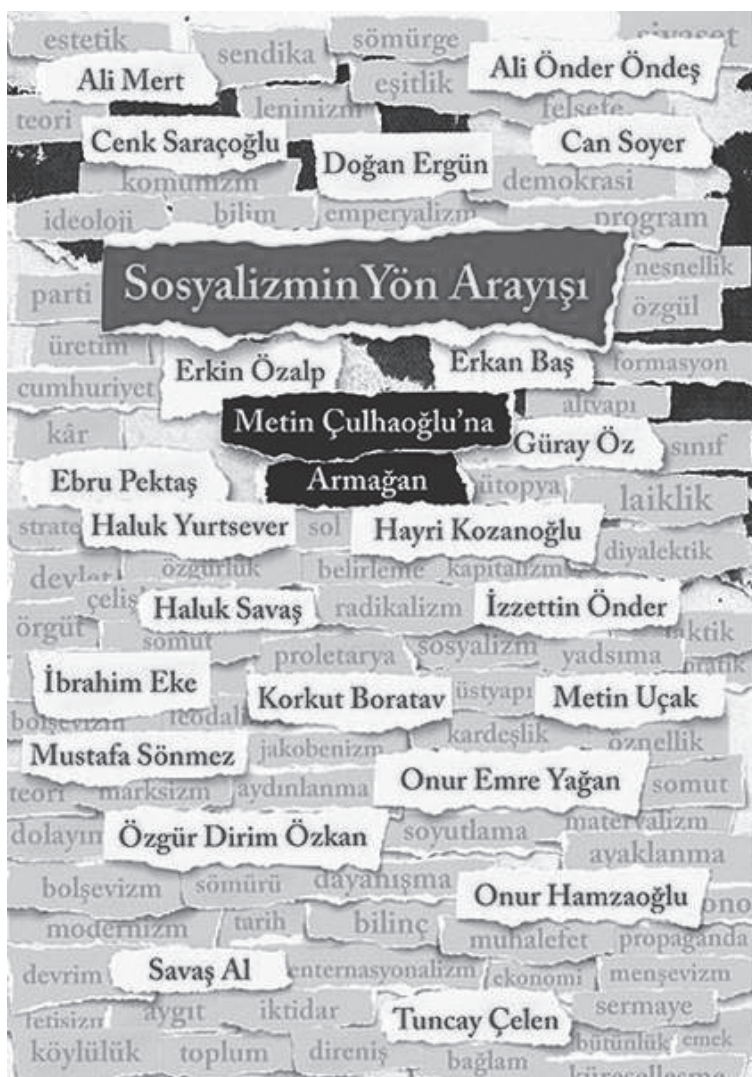
Kapitalizmde sömürünün mutlaka bilince çıkarılması gereke özelliği, onun öncelikle üretim sürecinde gerçekleşmesidir. Kapitalist metanın dağıtımı ve satışı gibi süreçlerde de karını artıracak ek yollara başvurur; ancak sömürüye temel oluşturan artık değer sadece üretim sürecinde oluşur. Bu nedenle, işçi ücretlerindeki artışlar ne olursa olsun ya da ürün fiyatlarında ne kadar düşüş yaşanırsa yaşansın, artık değer metaya üretim anında aktarılmış olduğu için sömürü ortadan kalkmış olmaz. Tam da bu nedenle, üretim sürecinin temelden dönüştürülmediği, yani üretim araçlarının özel mülkiyetine son verilmediği ve emek gücü karşılığı ödenmemiş değer yaratmak zorunda kalmadığı müddetçe sömürünün ortadan kaldırılması söz konusu olmaz. Kuşkusuz, yürütülen mücadeleler sonucunda işçilerin birçok hak kazanması ve refah seviyelerinin artması mümkündür; ancak sömürünün bütünüyle yok edilmesi kapitalist üretimin temelden yıkılması ile gerçekleştirilebilir.

Sömürünün üretim sürecinde ve metaya aktarılan artık değer yoluyla gerçekleşiyor olmasının bir sonucu da kapitalist ülkelerdeki siyasal rejimlerin sömürü olgusunu ortadan kaldırmadığının görülmesidir. Elbette, baskıcı ve şiddete dayalı faşizan rejimlerde işçi sınıfı baskı altına alındığı için sömürü oranları her zaman artar ve sermaye sınıfı da krizlerini aşmak için sık sık bu tür rejimleri tercih eder. Ancak, geniş ölçüde demokratik rejimlerde bile kapitalist üretimin temel özellikleri korunduğu için sömürü devam eder. Bu anlamda, kapitalist bir ülkedeki siyasal rejimin baskıcılığı ya da demokratikliği sömürü olgusunun varlığını değiştirmez, sadece sömürünün ne kadar yoğun ve şiddetli olduğunu belirler. Haliyle, sömürünün ve buna bağlı olarak sınıf eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için mücadele eden siyasal hareketlerin ufku demokratik hakların kazanılmasıyla sınırlı kalmaz ve kapitalizmin

bir bütün olarak yıkılmasına, devrim yoluyla siyasal iktidarın ele geçirilmesine ve sosyalizmin inşasına bağlanır.

Sömürü olgusu, görüldüğü gibi, kapitalist üretim tarzına içkin, yapısal ve zorunlu bir olgudur. Sömürsüz kapitalizm düşünüle-meyeceği gibi, kapitalizmde sömürüyü ortadan kaldırmanın bir yolu da yoktur. Kapitalizmde üretim etkinliği, sermayenin ve emek gücünün rolünü sömürüyü yaratacak biçimde oluşturur. Diğer bir deyişle, kapitalizm koşulları altında üretim, emek gücünün karşılığı ödenmemiş değer üretmesinden başka bir anlama gelemmez. Bu da kapitalizmdeki temel çelişkinin emek ile sermaye arasında olduğu anlamına gelir. Kapitalizmin bütünlüklü yapısı içinde birçok farklı çatışma ve çelişki ortaya çıkabilir ve yine birçoğunun kapitalizm içinde çözümü mümkün olabilir. Buna karşılık emek ile sermaye arasındaki çelişkinin, yani zorunlu sonucu artık değerın sömürülmesi olan çelişkinin kapitalizm içinde bir çözümü yoktur. Zira bu çelişki, kapitalizmin tanımının ta kendisidir.

Sonuç olarak, kapitalizmin ortadan kaldırılması sömürünün, sömürünün ortadan kaldırılması kapitalizmin yıkılması anlamına gelir. Bu saptama sadece ekonomik etkinliklerin düzenlenmesi bakımından değil, esas olarak siyasal programın ve devrimci hedeflerin oluşturulması bakımından belirleyicidir.

Devrim Tarihinden Portreler

UFUK AKKUŞ

Devrim Okumaları
Edward Hallett Carr

Yordam Kitap, 2022, Çeviren: Elif Gazioğlu

Devrimi elbette kitleler yapar. Peki devrim sürecinde rol oynayan, liderlik yapan kişilerin bu hareketin içindeki teorik ve pratik mücadelesi hangi oranda etkilidir? Yani tarihten öncü devrimcileri çıkardığımızda söz konusu süreç aynı şekilde işleyebilir mi? Başka bir deyişle, tarihin dönüm noktalarında devrimin başarıya ulaşması öncü kişilerin varlığına mı bağlıdır?

Edward Hallet Carr, *Devrim Okumaları* adlı kitabında devrim tarihinin önemli isimlerinin tarihteki rolü ve etkinliğinin izlerini sürüyor. 14 makaleden oluşan kitapta; Saint Simon, Marx, Engels, Proudhon, Herzen, Lasalle, Plehanov, Lenin, Sorel, Gallacher ve Stalin gibi düşünür ve eylem insanlarının devrimci faaliyetteki yerlerine değiniyor.

Carr, Marx ve Engels'in tarihteki yerini *Komünist Manifesto* bağlamında değerlendiriyor. 1847 yılında Alman zanaatkarları tarafından Londra'da kurulan Komünistler Birliği'nin birinci kongresinden sonra Marx ve Engels, Birlik için bir program hazırlamakla görevlendirilir. *Komünist Manifesto*, Paris'te devrimin gerçekleş-

mesinden birkaç gün önce 1848 Şubat ayında yayımlanır. Carr’a göre, başat olarak duygulardan çok akla hitap eden *Manifesto*’nun okuyucunun zihninde bıraktığı en büyük izlenim devrimin arzu edilir olmasından çok devrimin kaçınılmaz olduğudur. *Manifesto* devrime çağrı değil, devrimin zorunlu bir şekilde gerçekleşeceğine dair bir öngörü ile bunun gerçekleşebilmesi için devrimcilerle sunulan bir eylem reçetesinin bileşimidir.

Devrim Okumaları’ndaki makalelerde ele alınan kişiler özgeçmişleri klasik bir tanıtım çerçevesinde ele alınmaz. Düşünce ve eylemlerinin temel noktaları, paradoksları ve tarihteki rolleri açısından ele alınır. *Komünist Manifesto* da bu paradoksal analizden payını alır. *Manifesto*’da harekete geçiş çağrısı olan bir tarih yorumu sunulurken, Marx’ın daha önceki ve sonraki yazılarında insan iradesine pek az alan bırakacak şekilde tarihsel gelişmenin demir yasasına bağlı kaldığı görülür. Feodaliteyi ortadan kaldırma misyonu olan burjuvazi asli işlevini yerine getirmezse ne olacağını cevabını Marx, bu görevi tamamlamanın proletaryanın işi olduğunu belirterek verir. *Manifesto*’da köylüleri zanaatkarlar, küçük tüccarlar ve esnaf ile aynı kefeye koyup hepsine birden “küçük burjuva” der. Küçük burjuvaziye de kendi konumunu korumak için mücadele ettiğinden istikrarsız ve gerici bir sınıf olarak tanımlar. *Manifesto*, özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya gibi gelişmiş kapitalist ülkelerde proletaryanın itici güç olması gerektiğini vurguluyor ve köylülüğe bağımsız bir yer ayırmayan bir devrim örneği öngörüyordu. 1848’de Orta Avrupa’nın verdiği en kesin ders, hiçbir devrimin köylüyü kazanmadan ve onun taleplerine gereken önemi vermeden gerçekleştirilemeyeceği idi. Marx da hayatının sonlarına doğru, Rusya gibi ağırlıklı olarak köylü olan bir ülkenin, burjuva kapitalist evreden geçmeden toplumsal devrimi doğrudan doğruya gerçekleştirmesinin mümkün olduğunu kabule mecbur kalıyordu. Marksizm hiçbir zaman dünyaya asla değiştirilmez bir öğreti olarak sunulmamıştır. Değişen koşullara yanıt olarak öğretinin sürekli yenilenmesi bizzat Marksizmin yasasıdır.

Troçki tarafından sosyalizmin “Robinson Crusoe”su olarak lanse edilen Proudhon, muhalif tavrıyla kendini “paradoksların adamı” olarak tanımlar. Partisi, sınıfı, inancı olmayan bir devrimci olan Proudhon, teoride kilise ve devleti, otorite ve mülkiyeti reddediyor, ancak ailenin kutsallığına zarar verecek her şey içgüdüsel öfkesini uyandırıyordu. Proudhon’un “mülkiyet hırsızlıktır” diye başlayan kariyeri, elindeki mülkiyeti devlete aktarmak suretiyle aileyi yok ettiği gerekçesiyle veraset vergisine karşı çıkarak nihayete eriyordu.

Aykırı bir entelektüel olan ve sadece sosyolojinin değil tarihin de temellerini atan Saint Simon, sosyalizmin, totaliterliğin ve teknokratlığın öncüsü olarak görülür. Saint Simon, kendisiyle eş zamanlı olarak İngiltere’de Ricardo tarafından geliştirilen (ve Marx tarafından artı değer teorisiyle yetkinleştirilen, zenginleştirilen) emek değer teorisinin ahlaki temelini oluşturmuştur. Fourier ve Owen ile birlikte ütopyacı sosyalistler arasında sayılan (üçü de Engels tarafından Alman teorik sosyalizminin öncüsü olarak görülmüştür) Saint Simon’un öğretilerinin rahiplerce benimsenerek, onun adına manastır kurulması sahte bir kutsal hale ile sarılmasına yol açmıştır. Dünyevi bir toplum bilimi kurma konusunda azimle çalışan birinin, ölümünden sonra din kurucusu olarak yüceltilmesi tarihin garip bir cilvesidir.

Rus marksizminin babası olarak görülen Plehanov ise ateşli bir taraftarının deyimiyle; “Marx’ın on emrini Sina dağından indirip Rus halkına armağan etmiştir”. Narodnik hareket içinde yetişen ancak bireysel terörist eylemler hakkında çıkan anlaşmazlık nedeniyle hareketten ayrılan Plehanov’un, kapitalizmin köklerini Rusya’ya çoktan salmaya başladığı, devrimin itici gücünü ve ideolojik meşruiyetini Rus köylüsünden değil Rus proletaryasından alacağı yönündeki tespiti onun Ekim Devrimi’nin diğer yaratıcıları arasından sıyrılıp daha üstün bir konumda değerlendirilmesini sağlamıştır. Lenin’in *Ne Yapmalı*’sına, “Ne Yapmamalı” ile cevap veren Plehanov, Lenin’in bilinç üzerindeki ısrarıyla, Marx’ın 1840’larda itham ettiği Bauer kardeşlerin sapkınlık derecesindeki idealist tutumunu tekrarladığını ve profesyonel devrimciler ordusunu

savunmanın Marx’ın değil, Bakunin’in yolunu takip etmek olduğunu öne sürüyordu. Buna karşın Sovyetler Birliği’nde Lenin’e karşı kılıç sallamış olmasına rağmen adı saygıyla anılan tek kişi Plehanov’dur.

Carr’a göre, büyük insanlardan pek azı Lenin’in tarihte sahip olduğu sağlam ve tartışmasız yere onun kadar çabuk ulaşabilmiştir. Devrimci bir lider olarak Lenin, yıkıcı değil yaratıcıydı. Lenin ancak yeni rejimin kurulmasıyla, idareci, hükümet başkanı, örgütçü ve üstün siyaset taktikçisi olarak gücünü göstermiştir. “Devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz” diyen Lenin’e göre devrimci teori devrimci partinin niteliklerini belirliyordu. Narodniklerin aksine Lenin, partiyi proletaryanın partisi olarak görüyordu. Legal marksistlerin aksine, sadece teoriye odaklanmanın yeterli olmadığını, partinin eylemi ön plana alması gerektiğini savunuyordu. Ekonomistlerin aksine ise, partinin ekonomik programı olduğu kadar siyasi programının da olması gerektiğini öngörüyordu. Her şeyin ötesinde parti tek düşünceyle tek hedefe kilitlenmeliydi: Görüş birliği çökerse, parti de çökerdi.

Carr, kitabında sosyalist hareket içinde ve dünya tarihinde en fazla tartışmalı liderlerden biri olan Stalin’in düşünce ve eylemleri için iki makale ayırıyor. Stalin’i teorik yetersizlikle itham etmek Carr’a göre, Troçki’nin başını çektiği düşmanlarının ve muhaliflerinin geleneksel tavrıdır. Stalin’in çalışmaları onun özgün bir düşünür olmadığını ancak faal, yetenekli ve halka hitap edebilen bir propagandacı ve Bolşevizmin sadık bir takipçisi olduğunu ortaya koymaktadır. Lenin’in işçi hareketine bir felsefe ve önderlik sağlayacak, yönünü çizecek, aydınlardan devşirilecek sıkı disiplinli ve kararlı devrimcilerden oluşan küçük bir parti önerisi Stalin tarafından tereddütsüz benimsenmişti.

İlk makalelerinden birinde Stalin, “Parti; ağzı iyi laf yapan kişilerin bir araya toplandığı bir çatı değil, bir önderler örgütüdür” diyordu. Sadece fikir birliği, parti üyelerinin birliğini sağlayabilir ve tek bir merkezi çatı altında toplayabilir. Eğer fikir birliği yok olursa parti de yok olur. Stalin’e göre proletarya sosyalizmi, soyut

bir adalet anlayışı, proletarya sevgisi gibi, duygusal değerler üzerine değil bilimsel ilkeler üzerine inşa edilmiştir.

Carr, Stalin'i Lenin'den ayıran ve devrim tarihi içindeki önemli yerini, uluslararası bakışın yerine ulusal bakışı koyması olarak tespit eder. Stalin, 1941'de savaş kapıya dayandığında devrimci olmaktan ziyade ulusal kahraman olarak anılmaya başlamıştı. Ordunun eski saygınlığını ulusal ölçekte yeniden kazanabilmesi için çok şey yapmıştı. Stalin'in çelişkisini de Carr, vaktiyle sahneye devrimci olarak çıkmış birinin, bugün kendisini tamamen yurt-sever duygularla ülkesine adanmış, savaş zamanının sarsılmaz lideri olarak anılmasında görür. Ancak, devrim inancı Stalin'inkinden çok daha derin köklere sahip olmakla birlikte yeterince uzun süre yaşamış olsaydı, Lenin'in de bu tür bir dönüşüm geçirebileceğine vurgu yapar. Carr, kendi deyişiyle Stalin'in acımasız ve sistematik hoşgörüsüzlüğünü yeniden üretmesinin nedenlerini onun kişiliğine bağlamaz, dönemin şartlarına bağlar. Devrimin ilk yıllarında iç ve dış muhalefetin baskı ve şiddeti söz konusu politikalara neden olmuştur. Diğer bir önemli nokta da, tek ülkede sosyalizmin korunması ve geliştirilmesi zorunluluğudur.

Ayrıntılı bir Stalin biyografisi yazan Isaac Deutscher'in işaret ettiği gibi, Stalin, Lenin'in devriminin batağa saplanıp boğulmasını engelleyen ikinci bir devrim yapmıştır. Stalin, Lenin'in hiçbir zaman karşılaşmadığı bir yandan parti eliti içindeki muhalefetle ve entrikalarla, öte yandan da kitlelerin siyasi ilgisizliği ve hayal kırıklıkları ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla, karşılaştığı güçlükler onu daha sert ve acımasız önlemler almaya itmiş, disiplini böyle sağlamaya çalışmıştır.

Carr'ın *Devrim Okumaları* adlı kitabında; devrimci teori ve eylem konusunda önemli etkinlikler gösteren devrimcilerin, tarihsel süreç içindeki yerleri ve işlevleri, devrim yürüyüşüne katkıları, iradi ya da zorunluluklar gereği yaşadıkları, çelişkili tutumları ile birlikte ele alınıp, Elif Gazioğlu'nun yetkin çevirisiyle tarih, devrim ve sosyalizm konularına ilgi duyan okurlara sunulmuştur.

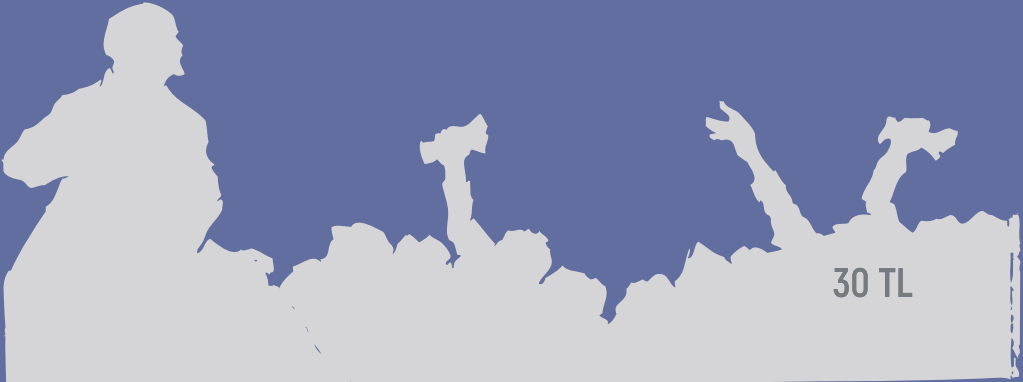
•

KOMÜNİST

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!

Türkiye hem tarihinin hem de 20 yılı geçen Saray iktidarının son safhasına girmiş durumda. Ancak bu tablo hem siyasal hem de toplumsal açıdan sorunların geride kaldığı, en azından hafiflediği anlamına gelmiyor. Tam aksine, içinden geçtiğimiz günler ekonomiden ekolojiye, eğitimden sağlığa, hukuktan dış politikaya kadar her başlığa yayılan sistematik bir krize tanık oluyor. Bu krizin toplumun tüm kesimlerini ağır ve sarsıcı biçimde etkilediği açık. Elbette gençlik de bu toplum kesimlerinin başında gelenler arasında. Türkiye'nin siyasal tarihinde mücadeleciliği ve önemli kırılma anlarında misyon taşıyıcılığı ile her zaman özel bir yer tutmuş olan gençlik, şimdilerde bir kez daha önemli bir görevle karşı karşıya. Ülkemizin hiç bitmeyecekmiş gibi duran karanlığından çıkışta hem inatçılığı hem kararlılığı ve hem sorumluluk üstlenme alışkanlığı ile tüm gözler gençliğe çevrilmiş durumda.

Elbette, gençlik yekpare bir blok olmadığı gibi tüm davranış ve tepkilerinde homojen de değil. Ayrıca gençlik, mevcut Saray Rejimi tarafından dört br yandan kuşatılmış, bağımsız bir tavr takınmasını engellemek adına sürekli bir baskı altına alınmış, kent yaşamından kampüs ortamına kadar devlet gücü tarafından sıkıştırılmış halde. Ülkedeki iktidar ve ana muhalefet siyasetinin yozlaşmışlığı ve çürümüşlüğü de gençliğin siyasete olan ilgisini aşındırıyor. Bu söylenenler, gençliğin harekete geçmeyeceğini değil, harekete geçmesi için aradığı koşulları ve davetin iyi düşünülmesi gerektiğini anlatıyor aslında. Açık ki, bugün gençlik, kendisini dikkate almayan, kendisini temsil etmesine izin vermeyen, kendisinden sadece oy deposu olarak faydalanmak isteyen bir siyaset anlayışına prim vermeyecek. O nedenle, günümüzde hem genel muhalefet hareketinin içinde hem de özel olarak gençliğin kendi mücadele pratiği içerisinde sahici ve samimi bir siyasal tarza, gençliğin süs veya misafir değil ev sahibi olacağı bir mücadele kurgusuna ihtiyaç var. Bunun nasıl mümkün olabileceğini tartışmak için Komünist'in bu sayısında Türkiye İşçi Partili Öğrenciler tarafından hazırlanan "Tarihsel Bir Uğrakta Gençliğin Dönüşümü" başlıklı dosyaya yer veriyoruz.

30 TL